

HUDOTO

Hukuk, Doğa ve Toplum Vakfı

Kunming-Montreal Biyçeşitlilik Çerçevesi 2030 Hedefleri için Birleştirilmiş Kılavuz Notlar

Kunming-Montreal Biyoçeşitlilik Çerçevesi 2030 Hedefleri için Birleştirilmiş Kılavuz Notlar

Özgün adı: Consolidated Guidance Notes for the 2030 Targets of the Kunming-Montreal Biodiversity Framework

“Kunming-Montreal Biyoçeşitlilik Çerçevesi 2030 Hedefleri için Birleştirilmiş Kılavuz Notlar” adlı belgenin orijinal dilindeki versiyonuna [buradaki bağlantıdan](#) ulaşabilirsiniz.

Çevirisi yapılan bu yayın BM Biyoçeşitlilik Sözleşmesi Sekreterliği tarafından hazırlanan içerikler derlenerek yayın haline getirilmiştir.

Hazırlayan: BM Biyoçeşitlilik Sözleşmesi Sekreteryası

Çeviri: Ali Rıza Çangırlıoğlu

Tasarım: Mesut Bilicitürk

Yayınlayan: Hukuk, Doğa ve Toplum Vakfı – HUDOTO

Adres:

Hukuk, Doğa ve Toplum Vakfı

Mucibur Rahman Sok. No: 17 Anadolu İş Hanı K:3 D:11 Konak-İZMİR

info@hudoto.com

Bu resmi olmayan çeviri Etkiniz AB Programı kapsamında Avrupa Birliği finansal desteğiyle yapılmıştır. Bu çevirinin içeriğinden yalnızca Hukuk, Doğa ve Toplum Vakfı – HUDOTO sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

Sekreterliğin Notu:

Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin hedeflerinin her birine ilişkin kılavuz notlarına, aşağıdaki hedef numarasına tıklayarak erişilebilir. Bu materyal, anahtar terimleri kısaca tanıtarak, ulusal hedef belirlemeye yönelik sonuçların bazılarını vurgulayarak ve ulusal hedef belirleme çalışmalarının bir parçası olarak değerlendirilmesi gereken anahtar noktalar ve kılavuz sorular sağlayarak her bir hedefe genel bir bakış sunmaktadır. Aynı zamanda, ulusal hedef belirleme ve uygulama konusunda yardımcı olabilecek, ilerlemeyi ve kaynakları izlemek için kabul edilmiş olan göstergeleri tanımlamaktadır. Bu materyal devam eden bir çalışma olarak değerlendirilmelidir ve kullanımına ilişkin deneyimler ışığında Taraflar ve ortak kuruluşlardan sağlanacak girdiler ile periyodik olarak güncellenecektir. Bu bilgilerin, Tarafların ve diğerlerinin Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesini uyguladıkları sırada değerlendirmek isteyebilecekleri bir kaynak görevi görmesi amaçlanmıştır. Bu bilgiler karar 15/4¹ veya 15/5²'in yerini almamakta veya bunları nitelememektedir.

Kısım H. 2030 İçin Küresel Hedefler

13. Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi, 2030 yılına kadar olan on yıl boyunca acil eylem gerektiren 23 eylem odaklı küresel hedefe sahiptir. Her bir hedefte belirlenen eylemlerin hemen başlatılması ve 2030 yılına kadar tamamlanması gereklidir. Toplu olarak sonuçlar, 2050 yılına yönelik sonuç odaklı amaçlara ulaşmayı sağlayacaktır. Bu hedeflere erişmeye yönelik eylemler, ulusal koşullar, öncelikler ve sosyoekonomik şartlar dikkate alınarak, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ve Protokolleri ve diğer ilgili uluslararası yükümlülüklerle tutarlı ve uyumlu bir biçimde uygulanmalıdır.

1. Biyoçeşitliliğe yönelik tehditlerin azaltılması

Hedef 1: Biyoçeşitlilik Kaybını Azaltmak İçin Tüm alanları Planlamak ve Yönetmek:

Yerli halkların ve yerel toplulukların haklarına saygı göstererek, yüksek ekolojik bütünlüğe sahip ekosistemler dahil olmak üzere biyoçeşitlilik açısından yüksek öneme sahip alanların kaybını 2030 yılına kadar sıfıra yaklaştırmak amacıyla, tüm alanların toprak ve deniz kullanımı değişimini ele alan katılımcı, bütünlük ve biyoçeşitliliği kapsayan mekansal planlama ve/veya etkili yönetim süreçleri kapsamında olmasını sağlamak.

A. Bu Hedef Neden Önemli?

Toprak ve deniz kullanımı değişimleri, biyoçeşitlilik kaybına yol açan başlıca doğrudan faktörlerdir. Toprak kullanımı değişimleri, karasal ekosistemler ve tatlı su ekosistemleri üzerinde 1970'lerden bu yana en büyük olumsuz etkiye sahiptir; toprak kullanımı değişimlerinin en yaygın şekli tarımsal genişlemedir. Deniz ve kıyı ekosistemleri de insan faaliyetlerinden önemli ölçüde etkilenmiştir; araştırmalar, okyanusların yüzde 60'ından fazlasında insan faaliyetlerinin kümülatif etkilerinin arttığını göstermektedir.

Artan talepler ve kara, iç su ve okyanus alanlarının ve kaynaklarının çelişen kullanımları, birden fazla çıkarın, değerin ve kullanım türünün dikkate alınmasına olanak veren sektörler arası yaklaşımlara duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır. Bütünlük mekansal planlama ve/veya etkili yönetim süreçleri, ülkelerin çeşitli sosyal, ekolojik ve ekonomik amaçlara ulaşmak için her bir çevredeki faaliyetlerin mekansal ve zamansal dağılımını analiz etmelerine ve ardından etkili bir şekilde tahsis etmelerine

¹ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-15/cop-15-dec-04-en.pdf>

² <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-15/cop-15-dec-05-en.pdf>

olanak verir. Bütünleşik ve katılımcı mekansal planlama, tüm paydaşları belirli bir mekan için bir araya getirmeye yardımcı olur; böylece çeşitli faaliyetlerin önceliklendirilmesini ve düzgün bir şekilde tahsis edilmesini sağlayarak doğayı koruma ihtiyacını dengeler, diğer taraftan sürdürülebilir sosyo-ekonomik kalkınmayı geliştirir ve gıda güvenliğini ve insanların esenliğini sağlar. Ayrıca, ekosistem yaklaşımının yanı sıra bu yaklaşımın uygulanmasına ilişkin çok sayıda rehberlik ve deneyim örneği de bu hedef için sağlam bir temel sağlamaktadır.

B. Hedefin ve Unsurlarının Açıklaması

Bu hedef, toprak kullanımı veya deniz kullanımında değişimlere yol açan faktörleri ele almak ve biyoçeşitlilik açısından yüksek öneme sahip alanların kaybını 2030 yılına kadar sıfıra yaklaştırmak amacıyla tüm alanların mekansal planlama veya diğer etkili yönetim süreçleri kapsamında olmasını sağlamayı amaçlamaktadır.

Hedef, bu amaca ulaşmak için, eylemler gerçekleştirilirken dikkate alınması gereken bir dizi unsuru da belirlemektedir:

- **Mekansal Planlama** – Mekansal planlamanın farklı tanımları mevcuttur; ancak genellikle çeşitli sosyal, ekonomik ve ekolojik amaçlara ulaşmak için belirli bir alandaki insan kullanımlarının ve faaliyetlerinin mekansal ve zamansal dağılımını analiz ve tahsis etmeye yönelik bir yöntem veya süreç olarak kabul edilir. Ayrıca, biyoçeşitlilik hususlarının, toprak ve deniz kullanımı planlama çalışmaları sırasında mekansal veriler kullanılarak entegre edilmesini de kapsayabilir. Buna, karasal alanlarda gerçekleştirildiğinde çoğu kez “toprak kullanımı planlaması”, deniz alanlarında gerçekleştirildiğinde ise “deniz mekansal planlaması” adı verilir. İç sular ve ilgili ekosistemler için, planlama süreçleri genellikle havza seviyesinde gerçekleştirilir.
- **Etkili Yönetim Süreçleri** –Etkili yönetim süreçleri, toprak ve deniz kullanımı değişimlerini ele almak için mekansal planlamanın yerine veya mekansal planlamayı tamamlamak için kullanılabilir. Bu, çevresel değerlendirme, çevresel etki değerlendirmesi ve stratejik çevresel etki değerlendirmesi gibi unsurları içerebilir.
- **Tüm Alanlar** – Mekansal planlama ve/veya yönetim yaklaşımları, tüm alanlara uygulanmalıdır. Diğer bir deyişle, amaç, 2030 yılına kadar her bir ülkenin tüm topraklarının bir dereceye kadar mekansal planlamaya veya etkili yönetime tabi olmasını sağlamak olmalıdır. Bu, uygun olan şekilde, tüm kara ve su - hem tatlı su hem de deniz - ekosistemlerini kapsar.
- **Katılımcı** – Kara ve deniz alanları çoğunlukla farklı ve bazen çakışan amaçlar için kullanılır. Mekansal planlama ve yönetim süreçlerinin habitat kaybını ele almada etkili olabilmeleri için, bu süreçlerin, mekanların ve kaynakların - yerli halklar ve yerel topluluklar dahil olmak üzere - farklı aktörler tarafından nasıl kullanıldığını, bu kullanımların biyoçeşitlilik hedeflerine nasıl uyum sağladığını ve hangi olası çatışmaların ortaya çıkabileceğini dikkate alması önem taşır. Bu farklı amaçların anlaşılması ve dikkate alınması, mekansal planlamaya ve yönetim süreçlerine katılımcı bir yaklaşım gerektirir.
- **Bütünleşik ve Biyoçeşitliliği Kapsamak** – Mekansal planlama ve yönetim süreçleri, çeşitli amaçlarla gerçekleştirilir. Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin amaçlarına ulaşmada etkili olabilmeleri için, bu süreçlerin diğer hususların yanı sıra biyoçeşitlilik hususlarını entegre etmeleri gereklidir.

- **Toprak ve Deniz Kullanımı Değişimini Ele Almak** – Toprak ve deniz kullanımı değişimleri, insan faaliyetlerinin toprak ve deniz alanlarını dönüştürdüğü süreçler anlamına gelir. Yukarıda belirtildiği gibi, bu baskılar, çoğu ekosistemdeki biyoçeşitlilik kaybının başlıca nedenidir. Mekansal planlama ve diğer etkili yönetim süreçleri, söz konusu değişimleri ele almaya yönelik genel bir hedef ile birlikte üstlenilmelidir.
- **Biyoçeşitlilik Açısından Yüksek Öneme Sahip Alanlar** – Biyoçeşitlilik açısından yüksek öneme sahip alanlar için tek bir tanım mevcut değildir ve her bir ülkenin bu alanları kendi ulusal şartlarını ve önceliklerini dikkate alarak tanımlaması gerekecektir. Bu tür alanlar genellikle yüksek bir tür zenginliği veya tehdit altındaki türleri barındıran alanlar ile eşsiz, önemli ve tehdit altındaki biyomları ve habitatları barındıran alanları içerecektir. Temel Biyoçeşitlilik Alanları, Önemli Kuş ve Biyoçeşitlilik Alanları ve ekolojik veya biyolojik açıdan önemli deniz alanları dahil (ancak bunlarla sınırlı olmamak) üzere, biyoçeşitlilik açısından yüksek öneme sahip alanları tanımlamak için kullanılan çeşitli yöntemler ve ölçüler mevcuttur.
- **Yüksek Ekolojik Bütünlük**- Ekosistemlerin, baskın ekolojik özellikleri (örneğin bileşim, yapı, işlev ve ekolojik süreçler unsurları) doğal değişim aralıklarında meydana geldiğinde ve bozulmaların çoğuna dayanıp bunları atlatabildiğinde genel olarak bütünlüğe sahip oldukları kabul edilebilir.
- **Yerli Halkların ve Yerel Toplulukların Haklarına Saygı Göstermek** – Karar alma süreçlerine tam ve etkin katılımları dahil olmak üzere, yerli halkların ve yerel toplulukların haklarına, bu halk ve toplulukların özgür, önceden ve bilgilendirilmiş rızalarıyla ve ilgili ulusal mevzuata, Birleşmiş Milletler Yerli Halklar Hakları Bildirgesi dahil olmak üzere uluslararası araçlara ve insan hakları hukukuna uygun bir şekilde saygı gösterilmesi ve bu hakların korunması gereklidir. Bu, yerli halkların ve yerel toplulukların kültür, yönetim ve manevi boyutlar dahil olmak üzere yerel bağlamdan yararlanan yerel mekansal planlamasının kabul edilmesini, ayrıca kendi ilgili toprak ve su alanları dahilinde yerli halklar ve yerel topluluklarca öncülük edilen planlama ve yönetim süreçlerini içerebilir.

C. Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin Diğer Unsurları ile Diğer Çerçeveler ve Süreçlerle Bağlantılar

- Hedef 1'e ulaşmaya yönelik eylemler, Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi, Kısım C³'de tanımlanan uygulama hususlarının tümünü dikkate almalıdır.
- Bu hedefe yönelik ilerleme, Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin A ve B amaçlarına ulaşılmasını destekleyecektir. Ayrıca bu hedefe yönelik ilerleme, Çerçevenin 2⁴, 3⁵, 5⁶, 10⁷ ve 12⁸ sayılı hedeflerine ulaşılmasını doğrudan destekleyecektir. Buna karşılık, 14⁹, 19¹⁰, 20¹¹, 21¹², 22¹³ ve 23¹⁴ sayılı hedeflere yönelik ilerleme, Hedef 1'e ulaşmaya yardımcı olacaktır.

³ <https://www.cbd.int/gbf/introduction>

⁴ <https://www.cbd.int/gbf/targets/2>

⁵ <https://www.cbd.int/gbf/targets/3>

⁶ <https://www.cbd.int/gbf/targets/5>

⁷ <https://www.cbd.int/gbf/targets/10>

⁸ <https://www.cbd.int/gbf/targets/12>

⁹ <https://www.cbd.int/gbf/targets/14>

¹⁰ <https://www.cbd.int/gbf/targets/19>

¹¹ <https://www.cbd.int/gbf/targets/20>

¹² <https://www.cbd.int/gbf/targets/21>

¹³ <https://www.cbd.int/gbf/targets/22>

¹⁴ <https://www.cbd.int/gbf/targets/23>

- Hedef 1, daha önce Aichi Biyoçeşitlilik Hedefi 5¹⁵ tarafından ele alınan hususları ele almaktadır.
- Hedef 1'in unsurları, hedef 14.2¹⁶, 15.1, 15.2, 15.5 ve 15.9¹⁷ dahil olmak üzere Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının hedeflerinde de ele alınmıştır.

D. Ulusal Hedef Belirleme İçin Kılavuz Sorular

- Ülkenizde halihazırda hangi mekansal planlama veya ilgili yönetim süreçleri mevcut? Bu süreçler katılımcı mı, bütünleşik mi ve biyoçeşitliliği kapsıyor mu? Bu süreçler, biyoçeşitlilik açısından yüksek öneme sahip alanların kaybını sıfıra yaklaştırmada ne kadar etkili? Bu süreçlerin biyoçeşitlilik hususlarını dikkate almak ve entegre etmek için değiştirilmeleri gerekiyor mu? Bu süreçler yerli halkların ve yerel toplulukların haklarına saygı gösteriyor mu?
- Mekansal planlamada ve ilgili yönetim süreçlerinde hangi makamlar ve paydaşlar hangi seviyelerde (örneğin, ulusal, alt-ulusal) aktif bir rol oynuyor? Bunların ilgili rolleri neler? Biyoçeşitlilik unsurunun/kaygılarının bu makamların ve paydaşların çalışmalarında dikkate alınmasını sağlamak için iş birliği nasıl teşvik edilebilir?
- Bu hedefe ulaşmaya yönelik adımlar atmak için hangi ilave kaynaklar (örneğin, mali, insani, teknik) gerekli olacak? İlave kaynaklar nasıl sağlanabilir?
- Bu hedefin uygulanması sırasında yerli halkların ve yerel toplulukların haklarının korunmasını sağlamak için hangi önlemler gerekli?
- Ülkenizdeki hangi bölgeler biyoçeşitlilik açısından yüksek öneme ve/veya yüksek ekolojik bütünlüğe sahip olarak değerlendiriliyor? Ülkenizdeki biyoçeşitlilik açısından yüksek öneme sahip alanların şu andaki kayıp oranları nedir?

E. Göstergeler

Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesine yönelik izleme çerçevesi, bu hedef için aşağıdaki göstergeleri tanımlamaktadır:

Başlık Göstergeleri:

- A.1 Ekosistemler Kırmızı Listesi¹⁸
- A.2 Doğal ekosistemlerin kapsamı¹⁹
- Biyoçeşitliliği kapsayan mekansal planların içerdiği kara ve deniz alanlarının yüzdesi*²⁰

Bileşen Göstergesi:

- El değmemiş / yaban alanlarının öncelikli muhafazası

¹⁵ <https://www.cbd.int/gbf/targets/Aichi%20Biodiversity%20Target%205>

¹⁶ <https://sdgs.un.org/goals/goal14>

¹⁷ <https://sdgs.un.org/goals/goal15>

¹⁸ <https://gbf-indicators.org/>

¹⁹ <https://gbf-indicators.org/>

²⁰ <https://gbf-indicators.org/>

Tamamlayıcı Göstergeler:

- Planlama süreçlerinde doğal sermaye hesaplarını kullanan ülkelerin sayısı
- Temel Biyoçeşitlilik Alanları hakkındaki bilgileri kullanan mekansal planların yüzdesi
- Koruma altındaki deniz alanları veya bütünleşik deniz ve kıyı alanları yönetimi (IMCAM) dahilinde yer alan habitat parçaları
- Diğer mekansal yönetim planları (14.2.1'de IMCAM veya deniz mekansal planlaması olarak ele alınmayan)
- Planlama süreçlerinde okyanus hesaplarını kullanan ülkelerin sayısı
- Su iş birliği için operasyonel bir düzenlemeye sahip sınır ötesi havza alanlarının yüzdesi
- Tarım yapılan toplam toprak alanının oranı
- Türüne göre doğal ekosistemlerin kapsamı
- Korumaya ilişkin özgür, önceden ve bilgilendirilmiş rıza konusunda ulusal mevzuat, politikalar veya diğer önlemleri uygulayan ülkelerin sayısı
- Ekosistem Bütünlüğü Endeksi

F. Uygulamaya Yardımcı Olabilecek İlgili Kaynaklar

Değerlendirmeler

- IPBES Biyoçeşitlilik ve Ekosistem Hizmetleri Üzerine Küresel Değerlendirme Raporu (2019)²¹

Araçlar ve Rehberlik

- CBD Kapsamında Ekosistem Yaklaşımı Hakkında Bilgi²²
- Sürdürülebilir Okyanus İnisiyatifi Eğitim Modülü: Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇD): Sürdürülebilir kalkınmayı başarmaya yönelik stratejik bir düşünce çerçevesi²³
- Sürdürülebilir Okyanus İnisiyatifi Eğitim Modülü: Bütünleşik Kıyı Yönetimine yönelik Kapasite İhtiyaçlarının Ele Alınması²⁴
- Sürdürülebilir Okyanus İnisiyatifi Eğitim Modülü: Bütünleşik Kıyı Yönetimi Sisteminin uygulanması yoluyla Aichi Biyoçeşitlilik Hedeflerinin Bütünleşik Kıyı Yönetimi Geliştirme Programına Entegre Edilmesi²⁵
- CBD'nin Ekolojik veya Biyolojik Açidan Önemli Deniz Alanları (EBSA'lar) hakkında Bilgi²⁶
- IOC-UNESCO'nun deniz mekansal planlaması hakkındaki temel kaynakları²⁷
- UNDP (2022). Bütünleşik Mekansal Planlama Çalışma Kitabı²⁸
- UNESCO-IOC/Avrupa Komisyonu (2021). Deniz/Denizcilik Mekansal Planlamasına ilişkin MSPglobal Uluslararası Rehberi.²⁹

²¹ <https://www.ipbes.net/global-assessment>

²² <https://www.cbd.int/ecosystem/>

²³ https://www.cbd.int/marine/soi/soi-training-modules/SOI-SEA_Training-Guide-en.pdf

²⁴ https://www.cbd.int/marine/soi/soi-training-modules/SOI-module-Addressing-Integrated-Coastal-Management-Capacity-Needs_Training-Guide-en.pdf

²⁵ https://www.cbd.int/marine/soi/soi-training-modules/SOI-module-Integrated-Coastal-Management-System_Training-Guide-en.pdf

²⁶ <https://www.cbd.int/ebsa/>

²⁷ <https://www.mspglobal2030.org/resources/key-msp-references/>

²⁸ <https://www.undp.org/publications/integrated-spatial-planning-workbook>

²⁹ <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379196>

- UNEP-WCMC (2021). Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesinin uygulamasını desteklemeye yönelik ulusal ekosistem değerlendirmeleri. Cambridge, Birleşik Krallık.³⁰
- CBD Karar 13/9: Deniz mekansal planlaması ve eğitim inisiyatifleri (2016)³¹
- CBD Teknik Seri No. 76: Aichi Biyoçeşitlilik Hedeflerine Ulaşmaya yönelik Bütünleşik Kıyı Yönetimi: Doğu Asya Denizlerindeki Kıyı ve Okyanus Yönetişiminden Edinilen Deneyimlere ve Çıkarılan Derslere dayanan Pratik Uygulama Rehberliği (2015).³²
- UNEP/CBD/SBSTTA/20/INF/6: Deniz mekansal planlaması için birleştirilmiş pratik rehberlik ve bir araç takımı sağlamaya yönelik uzman seminerinin raporu (2015)³³
- CBD Teknik Seri No. 68: Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi Bağlamında Deniz Mekansal Planlaması (2012).³⁴
- UNEP/CBD/COP/11/23, bölüm II: Deniz ve kıyı alanlarında biyoçeşitliliği kapsayan stratejik çevresel değerlendirmeye ilişkin taslak rehberlik (2012)³⁵
- UNEP/CBD/SBSTTA/16/7, kısım III: Deniz mekansal planlaması (2012)³⁶
- Biyoçeşitliliği kapsayan etki değerlendirmesine ilişkin gönüllü kılavuz ilkeler (2006)³⁷
- UNEP/CBD/COP/8/26/Ek 1: Bütünleşik deniz ve kıyı alanları yönetimi (IMCAM) uygulamasının geliştirilmesi (2006)³⁸
- CBD Teknik Seri No. 14: Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesinin Uygulanmasına yönelik Bütünleşik Deniz ve Kıyı Alanları Yönetimi (IMCAM) Yaklaşımları (2004).³⁹
- Karar 7/5, ek II: Bir Ulusal Deniz ve Kıyı Biyoçeşitlilik Yönetimi Çerçevesinin Geliştirilmesi için Rehberlik (2004)⁴⁰
- Akwé: Geleneksel Olarak Yerli Halklar ve Yerel Toplulukların Yaşadığı veya Kullandığı Kutsal Yerlerde veya Topraklarda ve Sularda Gerçekleştirilmesi Önerilen veya Bunları Etkilemesi Muhtemel Olan Gelişmeler ile ilgili Kültürel, Çevresel ve Sosyal Etki Değerlendirmelerinin Yapılmasına yönelik Kon Gönüllü Kılavuz İlkeleri (2004)⁴¹

Hedef 2: Tüm Bozulmuş Ekosistemlerin %30'unu Eski Haline Getirmek:

Biyoçeşitliliği, ekosistem işlevleri ve hizmetlerini, ekolojik bütünlüğü ve bağlanabilirliği geliştirmek amacıyla, 2030 yılına kadar bozulmuş karasal, iç su ve kıyı ile deniz ekosistemlerinin en az yüzde 30'unun etkili bir şekilde restorasyon süreci kapsamında olmasını sağlamak.

A. Bu Hedef Neden Önemli?

Habitat bozulması, biyoçeşitlilikte, ekosistem işlevleri ve hizmetlerinde ve dayanıklılığında gerilemeye yol açan insan kaynaklı süreçlerin bir sonucudur ve kara, tatlı su veya deniz ve kıyı ekosistemlerinde meydana gelebilir. Bozulma birçok şekilde gerçekleşebildiği ve farklı yollarla ölçülebildiğinden, küresel ölçekte bozulmuş habitatların miktarı hakkındaki tahminler değişmektedir. Bununla birlikte tahminler,

³⁰ <https://www.undp.org/publications/integrated-spatial-planning-workbook>

³¹ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-13/cop-13-dec-09-en.pdf>

³² <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-76-en.pdf>

³³ <https://www.cbd.int/doc/meetings/sbstta/sbstta-20/information/sbstta-20-inf-06-en.pdf>

³⁴ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-68-en.pdf>

³⁵ <https://www.cbd.int/doc/meetings/cop/cop-11/official/cop-11-23-en.pdf>

³⁶ <https://www.cbd.int/doc/meetings/sbstta/sbstta-16/official/sbstta-16-07-en.pdf>

³⁷ <https://www.cbd.int/doc/meetings/cop/cop-08/official/cop-08-27-add2-en.pdf>

³⁸ <https://www.cbd.int/doc/meetings/cop/cop-08/official/cop-08-26-add1-en.pdf>

³⁹ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-14.pdf>

⁴⁰ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-07/cop-07-dec-05-en.pdf>

⁴¹ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-14.pdf>

küresel kara alanlarının yüzde 20 ila 40'ı arasında bir kısmının bozulmuş kabul edilebileceğini göstermektedir, bu da en az 3,2 milyar insanın esenliğini etkilemektedir.

Karasal bozulmanın başlıca doğrudan faktörleri, tarım alanları ve meraların doğal alanları kaplayacak şekilde genişlemesi, sürdürülebilir olmayan tarım ve ormancılık uygulamaları, iklim değişikliği ve belirli alanlardaki kentsel genişleme, altyapı geliştirme ve maden çıkarma endüstrisidir. Dönüşüm yoluyla habitat kaybı ve bozulma yoluyla geriye kalan habitatın uygunluğundaki gerileme, biyoçeşitlilik kaybının önde gelen nedenleridir. Karasal bozulmadan etkilenen ekosistemler çoğunlukla ormanları, otlakları ve sulak alanları içermektedir. Sulak alanlar özellikle bozulmaktadır; küresel ölçekte sulak alanların son 300 yılda yüzde 87'si, 1900 yılından bu yana ise yüzde 54'ü kaybedilmiştir. Deniz ekosistemleri de özellikle kıyı şeritlerinde, mangrov ormanlarında ve mercan resiflerinde yüksek oranlarda habitat kaybı ve bozulma yaşamaktadır.

B. Hedefin ve Unsurlarının Açıklaması

Bu hedef, bozulmuş karasal, iç su, deniz ve kıyı ekosistemlerinin toplam alanının yüzde 30'unun 2030 yılına kadar etkili bir şekilde restorasyon kapsamı altında olmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Hedef, bu amaca ulaşmak için, dikkate alınması gereken bazı unsurları da belirlemektedir:

- **Restorasyon** – Restorasyon, bozulmuş, zarar görmüş veya tahrip olmuş bir ekosistemin düzeltilmesini aktif olarak yönetme süreci anlamına gelir. Restorasyon faaliyetleri bir dizi sebeple ve bir eylem sürekliliğiyle gerçekleştirilebilir. Örneğin ekolojik restorasyon süreci, bozulmuş veya tahrip olmuş bir ekosistemin iyileştirilmesi yoluyla doğal bir ekosistemin alanının ve bütünlüğünün artırılmasına yönelik çabaları kapsar; bu, doğal olmayan dönüşmüş ekosistemlerin doğal bir ekosistem durumuna geri getirilmesini içerir. Öte yandan, ekosistem rehabilitasyonu, dönüşmüş ekosistemlerin ekosistem işlev ve hizmetlerini artırmaya yönelik çabaları kapsar. Restorasyon faaliyetlerinin sürekliliği dikkate alındığında, bu hedefe ulaşmaya yönelik çabaların spesifik olması ve gerçekleştirilen restorasyon türünü, ulaşılmak istenen genel hedefleri ve restore edilmekte olan alanın veya ekosistemin türünü tanımlaması gereklidir.
- **Etkililik** – Restorasyon faaliyetlerinin etkili olabilmesi için, bu faaliyetlere uygun kaynaklar ayrılması ve zaman içinde izlenmesi gereklidir. Ayrıca, restorasyon potansiyeli, ekosistemlerin daha fazla bozulması için bir gerekçe olarak görülmemelidir. Restorasyonun uzun vadeli bir süreç olduğu dikkate alındığında, hedef, alanların restore edilmesini değil, etkili restorasyon faaliyetlerinin başlatılmasını gerektirir.
- **Bozulmuş Ekosistemler** – Bozulma, ekosistem hizmetleri sağlama kapasitesinde kalıcı (uzun süreli) bir azalma anlamına gelir. Bozulmuş topraklar, ekosistem işlevleri ve hizmetlerinde bir kaybı ve (tarım alanları gibi) dönüşmüş ekosistemleri içeren doğal ekosistemleri kapsar. Bir ülkedeki bozulmuş alanların değerlendirilmesi, restorasyon kapsamındaki bozulmuş ekosistemlerin toplam yüzdesini izlemek için gerekli bir ilk adımdır.
- **Karasal, İç Su, Deniz ve Kıyı Ekosistemleri** – Hedef gerek karasal gerek iç su, gerekse deniz ve kıyı ekosistemleri olsun, tüm ekosistem türlerini restore etme gerekliliğini belirtmektedir.
- **Biyoçeşitliliği ve Ekosistem İşlevleri ve Hizmetlerini Geliştirmek** – Restorasyon faaliyetleri çeşitli nedenlerle gerçekleştirilebilecek olmakla birlikte, bu hedef, söz konusu faaliyetlerin biyoçeşitliliği ve ekosistem işlevlerini ve hizmetlerini, ekolojik bütünlüğü ve bağlanabilirliği geliştirmek amaçlarıyla gerçekleştirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu farklı amaçlar, bu hedefe ulaşmaya yönelik eylemlerin tasarlanmasında ve uygulanmasında dikkate alınmalıdır.

- **Bağlanabilirlik ve Bütünlük** – Yüksek ekolojik bütünlüğe sahip bir alan, doğal bir ekosistemin sahip olduğuna yakın bir bileşime, yapıya, işleve ve ekolojik sürece sahip olan bir alandır. Bağlanabilirlik, doğal tür habitatlarının muhafaza edilmesini sağlar. Her iki hedefin de dikkate alınması, restorasyon faaliyetlerinin tasarımıyla önemli bir husustur.

C. Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin Diğer Unsurları ve Diğer Çerçeveler ile Süreçlerle Bağlantılar

- Hedef 2'ye ulaşmaya yönelik eylemler, Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi, Kısım C⁴²'de tanımlanan uygulama hususlarının tümünü dikkate almalıdır.
- Bu hedefe yönelik ilerleme, Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin A ve B amaçlarına ulaşılmasını destekleyecektir. Ayrıca bu hedefe yönelik ilerleme, Çerçevenin 3⁴³, 8⁴⁴, 11⁴⁵ ve 12⁴⁶ sayılı hedeflerine ulaşılmasını doğrudan destekleyecektir. Buna karşılık, 1⁴⁷, 14⁴⁸, 19⁴⁹, 20⁵⁰, 21⁵¹, 22⁵² ve 23⁵³ sayılı hedeflere yönelik ilerleme, Hedef 2'ye ulaşmaya yardımcı olacaktır.
- Hedef 2, daha önce Aichi Biyoçeşitlilik Hedefi 15⁵⁴ tarafından ele alınan hususları ele almaktadır.
- Hedef 2'nin unsurları, hedef 6.6⁵⁵, 14.2⁵⁶, 15.1 ve 15.3⁵⁷ dahil olmak üzere Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının hedeflerinde de ele alınmıştır.
- Ayrıca Hedef 2, Birleşmiş Milletler Çölleşmeyle Mücadele Sözleşmesi (UNCCD) kapsamında karasal bozulmanın nötrlüğü ve ilgili hedef belirleme kapsamındaki süreçlerle, Küresel Orman Amaçlarıyla ve Birleşmiş Milletler Orman Forumu kapsamında geliştirilen Birleşmiş Milletler Stratejik Orman Planının hedefleriyle, VII.17 sayılı Ramsar Kararıyla ve Birleşmiş Milletler Ekosistem Restorasyonu On Yılı ile bağlantılıdır.

D. Ulusal Hedef Belirleme İçin Kılavuz Sorular

- Şu anda ülkenizde hangi alanlar bozulmuş durumda? Genel olarak ve habitat temelinde ekosistem restorasyonu gerçekleştirmeye ilişkin fırsatlar ve kısıtlamalar neler?
- Spesifik habitatlarda restorasyon gerçekleştirmede dikkate alınması gereken ödünleşmeler (potansiyel ekolojik, ekonomik ve sosyal maliyetler ve faydalar) neler?

⁴² <https://www.cbd.int/gbf/introduction/>

⁴³ <https://www.cbd.int/gbf/targets/3>

⁴⁴ <https://www.cbd.int/gbf/targets/8>

⁴⁵ <https://www.cbd.int/gbf/targets/11>

⁴⁶ <https://www.cbd.int/gbf/targets/12>

⁴⁷ <https://www.cbd.int/gbf/targets/1>

⁴⁸ <https://www.cbd.int/gbf/targets/14>

⁴⁹ <https://www.cbd.int/gbf/targets/19>

⁵⁰ <https://www.cbd.int/gbf/targets/20>

⁵¹ <https://www.cbd.int/gbf/targets/21>

⁵² <https://www.cbd.int/gbf/targets/22>

⁵³ <https://www.cbd.int/gbf/targets/23>

⁵⁴ <https://www.cbd.int/aichi-targets/target/15>

⁵⁵ <https://sdgs.un.org/goals/goal6>

⁵⁶ <https://sdgs.un.org/goals/goal14>

⁵⁷ <https://sdgs.un.org/goals/goal15>

- Ülkeniz tarafından hangi ulusal veya alt/bölgesel restorasyon taahhütleri ve vaatleri onaylandı?
- Bu konuyla ilgisi ve bu konuda sorumluluğu ve/veya yetkisi olan temel aktörler hangileri? Bu aktörler nasıl dahil olabilir?
- Ulusal hedefe ulaşmak için hangi ilave kaynaklar (mali, insani ve teknik) gerekli olacak? İlave fonlar nasıl sağlanabilir? Olası finansman kaynakları neler?

E. Göstergeler

Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesine yönelik izleme çerçevesi⁵⁸, bu hedef için aşağıdaki göstergeleri tanımlamaktadır:

Başlık göstergeleri:

- 2.2 Restorasyon Kapsamındaki Alan

Bileşen göstergeleri:

- Türüne göre doğal ekosistemlerin kapsamı
- Doğal ekosistemlerin bağlanabilirliğinin muhafazası ve restorasyonu

Tamamlayıcı göstergeler:

- Habitat dağılım aralığı
- Nadir Türlerin Bulunduğu Yerler, Yüksek Biyoçeşitliliğe Sahip Alanlar, Büyük Memeli Alanları, El Değmemiş Yaban Alanları ve İklim Stabilizasyonu Alanları Endeksi
- İkincil ulusal orman örtüsündeki artış
- Yıllık Tropikal Birincil Ağaç Örtüsü Kaybı
- Orman Alanları Bütünlük Endeksi
- Küresel Ekosistem Restorasyon Endeksi
- Serbest akan nehirler
- En az yüzde 10 doğal toprak içeren tarım yapılan alanların yüzdesi
- Biyoiklimsel Ekosistem Dayanıklılık Endeksi (BERI)
- El değmemiş / yaban alanlarının öncelikli muhafazası
- Temel Biyoçeşitlilik Alanlarının durumu
- Biyoçeşitlilik Habitat Endeksi
- Kırmızı Liste Endeksi
- Ekosistemler Kırmızı Listesi

F. Uygulamaya Yardımcı Olabilecek İlgili Kaynaklar

Değerlendirmeler:

- IPBES (2018). Karasal Bozulma ve Restorasyonu Hakkında Değerlendirme Raporu.⁵⁹

⁵⁸ <https://www.cbd.int/gbf/monitoring/>

⁵⁹ <https://www.ipbes.net/assessment-reports/ldr>

- [UNCCD \(2022\). Küresel Karasal Görünüm 2, İyileşme ve Dayanıklılık için Karasal Restorasyon.](#)⁶⁰
- [FAO \(2020\). Dünya Ormanlarının Durumu.](#)⁶¹
- [UNEP \(2022\). Küresel Turbalık Alanlar Değerlendirmesi.](#)⁶²
- [UNCCD. UNCCD kapsamında sunulmuş Ulusal Gönüllü Karasal Bozulma Nötrlük Hedefleri ve ilgili ülke raporları.](#)⁶³

Araçlar ve Rehberlik:

- [CBD karar XIII/5 \(2016\). Ekosistem Restorasyonuna ilişkin Kısa Vadeli Eylem Planı.](#)⁶⁴
- [Ramsar kararı VIII/16 \(2002\). Sulak alan restorasyonu için esaslar ve kılavuz ilkeler.](#)⁶⁵
- [UNCCD \(2016\). Karasal Bozulma Nötrlüğü Hedef Belirleme – teknik bir kılavuz.](#)⁶⁶
- [SER \(2023\). Ekolojik Restorasyon Uygulaması için Uluslararası İlkeler ve Standartlar, 2nci Basım.](#)⁶⁷
- [Ekosistem Restorasyonu Oyun Kitabı – Gezegeni İyileştirmek için Pratik bir Kılavuz.](#)⁶⁸
- [FAO, SER & IUCN CEM \(2023\). Ekosistem restorasyonuna rehberlik etmek için uygulama standartları: Birleşmiş Milletler Ekosistem Restorasyonu On Yılına bir katkı – Özet rapor.](#)⁶⁹
- [Ekosistem Restorasyonu İzleme Çerçevesi \(FERM\)](#)⁷⁰
- [IUCN. Restorasyon Barometresi.](#)⁷¹
- [ITTO \(2020\). Tropik Bölgelerde Orman Alanlarının Restorasyonu için Kılavuz İlkeler](#)⁷²
- [FAO, IUCN/CEM, SER \(2021\). 2021–2030 Birleşmiş Milletler On Yılına rehberlik etmek için ekosistem restorasyonu ilkeleri.](#)⁷³

Hedef 3: Karaların, Suların ve Denizlerin %30'unu Korumak:

Karasal, iç su ve kıyı ve deniz alanlarının, özellikle de biyoçeşitlilik ve ekosistem işlevleri ve hizmetleri açısından özel öneme sahip alanların, 2030 yılına kadar en az yüzde 30'unun ekolojik açıdan temsil edici, iyi bağlantılı ve eşitlikçi bir şekilde yönetilen koruma altındaki alan sistemleri ve diğer etkili alan temelli koruma önlemleri yoluyla etkin bir şekilde korunmasını ve yönetilmesini sağlamak ve buna olanak vermek; uygun olan yerlerde yerli ve geleneksel bölgeler ile daha kapsamlı kara, deniz ve okyanus alanlarına entegre olan bölgeleri tanımak, bu arada uygun olan yerlerde bu tür alanlardaki her türlü sürdürülebilir kullanımın koruma sonuçlarıyla tamamen tutarlı olmasını sağlamak, geleneksel bölgeleri üzerindeki hakları dahil olmak üzere yerli halkların ve yerel toplulukların haklarını tanımak ve bu haklara saygı göstermek.

⁶⁰ <https://www.unccd.int/resources/global-land-outlook/glo2#:~:text=Global%20Land%20Outlook%202nd%20edition,reduce%20and%20reverse%20land%20degradation.>

⁶¹ <https://www.fao.org/documents/card/en/c/ca8642en>

⁶² <https://www.unep.org/resources/global-peatlands-assessment-2022>

⁶³ <https://www.unccd.int/our-work/country-profiles>

⁶⁴ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-13/cop-13-dec-05-en.pdf>

⁶⁵ https://www.ramsar.org/sites/default/files/documents/pdf/res/key_res_viii_16_e.pdf

⁶⁶ <https://www.unccd.int/resources/publications/ldn-target-setting-technical-guide>

⁶⁷ <https://www.ser.org/page/SERStandards/International-Standards-for-the-Practice-of-Ecological-Restoration.htm>

⁶⁸ <https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/35858/ERP.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

⁶⁹ <https://www.fao.org/in-action/forest-landscape-restoration-mechanism/news-and-events/news-detail/en/c/1636340/>

⁷⁰ <https://data.apps.fao.org/ferm/>

⁷¹ <https://www.iucn.org/resources/conservation-tool/restoration-barometer>

⁷² https://www.itto.int/direct/topics/topics_pdf_download/topics_id=6511&no=1&disp=inline

⁷³ <https://www.fao.org/documents/card/en/c/cb6591en>

A. Bu Hedef Neden Önemli?

İyi düzenlenmiş, etkili bir biçimde yönetilen ve temsil edici koruma alanları ve diğer etkili alan temelli koruma önlemleri (OECM'ler), hem habitatları hem de tür popülasyonlarını korumanın ve insanlara önemli ekosistem hizmetleri ve çok sayıda fayda sunmanın kanıtlanmış bir yoludur. Bunlar, yerel, ulusal ve küresel düzeylerdeki biyoçeşitlilik koruma stratejilerinin temel bir unsurudur. Koruma alanları ve OECM'ler, sıkı bir biçimde korunan alanlardan türlerin, habitatların ve ekosistem süreçlerinin korunmasıyla tutarlı sürdürülebilir kullanıma olanak veren alanlara kadar çeşitli biçimlerde olabilir.

B. Hedefin ve Unsurlarının Açıklaması

Bu hedef korunan ve muhafaza edilen alanların (yani, biyoçeşitlilik için pozitif sonuçlar elde etme amacıyla yönetilen alanlar) genişletilmesini ve geliştirilmesini gerektirir. Hedef, bu amaca ulaşmak için kullanılabilecek üç yaklaşım belirtmektedir:

- **Koruma Alanları** – Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, koruma alanını, belirli koruma amaçlarını gerçekleştirmek için belirlenen veya düzenlenen ve yönetilen, coğrafi olarak tanımlanmış bir alan olarak tanımlamaktadır. IUCN, koruma alanlarının bir kategorizasyonunu oluşturmuştur.
- **Diğer Etkili Alan Temelli Koruma Önlemleri** – Bunlar, bir koruma alanı haricinde, bağlantılı ekosistem işlevleri ve hizmetleri ve geçerli durumlarda kültürel, manevi, sosyoekonomik ve yerel bakımdan ilgili diğer değerler ile birlikte, biyoçeşitliliğin *doğal yerinde* korunmasına yönelik pozitif ve sürekli uzun vadeli sonuçlara ulaşmayı sağlayan şekillerde düzenlenen ve yönetilen, coğrafi olarak tanımlanmış alanlardır.
- **Yerli ve Geleneksel Bölgeler** – Yerli halklar ve yerel topluluklar çoğu kez eşsiz ve önemli biyoçeşitliliğe sahip alanların sahibidir, bu alanlarda yaşamakta ve/veya bu alanları yönetmektedir. Bu alanların uygun şekilde tanınması, bu hedefe yönelik önemli katkılarda bulunabilir. Bununla birlikte, bu alanlar ile ilgili tüm kararlar, özgür, önceden ve bilgilendirilmiş rızalarının alınması dahil olmak üzere, **yerli halkların ve yerel toplulukların bu alanlar üzerindeki haklarını tanımalı ve bunlara saygı göstermelidir.**

Hedef ayrıca dikkate alınması gereken bazı unsurları da belirlemektedir:

- **Karasal ve İç Su Alanları ile Deniz ve Kıyı Alanlarının En Az Yüzde 30'u** – Hedefin bu niceliksel unsuru, 2030 yılına kadar küresel olarak karasal ve iç su alanlarının en az yüzde 30'unun ve deniz ve kıyı alanlarının en az yüzde 30'unun muhafaza edilmesini veya korunması gerektiğini belirtmektedir.
- **Biyoçeşitlilik ve Ekosistem İşlevleri ve Hizmetleri Açısından Özel Öneme Sahip Alanlar** – Biyoçeşitlilik açısından özel öneme sahip alanlar, yüksek bir tür zenginliğine sahip veya tehdit altındaki türleri, tehdit altındaki biyomları ve habitatları, özellikle önemli habitatları barındıran alanları ve ekosistem işlevleri ve hizmetlerinin sürekli olarak sağlanması için önemli olan alanları içerir. Bu hedefe ulaşmada, bu tür alanların korunmasına öncelik verilmelidir.
- **Etkin Bir Şekilde Korunan ve Yönetilen Alanlar**– Koruma alanları ve OECM'ler, biyoçeşitlilik için pozitif sonuçlar elde etme birincil amacıyla yönetilmelidir. Biyoçeşitliliğin korunması için etkili yönetim ve sürekli pozitif sonuçlar, uygun yönetim amaçları ve süreçlerinin, yönetim sistemlerinin, yeterli ve uygun kaynakların ve sürekli izlemenin benimsenmesini gerektirir.

- **Ekolojik Açıdan Temsil Edici** - Koruma alanları ve OECM'ler, mevcut ekosistemlerin, ekolojik süreçlerin ve bölgelerin tamamının uygun örneklerini içermelidir.
- **İyi Bağlantılı** – Koruma alanlarının ve OECM'lerin etkili olabilmeleri için koridorlar yoluyla bağlantılı olmaları ve **daha kapsamlı kara, deniz ve okyanus alanlarına entegre olmaları gereklidir**. Bu, sürekli *doğal yerinde* koruma sonuçlarını sağlayabilecek ve iklim değişikliğinin etkileri dahil olmak üzere sıkıntı ve karışıklıkların üstesinden gelebilecek etkili korunan ve muhafaza edilen alan sistemleri veya ağları oluşturmanın temel bir unsurudur.
- **Eşitlikçi Bir Şekilde Yönetilen** – Koruma alanları ve OECM'lerin eşitlikçi yönetişiminin temel bir unsuru, ilgili aktörlerin bunların oluşturulmasına, yönetimine ve yönetişimine dahil olmasını ve tam olarak katılabilmesini ve bu tür alanların oluşturulması ve yönetilmesinin maliyet ve faydalarının adil bir biçimde paylaşılmasını sağlamaktır. Bu aynı zamanda karar alma süreçlerine etkin katılımı, şeffaf prosedürleri, çelişkili durumlarda adaletle erişimi ve koruma alanları ile OECM'lerin kurulmasından ve yönetilmesinden etkilenecek kişilerin haklarının ve çeşitliliğinin kabul edilmesini de kapsar.
- **Koruma Amaçlarıyla Tutarlı Sürdürülebilir Kullanım** – Bazı koruma alanı ve OECM türleri, sınırları içinde kısıtlı türlerde endüstriyel olmayan, geleneksel ve kültürel faaliyetlerin gerçekleşmesine olanak verir. Bunun örnekleri arasında avcılık, balıkçılık, toplayıcılık ve turizm yer alabilir. Koruma alanları ve OECM'lerde bu faaliyetlere izin verilen yerlerde, bunların sürdürülebilir ve koruma amaçlarıyla tutarlı olmaları gereklidir.
- **Yerli Halkların ve Yerel Toplulukların Hakları** - bu hedef kapsamında gerçekleştirilen tüm faaliyetler, geleneksel toprakları üzerindeki hakları dahil olmak üzere yerli halkların ve yerel toplulukların haklarını tanıyarak ve bu haklara saygı göstererek gerçekleştirilmelidir. Bu, Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi, Kısım C'de belirtildiği gibi, ilgili ulusal mevzuata ve Birleşmiş Milletler Yerli Halklar Hakları Bildirgesi dahil olmak üzere uluslararası araçlara uygun bir şekilde, yerli halkların ve yerel toplulukların - karar alma süreçlerine tam ve etkin katılımları dahil - haklarına, biyoçeşitliliğe ilişkin geleneksel bilgiler dahil bilgilerine, yeniliklerine, dünya görüşlerine, değerlerine ve uygulamalarına saygı gösterilmesini ve özgür, önceden ve bilgilendirilmiş rızaları ile belgelenmesini ve korunmasını kapsar.

C. Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin Diğer Unsurları ile Diğer Çerçeveler ve Süreçlerle Bağlantılar

- Hedef 3'e ulaşmaya yönelik eylemler, Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi, kısım C⁷⁴'de tanımlanan uygulama hususlarının tümünü dikkate almalıdır.
- Bu hedefe yönelik ilerleme, Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin A Amacına ulaşılmasını doğrudan destekleyecektir. Bu hedefe yönelik ilerleme, hedef 4⁷⁵, 9⁷⁶ ve 11⁷⁷'e

⁷⁴ <https://www.cbd.int/gbf/introduction/>

⁷⁵ <https://www.cbd.int/gbf/targets/4/>

⁷⁶ <https://www.cbd.int/gbf/targets/9/>

⁷⁷ <https://www.cbd.int/gbf/targets/11/>

ulaşmaya da yardımcı olacaktır. Buna karşılık, ¹⁷⁸, ²⁷⁹, ¹²⁸⁰, ¹⁴⁸¹, ¹⁹⁸², ²⁰⁸³, ²¹⁸⁴, ²²⁸⁵ ve ²³⁸⁶ sayılı hedeflere yönelik ilerleme, bu hedefe ulaşmaya yardımcı olacaktır.

- Hedef 3, Aichi Biyoçeşitlilik Hedefi 11⁸⁷ tarafından da ele alınan hususları ele almaktadır.
- Hedef 3'ün unsurları, hedef 6.6⁸⁸, 11.4⁸⁹, 14.5⁹⁰ ve 15.4⁹¹ dahil olmak üzere Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının hedeflerinde de ele alınmıştır.

D. Ulusal Hedef Belirleme İçin Kılavuz Sorular

- Ülkedeki karasal, iç su ve deniz ve kıyı alanlarındaki koruma alanlarının ve OECM'lerin şu andaki kapsamı nedir? Bu alanlar, ülkedeki eko-bölgeleri ne kadar temsil ediyor? Bu alanlar biyoçeşitlilik, ekosistem işlevleri ve hizmetleri bakımından özellikle önemli olan alanları kapsıyor mu? Bu alanlar daha kapsamlı kara, deniz ve okyanus alanları ile nasıl bağlantılı ve bu alanlara nasıl entegre edilmiş?
- Biyoçeşitlilik ve ekosistem hizmetleri bakımından önemli olan hangi alanlar şu anda koruma altında değil? Hangi alanlar yeterince temsil edilmiyor? En hızlı bozulan habitatlar hangileri? Hangi habitatlar yok olmak üzere?
- Mevcut koruma alanları, koruma hedeflerine ulaşma bakımından ne kadar etkili? Yönetim etkililiği nasıl geliştirilebilir? Yerli halklar ve yerel topluluklar koruma alanlarının yönetimine dahil oluyor mu?
- Koruma alanları ve OECM'lerin eşitlikçi yönetimini sağlamak için hangi önlemler mevcut? Bunlar, yerli halklar ve yerel toplulukların ve paydaşların haklarını nasıl dikkate alıyor? Fayda paylaşım önlemleri veya mekanizmaları mevcut mu? Bu önlemlerin etkililiği nasıl artırılabilir?
- Koruma alanlarını ve OECM'leri genel olarak ve eko-bölgelere göre genişletmeyle ilgili fırsatlar ve kısıtlamalar neler? İlave koruma alanlarının potansiyel ekolojik, ekonomik ve sosyal maliyetleri ve faydaları neler ve bunlar nasıl paylaşılabilir? Yerli halklar ve yerel topluluklar dahil olmak üzere, etkilenebilecek olan aktörler hangileri? Bu aktörler nasıl dahil edilebilir ve hakları ve ihtiyaçları nasıl dikkate alınabilir? Dikkate alınması gereken ödünleşmeler neler?
- Belirlenen ulusal hedefe ulaşmak için hangi ilave kaynaklar (mali, insani ve teknik) gerekli olacak? İlave fonlar nasıl sağlanabilir? Olası finansman kaynakları neler?

⁷⁸ <https://www.cbd.int/gbf/targets/1>

⁷⁹ <https://www.cbd.int/gbf/targets/2>

⁸⁰ <https://www.cbd.int/gbf/targets/12>

⁸¹ <https://www.cbd.int/gbf/targets/14>

⁸² <https://www.cbd.int/gbf/targets/19>

⁸³ <https://www.cbd.int/gbf/targets/20>

⁸⁴ <https://www.cbd.int/gbf/targets/21>

⁸⁵ <https://www.cbd.int/gbf/targets/22>

⁸⁶ <https://www.cbd.int/gbf/targets/23>

⁸⁷ <https://www.cbd.int/aichi-targets/target/11>

⁸⁸ <https://sdgs.un.org/goals/goal6>

⁸⁹ <https://sdgs.un.org/goals/goal11>

⁹⁰ <https://sdgs.un.org/goals/goal14>

⁹¹ <https://sdgs.un.org/goals/goal15>

E. Göstergeler

Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesine yönelik izleme çerçevesi⁹², bu hedef için aşağıdaki göstergeyi tanımlamaktadır:

Başlık göstergeleri:

- 3.1 Koruma alanlarının ve OECM'lerin kapsamı⁹³

Bileşen göstergeleri:

- Temel Biyoçeşitlilik Alanlarının koruma alanı kapsamı
- Koruma Alanı Yönetimi Etkililiği (PAME)
- ProtConn
- Koruma Alanı Bağlantılılık Endeksi (PARC-Connectedness)
- Ekosistemler Bağlanabilirlik Göstergesi Kırmızı Listesi (geliştirme aşamasında)
- Saha seviyesinde bir yönetim ve eşitlik değerlendirmesini (SAGE) tamamlamış koruma alanlarının sayısı
- Tür Koruma Endeksi

Tamamlayıcı göstergeler:

- Koruma alanının koruma seviyesini düşürme, boyutunu azaltma ve yasal korumasını kaldırma (PD)
- Temel Biyoçeşitlilik Alanlarının durumu
- IUCN Koruma ve Muhafaza Alanları Yeşil Listesi
- UNESCO tarafından belirlenen sahaların kaç hektar olduğu (doğal ve karma Dünya Mirası sahaları ve Biyosfer Rezervleri)
- Koruma alanı ve OECM yönetim etkililiği (MEPCA) göstergesi
- Koruma Alanı İzolasyon Endeksi (PAI)
- Koruma Alanları Ağı ölçüsü (ProNet)
- Koruma alanları ve diğer etkili alan temelli koruma önlemlerinin (OECM'ler), göçmen türler için önemli Temel Biyoçeşitlilik Alanlarını ne ölçüde kapsadığı
- Koruma alanları ve OECM'ler ile geleneksel bölgelerin kapsamı (yönetişim türüne göre)
- Ramsar Yönetim Etkililiği İzleme Aracı (RMETT)
- Pozitif bir koruma sonucuna ve etkili yönetime sahip biyosfer rezervlerinin yüzdesi
- Yerli halkların ve yerel toplulukların bir şekilde tanınmış olan topraklarının kapsamı
- Tür Koruma Endeksi
- Korumaya ilişkin özgür, önceden ve bilgilendirilmiş rıza konusunda ulusal mevzuat, politikalar veya diğer önlemleri uygulayan ülkelerin sayısı
- Ekosistemler Kırmızı Listesi
- Koruma önlemleri veya diğer etkili alan temelli koruma önlemleri yoluyla korunan karasal, tatlı su ve deniz ekolojik bölgelerinin oranı

⁹² <https://www.cbd.int/gbf/monitoring/>

⁹³ <https://www.post-2020indicators.org/metadata/headline/3-1>

F. Uygulamaya Yardımcı Olabilecek İlgili Kaynaklar

Değerlendirmeler

- Dünya Koruma Alanları Veri Tabanı⁹⁴
- Koruma Alanı Yönetimi Etkililiğine ilişkin Küresel Veri Tabanı⁹⁵
- Koruma alanlarına ilişkin küresel rapor ve ilgili ayrı ülke dosyaları (2021)⁹⁶
- Doğa-pozitif bir gelecek yaratmak: koruma alanlarının ve diğer etkili alan temelli koruma önlemlerinin katkısı⁹⁷

Araçlar ve rehberlik

- Koruma alanlarına ilişkin çalışma programı (2004)⁹⁸
- Deniz ve Kıyı Biyoçeşitliliğine ilişkin Çalışma Programı (1998); Tarımsal Biyoçeşitliliğe ilişkin Çalışma Programı (2000); Kurak ve Yarı Nemli Toprakların Biyoçeşitliliğine ilişkin Çalışma Programı (2000); İç Suların Biyoçeşitliliğine ilişkin Çalışma Programı (2004); Orman Biyoçeşitliliğine ilişkin Çalışma Programı (2002); Dağ Biyoçeşitliliğine ilişkin Çalışma Programı (2004); Ada Biyoçeşitliliğine ilişkin Çalışma Programı (2006); Geleneksel Bilgilere ilişkin Çalışma Programı (2000); Küresel Taksonomi İnisiyatifi (2002); Biyoçeşitlilik ve Turizmin Gelişmesine ilişkin Kılavuz İlkeler (2004); Bitki Koruma için Küresel Strateji
- CBD Teknik Seri No. 97. (2021) Yerelden para kazanma: koruma alanları hem ekonomik faydalar hem de koruma hedeflerine ulaşmayı sağlayabilir mi?⁹⁹
- OECM'lere ilişkin IUCN-WCPA Görev Gücü (2019) OECM'lere ilişkin IUCN-WCPA Görev Gücü tarafından diğer etkili alan temelli koruma önlemlerinin tanınması ve rapor edilmesi¹⁰⁰
- Karar 14/8. (2018) Koruma alanları ve diğer etkili alan temelli koruma önlemleri OECM tanımı ve Seçim Kriterleri¹⁰¹; ek I; Gönüllü rehberlik, kara ve deniz alanlarına ve sektörlerle entegrasyonun geliştirilmesi ve desteklenmesi, ayrıca koruma alanlarının ve diğer etkili alan temelli koruma önlemlerinin sektörler genelinde yaygınlaştırılması için önerilen adımları içerir; ek III; Rehber ilkeleri ve ortak özellikleri, tanımlama kriterlerini ve yönetim yaklaşımları ve Aichi Biyoçeşitlilik Hedefi 11'e ulaşmada OECM'lerin rolü dahil olmak üzere ilave hususları kapsar.
- Karar 13/11, ek II: Sözleşme'nin Yetki Kapsamı içinde yer alan Soğuk Su Alanlardaki Biyoçeşitliliğe ilişkin Gönüllü Spesifik Çalışma Planı (2016)¹⁰²
- Karar 13/12, ek II: Ekolojik veya biyolojik açıdan önemli deniz alanlarına yönelik kriterleri karşılayan alanların açıklaması konusunda - işbirliği düzenlemeleri dahil - bilimsel metodolojileri ve yaklaşımları daha da geliştirmeye yönelik gönüllü uygulama seçenekleri (2016)¹⁰³
- UNEP/CBD/SBSTTA/20/INF/21: Geleneksel bilgilerin EBSA'ların açıklamasına ve tanımlamasına dahil edilmesine ilişkin eğitim kılavuzu (2016)¹⁰⁴

⁹⁴ http://www.iucn.org/about/work/programmes/gpap_home/gpap_biodiversity/gpap_wdpa/

⁹⁵ <https://www.protectedplanet.net/en/thematic-areas/protected-areas-management-effectiveness-pame?tab=Results>

⁹⁶ <https://www.cbd.int/protected/2021globalreport.shtml>

⁹⁷ <https://www.cbd.int/pa/doc/creating-a-nature-positive-future-en.pdf>

⁹⁸ <https://www.cbd.int/protected/>

⁹⁹ <https://www.cbd.int/gspc/>

¹⁰⁰ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-97-en.pdf>

¹⁰¹ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-14/cop-14-dec-08-en.pdf>

¹⁰² <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-13/cop-13-dec-11-en.pdf>

¹⁰³ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-13/cop-13-dec-12-en.pdf>

¹⁰⁴ <https://www.cbd.int/doc/meetings/sbstta/sbstta-20/information/sbstta-20-inf-21-en.pdf>

- UNEP/CBD/SBSTTA/16/INF/9: Açık okyanus suları ve derin deniz habitatlarındaki ekolojik veya biyolojik açıdan önemli alanların (EBSA'lar) açıklaması için eğitim kılavuzu (2012)¹⁰⁵
- UNEP/CBD/SBSTTA/16/INF/10: Yerli halkların ve yerel toplulukların geleneksel, bilimsel, teknik ve teknolojik bilgilerinin entegre edilmesine yönelik spesifik unsurlar ile ekolojik veya biyolojik açıdan önemli alanların (EBSA'lar) tanımlanmasının yanı sıra deniz koruma alanlarının oluşturulmasına ve yönetimine ilişkin bilimsel kriterlerin uygulanmasına yönelik sosyal ve kültürel kriterler ile diğer hususların tanımlanması (2012)¹⁰⁶
- CBD Teknik Seri No. 44. (2010). Koruma alanlarının ilgisi: koruma alanlarını daha kapsamlı kara ve deniz alanlarına ve sektörlere entegre etmek için bir kılavuz¹⁰⁷
- Karar 9/20, ek II: Açık Okyanus Suları ve Derin Deniz Habitatlarında bulunanlar dahil olmak üzere, Temsil Özelliğine Sahip bir Deniz Koruma Alanları Ağı Oluşturmak için Alanların Seçilmesine yönelik Bilimsel Rehberlik; ek III: Temsil Özelliğine Sahip Deniz Koruma Alanları Ağlarının Geliştirilmesinde Dikkate Alınacak İlk Dört Adım (2008)¹⁰⁸
- UNEP/CBD/SBSTTA/14/INF/4: Biyo-coğrafi Sınıflandırma Sistemlerinin Kullanımı ve Ulusal Yetki Alanları Dışında Bulunan ve Koruma İhtiyacı Olan Deniz Alanlarının Tanımlanması Hakkındaki Bilimsel ve Teknik Rehberliğe ilişkin Uzman Semineri Raporu (2010)¹⁰⁹
- CBD Teknik Seri No. 37. (2008). Ulusal Yetki Alanlarının Sınırları Dışındaki Deniz Alanlarında Bulunan ve Biyoçeşitliliğin Korunması için Öncelikli Olan Alanlara ilişkin Mevcut En İyi Bilimsel Çalışmaların Sentezi ve İncelemesi¹¹⁰
- UNEP/CBD/COP/9/INF/44: Rapor: Küresel Açık Okyanus ve Derin Deniz Tabanı (GOODS) Biyo-coğrafi Sınıflandırması (2008)¹¹¹
- CBD Teknik Seri No. 19. (2005). Ulusal Yetki Alanlarının Sınırları Dışındaki Açık Denizlere ve Deniz Tabanına ilişkin Uluslararası Hukuk Rejimi ve Ulusal Yetki Alanlarının Sınırları Dışındaki Deniz Alanlarında Deniz Koruma Alanları (MPA'lar) Oluşturulması için İşbirliği Seçenekleri¹¹²

Hedef 4: Türlerin Soylarının Tükenmesini Durdurmak, Genetik Çeşitliliği Korumak ve İnsan-Yaban Hayatı Çatışmalarını Yönetmek:

Doğal yerlerindeki ve doğal yerleri dışındaki koruma ve sürdürülebilir yönetim uygulamaları dahil olmak üzere, türlerin soylarının tükenmesi riskini önemli ölçüde azaltmak için tehdit altında olduğu bilinen türlerin soylarının insan kaynaklı nedenlerle tükenmesini durdurmak ve özellikle tehdit altındaki türler olmak üzere türleri kurtarmak ve korumak, ayrıca uyum sağlama potansiyellerini sürdürmek için yerli, yabani ve evcil tür popülasyonları içindeki ve arasındaki genetik çeşitliliği korumak ve eski haline getirmek amacıyla acil yönetim adımları atılmasını sağlamak ve bir arada var olabilmek için insan-yaban hayatı çatışmalarını en aza indirmek amacıyla insan-yaban hayatı etkileşimlerini etkin bir biçimde yönetmek.

A. Bu Hedef Neden Önemli?

Bazı soyların tükenmesi doğal süreçlerin bir sonucu olmakla birlikte, insan eylemleri mevcut soy tükenmesi hızlarını ve riskini büyük ölçüde artırmıştır. Küresel soy tükenme hızı, geçmiş 10 milyon yıldaki ortalama tükenme hızından on ila yüzlerce kat daha yüksektir ve artmaya devam etmektedir. Şu anda yaklaşık 1 milyon tür soylarının tükenmesi tehdidi altındadır. Soy tükenmesindeki ve soy

¹⁰⁵ <https://www.cbd.int/doc/meetings/sbstta/sbstta-16/information/sbstta-16-inf-09-en.pdf>

¹⁰⁶ <http://www.cbd.int/doc/meetings/sbstta/sbstta-16/information/sbstta-16-inf-10-en.pdf>

¹⁰⁷ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-44-en.pdf>

¹⁰⁸ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-09/cop-09-dec-20-en.pdf>

¹⁰⁹ <https://www.cbd.int/doc/meetings/sbstta/sbstta-14/information/sbstta-14-inf-04-en.pdf>

¹¹⁰ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-37-en.pdf>

¹¹¹ <https://www.cbd.int/doc/meetings/cop-09/information/cop-09-inf-44-en.pdf>

¹¹² <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-19.pdf>

tükenmesi riskindeki küresel artış, genetik çeşitliliğin azalmasına da katkıda bulunmaktadır. Genetik çeşitlilik, biyoçeşitliliğin hem tür hem de ekosistem düzeylerinde uzun vadeli istikrarı, uyum sağlama becerisi ve dayanıklılığı için çok önemlidir ve doğanın insanlara katkı sağlamayı sürdürmesini destekler. Türlerin korunmasını sağlamak için, türlere özgü çeşitli yönetim müdahaleleri gerekli olacaktır.

B. Hedefin ve Unsurlarının Açıklaması

Bu hedef üç ayrı ama birbiriyle ilgili bileşene sahiptir:

(a) özellikle tehdit altındaki türler için, 2030 yılına kadar türlerin soylarının insan kaynaklı nedenlerle tükenmesini durdurmak ve soy tükenmesi riskini azaltmak için yönetim eylemleri gerçekleştirilmesi gereklidir.

(b) tüm türler arasında genetik çeşitliliği sürdürmek ve eski haline getirmek için yönetim eylemleri gerçekleştirilmesi gereklidir.

(c) insan-yaban hayatı çatışmalarını en aza indirmek amacıyla insan-yaban hayatı etkileşimlerini yönetmeye yönelik adımlar atılmalıdır.

Bu hedef, söz konusu üç bileşeni ele almak için dikkate alınması gereken bazı unsurlar tanımlamaktadır:

- **Yönetim eylemleri** – Tehdit altındaki türlerin kurtarılmasına odaklanan yönetim eylemleri, türlerin doğal ortamlarına salınmasını, tür kurtarma eylemlerini (aşılama, ek besleme, üreme alanları sağlanması, fidelerin ekilmesi ve korunması gibi) ve gereken durumlarda doğal ortamları dışında korumayı içerebilir. Mahsuller, besi hayvanları ve yabani akrabalarına yönelik eylemler dahil olmak üzere türler içindeki genetik kaynakların korunmasına yönelik yönetim eylemleri, bunların doğal alanlarında ve doğal alanları dışında korunmasını kapsar. Evcil türler için, doğal alanlarında koruma, çiftlikte korumayı da kapsar.
- **Soyların insan kaynaklı nedenlerle tükenmesini durdurmak ve soy tükenmesi riskini azaltmak** – Tamamen kurtarılmış bir tür, yaşamını kendisi sürdürebilen ve doğal ortamı genelinde bulunan ekosistemlerdeki ekolojik rollerini yerine getiren bir türdür. Ayrıca koruma, ekosistemlerin, habitatların, yaban hayatı türlerinin ve popülasyonlarının, uzun vadede kalıcı olmalarını sağlayan doğal koşulları korumak amacıyla doğal ortamları içinde ve dışında korunması, bakımı, yönetimi ve sürdürülmesi anlamına gelir.
- **Tehdit altında olduğu bilinen türler** – Bu hedef özellikle tehdit altında olduğu bilinen türler ile ilgilidir. Türlerin tehdit altında olma durumunu değerlendirmek için farklı yaklaşımlar kullanılmaktadır ve birçok ülkenin kendi tehdit altındaki türler listeleri vardır. Küresel ölçekte, IUCN'nin Tehdit Altındaki Türler Kırmızı Listesi, tehdit altında olan 42.100'den fazla türü listelemektedir.
- **Genetik çeşitliliği sürdürmek ve eski haline getirmek** – Yaban türlerinin genetik çeşitliliği, ekosistem istikrarını sürdürmek ve insanlara faydalar sağlamak için gerekli olan farklılıkları sağlar ve ekosistemler ve türler ile açık bağlantılar kurarak türlerin hayatta kalmasını ve adaptasyonunu destekler.
- **Yabani ve evcil türler** – Hem yabani hem de evcil türlerin genetik çeşitliliğini sürdürmek için adımlar atılmalıdır.

- **İnsan-yaban hayatı etkileşimlerini ve çatışmalarını yönetmek** – Bazı insan-yaban hayatı etkileşimleri, insanlar ve biyoçeşitlilik için pozitif veya nötr olabilir. Bununla birlikte bazı etkileşimler, kaynaklar ve alanlar üzerindeki çatışmalar dahil olmak üzere bazı çatışmalara yol açarak insan hayatı, sağlığı, esenliği ve/veya geçim kaynakları üzerinde olumsuz etkilere neden olabilir. Bu eylemler ve tehditler sonucunda, insanlar yaban hayatına kasıtlı veya kasıtsız olarak zarar verebilir veya tamamen ortadan kaldırabilir. Birçok insan-yaban hayatı çatışması türü, uygun planlama, yönetim ve telafi önlemleri yoluyla azaltılabilir veya önlenir.

C. Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin Diğer Unsurları ile Diğer Çerçeveler ve Süreçlerle Bağlantılar

- Hedef 4'e ulaşmaya yönelik eylemler, Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi kısım C'de tanımlanan uygulama hususlarının tümünü dikkate almalıdır.¹¹³
- Bu hedefe yönelik ilerleme, Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin A Amacına ulaşılmasını doğrudan destekleyecektir. Bu hedef, 1¹¹⁴, 2¹¹⁵, 3¹¹⁶, 5¹¹⁷, 6¹¹⁸, 7¹¹⁹ ve 8¹²⁰ sayılı hedefleri tamamlamaktadır.
- Hedef 4, daha önce Aichi Biyoçeşitlilik hedefleri 12¹²¹ ve 13¹²²'te ele alınan hususları ele almaktadır.
- Hedef 4'ün unsurları, hedef 2.5¹²³ ve 15.5¹²⁴ dahil olmak üzere Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının hedeflerinde de ele alınmıştır.

D. Ulusal Hedef Belirleme İçin Kılavuz Sorular

- Ülkenizde şu anda tehdit veya soy tükenmesi riski altında olan türler hangileri? Hangi türler yakın tehdit altında? Tehdit altındaki türler ülkenizde nerelerde bulunuyor? Acil harekete geçilmemesi durumunda soy tükenmesi muhtemel olan türler hangileri?
- Tehdit altındaki türlere yönelik başlıca tehditler neler? Bunların hangileri yönetim eylemleri yoluyla ele alınabilir ve hangileri daha kapsamlı yaklaşımlar gerektiriyor?
- Türlerin soylarının tükenmesini önlemeye ilişkin fırsatlar ve kısıtlamalar neler? Belirti türlerin soylarının tükenmesinin önlemenin potansiyel ekolojik, ekonomik ve sosyal maliyetleri ve faydaları neler?

¹¹³ <https://www.cbd.int/gbf/introduction/>

¹¹⁴ <https://www.cbd.int/gbf/targets/1>

¹¹⁵ <https://www.cbd.int/gbf/targets/2>

¹¹⁶ <https://www.cbd.int/gbf/targets/3>

¹¹⁷ <https://www.cbd.int/gbf/targets/5>

¹¹⁸ <https://www.cbd.int/gbf/targets/6>

¹¹⁹ <https://www.cbd.int/gbf/targets/7>

¹²⁰ <https://www.cbd.int/gbf/targets/8>

¹²¹ <https://www.cbd.int/aichi-targets/target/12>

¹²² <https://www.cbd.int/aichi-targets/target/13>

¹²³ <https://sdgs.un.org/goals/goal2>

¹²⁴ <https://sdgs.un.org/goals/goal15>

- Ülkedeki insan-yaban hayatı çatışmalarının kaynakları neler? Bunlar şu anda nasıl ele alınıyor? Bu önlemler ne kadar etkili oldu? Etkilenen aktörler hangileri? Bu aktörler nasıl dahil edilebilir ve ihtiyaçları nasıl dikkate alınabilir? Dikkate alınması gereken ödünleşmeler neler?
- Bu hedefle ilgili hareket geçmek için hangi ilave kaynaklar (mali, insani ve teknik) gerekli olacak? İlave kaynaklar nasıl sağlanabilir? Olası kaynaklar neler?

E. Göstergeler

Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesine yönelik izleme çerçevesi¹²⁵, bu hedef için aşağıdaki göstergeleri tanımlamaktadır:

Başlık göstergeleri:

- A.3 Kırmızı Liste Endeksi¹²⁶
- A.4 Türler içinde etkili popülasyon boyutu > 500 olan popülasyonların oranı¹²⁷

Bileşen göstergeleri:

- Yaşayan Gezegen Endeksi
- Orta veya uzun vadeli muhafaza tesislerinde korunan bitki ve hayvan genetik kaynaklarının sayısı
- İnsan-yaban hayatı çatışmalarının ve birlikte var olmalarının etkili ve sürdürülebilir yönetimindeki eğilimler
- Yeşil Türlerin Durumu Endeksi
- CITES eklerinde listelenen türlerin koruma durumu istikrar kazanmış veya iyileşmiştir.

Tamamlayıcı göstergeler:

- Türlerle yönelik tehditlerin azaltılması ve restorasyon ölçüsü
- Evrimsel olarak farklı ve küresel olarak tehlike altındaki türlerin değişen durumu (EDGE Endeksi)
- Durumu iyileşen tehdit altındaki türlerin yüzdesi
- CMS'den türetilmiş anlaşmaların sayısı
- Soyu tükenme riski altında olarak sınıflandırılmış yerli ırkların oranı
- Kırmızı Liste Endeksi (evcil hayvanların yabani akrabaları)
- İstilacı yabancı türlerin yerleşme hızı

F. Uygulamaya Yardımcı Olabilecek İlgili Kaynaklar

Değerlendirmeler:

- IUCN Tehdit Altındaki Türler Kırmızı Listesi¹²⁸
- IPBES Biyoçeşitlilik ve Ekosistem Hizmetleri Üzerine Küresel Değerlendirme Raporu (2019)¹²⁹

¹²⁵ <https://www.cbd.int/gbf/monitoring/>

¹²⁶ <https://www.post-2020indicators.org/metadata/headline/A-3>

¹²⁷ <https://www.post-2020indicators.org/metadata/headline/A-4>

¹²⁸ <http://www.iucnredlist.org/>

¹²⁹ <https://www.ipbes.net/global-assessment>

Araçlar ve rehberlik:

- Sürdürülebilir Yaban Hayatı Yönetimine ilişkin İşbirliğine Dayanan Ortaklık (CPW)¹³⁰
- Sürdürülebilir Okyanus İnisiyatifi Eğitim Modülü: Deniz Biyoçeşitliliğini ve deniz kaynaklarının sürdürülebilirliğini desteklemeye yönelik Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED)¹³¹
- Küresel Türler Eylem Planı (2023)¹³²
- Polinatörlerin Korunması ve Sürdürülebilir Kullanımı Uluslararası İnisiyatifi için 2018–2030 Güncellenmiş Eylem Planı (2018)¹³³
- Sözleşme çalışmaları için polinatörler, polenleşme ve gıda üretimine ilişkin ISBES değerlendirmesinin sonuçları (2016)¹³⁴
- Bitki Koruma için Küresel Strateji (2012)¹³⁵
- UNEP/CBD/COP/11/23, bölüm I: Deniz ve kıyı alanlarındaki çevresel etki değerlendirmelerinde (ÇED'ler) biyoçeşitliliğin dikkate alınması için gönüllü kılavuz ilkeler (2012)¹³⁶
- CBD Teknik Seri No. 20. (2005). Açık Denizlerdeki Tür Zenginliği Örüntüleri¹³⁷
- Küresel Taksonomi İnisiyatifi (2002)¹³⁸
- Tarımsal Biyoçeşitliliğe ilişkin Çalışma Programı (2000)¹³⁹

Hedef 5: Yaban Türlerinin Sürdürülebilir, Güvenli ve Yasal Hasadını ve Ticaretini Sağlamak:

Yerli halklar ve yerel toplulukların geleneksel sürdürülebilir kullanımına saygı duyarak ve bu kullanımı koruyarak, yaban türlerinin kullanımı, hasadı ve ticaretinin sürdürülebilir, güvenli ve yasal olmasını sağlamak, aşırı kullanımı önlemek, hedef olmayan türler ve ekosistemler üzerindeki etkileri en aza indirmek, patojen dağılma riskini azaltmak ve ekosistem yaklaşımı uygulamak.

A. Bu Hedef Neden Önemli?

Türlerin yaban popülasyonlarının doğrudan kullanımı, deniz ekosistemlerindeki biyoçeşitlilik kaybı için en büyük, karasal ve tatlı su ekosistemlerindeki biyoçeşitlilik kaybı için ise ikinci en büyük doğrudan faktördür. Fauna ve floradaki yaban türlerinin kullanımının yasallığını, sürdürülebilirliğini ve güvenliğini ele almaya yönelik eylemlerin hasat noktasında, karaya çıkarma, taşıma ve ticaret sırasında ve -toplam talebi etkileyen- nihai tüketim noktasında gerçekleştirilmesi gereklidir; bunlar biyoçeşitlilik kaybının önlenmesi için çok önemlidir.

B. Hedefin ve Unsurlarının Açıklaması

Bu hedefin kapsamı aşağıdaki gibidir:

- **Kullanım, hasat ve ticaret** – Kullanım, yaban türlerinin insanlar tarafından satış veya ticaretin yanı sıra giyim, ilaç, kültürel, bilimsel, eğlence ve işle ilgili kullanımlar gibi gıda ve gıda harici

¹³⁰ <https://www.fao.org/forestry/wildlife-partnership/en/>

¹³¹ https://www.cbd.int/marine/soi/soi-training-modules/SOI-module-EIA_Training-Guide-en.pdf

¹³² <https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/2023-029-En.pdf>

¹³³ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-14/cop-14-dec-06-en.pdf>

¹³⁴ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-13/cop-13-dec-15-en.pdf>

¹³⁵ https://www.plants2020.net/files/Plants2020/popular_guide/englishguide.pdf

¹³⁶ <https://www.cbd.int/doc/meetings/cop/cop-11/official/cop-11-23-en.pdf>

¹³⁷ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-20.pdf>

¹³⁸ <https://www.cbd.int/gti/pow.shtml>

¹³⁹ <https://www.cbd.int/agro/>

amaçlar dahil olmak üzere kullanıldıkları çeşitli şekillerin tümü anlamına gelir. Hasat, yaban türlerinin insan kullanımları için toplanması, yakalanması veya avlanması ile ilgilidir. Ticaret, canlı veya ölü yaban türlerinin ve/veya bunlardan türetilen ürünlerin satışını ve takasını içerir.

- **Yaban türleri** – Bu hedef, yaban türlerine odaklanmaktadır. Yaban türleri, evcilleştirilmiş olmayan ve insan müdahalesinden bağımsız olarak hayatta kalabilen tür popülasyonlarıdır. Bunlar, herhangi bir ortamda bulunabilir.

Bu hedefin amaçları aşağıdaki gibidir:

- **Sürdürülebilir** – Organizmaların, yenilenme kapasitelerinin sınırları içindeki bir hızla hasat edilmesi, ticareti ve kullanımı anlamına gelir.
- **Güvenli** – Yaban türlerinin hasadı, ticareti ve kullanımı, insanlar, diğer türler ve ekosistemler için güvenli bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Örneğin, istilacı yabancı türlerin yayılması, hastalıkların yayılması ve patojenlerin dağılması ile bağlantılı her türlü riskin gereken şekilde hesaba katılabilmesi için bazı hususların özellikle dikkate alınması gerekebilir.
- **Yasal** – Hasat, ticaret ve kullanımın, ilgili tüm uluslararası, ulusal ve yerel yasalara gereken şekilde saygı göstermesi anlamına gelir.

Bu amaçlar, daha kapsamlı olarak aşağıdaki şekilde nitelendirilmiştir:

- **Hedef-dışı türler ve ekosistemler üzerindeki etkiler** – Türler üzerindeki doğrudan baskılara ilaveten, bazı hasat, ticaret ve kullanım şekillerinin diğer türler üzerinde - örneğin avlanan türlerin yanında yakalanan diğer canlılar ve/veya habitatın zarar görmesi gibi - kasıtsız etkileri olabilir. Kasıtsız olmalarına rağmen, bu etkilerin türler ve ekosistem sağlığı üzerinde önemli sonuçları olabilir.
- **Ekosistem yaklaşımı** – Ekosistem yaklaşımı, kara, su ve canlı kaynakların - korumayı ve sürdürülebilir kullanımı eşitlikçi bir şekilde teşvik eden - entegre yönetimine yönelik bir stratejidir. Ekosistem yaklaşımının uygulanması, Sözleşme'nin üç hedefinin bir dengeye oturtulmasına yardımcı olur. Bu, organizmalar ve çevreleri arasındaki temel süreçleri, işlevleri ve etkileşimleri kapsayan biyolojik organizasyon seviyelerine odaklanan uygun bilimsel metodolojilerin uygulanmasına dayanır. İnsanların, kültürel çeşitlilikleri ile, ekosistemlerin ayrılmaz bir bileşeni olduğunu kabul eder. Ekosistem yaklaşımı, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi kapsamındaki başlıca eylem çerçevesidir.
- **Yerli halklar ve yerel topluluklar tarafından geleneksel sürdürülebilir kullanım** – Bu hedefi uygulamaya yönelik eylemler, doğal kaynakların kontrolü, kullanımı ve yönetimi ile ilgili yerli ve yerel sistemleri dikkate almalı ve bu tür geleneksel sürdürülebilir kullanımları kısıtlamamalıdır. Biyolojik kaynakların geleneksel kullanımları manevi, kültürel, ekonomik ve geçim işlevlerini içerir.

C. Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin Diğer Unsurları ile Diğer Çerçeveler ve Süreçlerle Bağlantılar

- Hedef 5'e ulaşmaya yönelik eylemler, Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi kısım C¹⁴⁰'de tanımlanan uygulama hususlarının tümünü dikkate almalıdır.

¹⁴⁰ <https://www.cbd.int/gbf/introduction/>

- Bu hedefe yönelik ilerleme, Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin A ve B amaçlarına doğrudan katkıda bulunacaktır. İlerleme, hedef 4¹⁴¹, 6¹⁴², 9¹⁴³ ve 11¹⁴⁴'e ulaşmaya da yardımcı olacaktır. Buna karşılık, 14¹⁴⁵, 15¹⁴⁶, 16¹⁴⁷, 18¹⁴⁸, 21¹⁴⁹ ve 22¹⁵⁰ sayılı hedeflere yönelik ilerleme, bu hedefe ulaşılmasını destekleyecektir.
- Hedef 5, daha önce Aichi Biyoçeşitlilik Hedefi 6¹⁵¹'da kısmen ele alınan hususları ele almaktadır.
- Hedef 5'in unsurları, hedef 12.2¹⁵², 14.4¹⁵³, 14.7, 15.2, 15.7 ve 15.C dahil olmak üzere Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının hedeflerinde de ele alınmıştır.¹⁵⁴
- Hedef 5 ayrıca Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme (CITES) tür sınıflandırması, Göç Eden Yabani Hayvan Türlerinin Korunmasına İlişkin Sözleşme (CBS) ve Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkındaki Ramsar Sözleşmesi kapsamında gerçekleştirilen çalışmalar ile de ilgilidir.

D. Ulusal Hedef Belirleme İçin Kılavuz Sorular

- Ülkenizde şu anda hangi yaban türleri hasat ediliyor, ticareti yapılıyor veya kullanılıyor? Bu hasat, ticaret ve kullanım ne kadar sürdürülebilir, güvenli ve yasal?
- Varsa, yaban türlerinin kullanımı, hasadı ve ticaretinin hedef-dışı türler ve ekosistemler üzerindeki etkileri neler? Bu etkiler nasıl hafifletilebilir?
- Yaban türlerinin kullanımı, hasadı ve ticaretinin yönetilmesindeki potansiyel ekonomik ve sosyal fırsatlar ve kısıtlamalar neler? Etkilenebilecek olan paydaşlar hangileri? Bu aktörler nasıl dahil edilebilir ve ihtiyaçları nasıl dikkate alınabilir? Dikkate alınması gereken ödönleşmeler neler?
- Ulusal hedefe ulaşmak için hangi ilave kaynaklar (mali, insani ve teknik) gerekli olacak? İlave fonlar nasıl sağlanabilir? Olası finansman kaynakları neler?

E. Göstergeler

¹⁴¹ <https://www.cbd.int/gbf/targets/4>

¹⁴² <https://www.cbd.int/gbf/targets/6>

¹⁴³ <https://www.cbd.int/gbf/targets/9>

¹⁴⁴ <https://www.cbd.int/gbf/targets/11>

¹⁴⁵ <https://www.cbd.int/gbf/targets/14>

¹⁴⁶ <https://www.cbd.int/gbf/targets/15>

¹⁴⁷ <https://www.cbd.int/gbf/targets/16>

¹⁴⁸ <https://www.cbd.int/gbf/targets/18>

¹⁴⁹ <https://www.cbd.int/gbf/targets/21>

¹⁵⁰ <https://www.cbd.int/gbf/targets/22>

¹⁵¹ <https://www.cbd.int/aichi-targets/target/6>

¹⁵² <https://sdgs.un.org/goals/goal12>

¹⁵³ <https://sdgs.un.org/goals/goal14>

¹⁵⁴ <https://sdgs.un.org/goals/goal15>

Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesine yönelik izleme çerçevesi¹⁵⁵, bu hedef için aşağıdaki göstergeleri tanımlamaktadır:

Başlık göstergeleri:

- 5.1 Biyolojik olarak sürdürülebilir seviyelerdeki balık rezervlerinin oranı¹⁵⁶

Bileşen göstergeleri:

- Kullanılan türler için Kırmızı Liste Endeksi
- Kullanılan türler için Yaşayan Gezegen Endeksi
- Yaban türlerinin sürdürülebilir kullanımı

Tamamlayıcı göstergeler:

- Sürdürülebilir havza ve iç su balıkçılığı endeksi
- Kırmızı Liste Endeksi (uluslararası ticareti yapılan türler ve göçmen türler için)
- Deniz Koruma Konseyi Balık Avı
- Uluslararası Balina Avcılığının Düzenlenmesi Sözleşmesi kapsamında yakalanan toplam deniz memelileri
- Avlanan türlerin yanında yakalanan hassas ve hedef-dışı türler
- Yasa dışı, rapor edilmemiş ve düzenlenmemiş balıkçılık ile mücadeleyi hedefleyen uluslararası belgelerin uygulanma derecesi
- Soyu tükenme tehdidi altındaki türlerden oluşan yasal ve yasa dışı yaban hayatı ticaretinin oranı
- CITES tür sınıflandırmasına göre yasa dışı ticaret
- Ticareti ulusal biyoçeşitlilik politikalarına dahil eden ülkelerin sayısı
- Koruma önlemleri veya diğer etkili alan temelli koruma önlemleri yoluyla korunan karasal, tatlı su ve deniz ekolojik bölgelerinin oranı
- Balıkçılık ve avcılığın göçmen türler ve habitatları üzerindeki etkilerini en az indirmek için tasarlanmış önlemlerin uygulanması
- Dağıtım ülkesine göre MSC Gözetim Zinciri Sertifikası sahiplerinin sayısı
- Sürdürülebilir ve yasal olan biyoçeşitlilik temelli ürünlerdeki ticaret ve ticarileştirme eğilimleri

F. Uygulamaya Yardımcı Olabilecek İlgili Kaynaklar

Değerlendirmeler

- IPBES Biyoçeşitlilik ve Ekosistem Hizmetleri Üzerine Küresel Değerlendirme Raporu (2019)¹⁵⁷
- WHO-CBD (2015). Küresel Öncelikleri Bağlantılandırmak: Biyoçeşitlilik ve İnsan Sağlığı: bir Bilgi Durumu İncelemesi.¹⁵⁸

Araçlar ve rehberlik

- WHO-CBD Biyoçeşitlilik ve Sağlığa ilişkin Kurumlar Arası İrtibat Grubu¹⁵⁹
- Sorumlu Balıkçılık için FAO Davranış Kuralları (CCRF)¹⁶⁰

¹⁵⁵ <https://www.cbd.int/gbf/monitoring/>

¹⁵⁶ <https://www.post-2020indicators.org/metadata/headline/5-1>

¹⁵⁷ <https://www.ipbes.net/global-assessment>

¹⁵⁸ <https://www.cbd.int/health/SOK-biodiversity-en.pdf>

¹⁵⁹ <https://www.cbd.int/health/ilg-health/>

¹⁶⁰ <https://www.fao.org/3/v9878e/v9878e00.htm>

- Sürdürülebilir Yaban Hayatı Yönetimine ilişkin İşbirliğine Dayanan Ortaklık (CPW)¹⁶¹
- Sağlık için Doğa İttifakı (N4H)¹⁶²
- Bitki Koruma için Küresel Strateji¹⁶³
- Küresel Taksonomi İnisiyatifi¹⁶⁴
- Sürdürülebilir Okyanus İnisiyatifi Eğitim Modülü: Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇD): Sürdürülebilir kalkınmayı başarmaya yönelik stratejik bir düşünce çerçevesi
- Tek Sağlığa ilişkin Dörtlü Anlaşma (2023)
- Ticaret ve biyoçeşitlilik ürünü sınıflandırması (2023)¹⁶⁵
- Küresel Türler Eylem Planı (2023)¹⁶⁶
- Tek Sağlık Ortak Eylem Planı (2022–2026)¹⁶⁷
- Sürdürülebilir Yaban Hayatı Yönetimine ilişkin İşbirliğine Dayanan Ortaklık (CPW) (2020). COVID-19 mücadelesi: Hayvanlardan insanlara bulaşan hastalıklar ve yaban hayatı¹⁶⁸
- Biyo-ticaret ilkeleri ve kriterleri (2020)¹⁶⁹
- Sürdürülebilir Yaban Hayatı Yönetimine ilişkin Çevrimiçi Anket (2019)¹⁷⁰
- Yaban Hayatı Forumuna ilişkin Rapor (2019)¹⁷¹
- CBD karar 14/7 (Ek) (2018). Sürdürülebilir bir Yaban Hayvanları Eti Sektörü için Gönüllü Rehberlik (Bağlam: Yaban Hayvanları Eti, Gıda Güvenliği ve Geçim Kaynakları).¹⁷²
- Karar 13/11, ek II: Sözleşme'nin Yetki Kapsamı içinde yer alan Soğuk Su Alanlardaki Biyoçeşitliliğe ilişkin Gönüllü Spesifik Çalışma Planı (2016)¹⁷³
- FAO Sürdürülebilir Küçük Ölçekli Balıkçılık için Gönüllü Kılavuz İlkeler (2015)¹⁷⁴
- Biyolojik Çeşitliliğin Geleneksel Sürdürülebilir Kullanımına ilişkin Eylem Planı (CBD COP-12, 2014)¹⁷⁵
- Karar 12/23, ek: Mercan Resifleri ve Yakın İlişkili Ekosistemler için Aichi Biyoçeşitlilik Hedefi 10'a Ulaşmaya Yönelik Öncelikli Eylemler (2014)¹⁷⁶
- UNEP/CBD/COP/11/23, bölüm I ve II: Deniz ve kıyı alanlarındaki çevresel etki değerlendirmelerinde (ÇED'ler) biyoçeşitliliğin dikkate alınması için gönüllü kılavuz ilkeler; Deniz ve kıyı alanlarında biyoçeşitliliği kapsayan stratejik çevresel değerlendirmeye ilişkin taslak rehberlik (2012)¹⁷⁷
- Karar 10/29: Deniz ve kıyı biyoçeşitliliği (2010)¹⁷⁸
- Karar 8/22: Deniz ve kıyı biyolojik çeşitliliği: bütünleşik deniz ve kıyı alanları yönetimi uygulamasının geliştirilmesi (2006)¹⁷⁹
- Biyoçeşitliliğin Sürdürülebilir Kullanımına ilişkin Addis Ababa İlkeleri (2004)¹⁸⁰

¹⁶¹ <https://www.fao.org/forestry/wildlife-partnership/en/>

¹⁶² <https://nature4health.org/about>

¹⁶³ https://www.plants2020.net/files/Plants2020/popular_guide/englishguide.pdf

¹⁶⁴ <https://www.cbd.int/gti/pow.shtml>

¹⁶⁵ https://www.cbd.int/marine/soi/soi-training-modules/SOI-SEA_Training-Guide-en.pdf

¹⁶⁶ <https://www.unep.org/news-and-stories/speech/quadripartite-alliance-and-one-health>

¹⁶⁷ <https://unctad.org/publication/trade-and-biodiversity-product-classification>

¹⁶⁸ <https://www.fao.org/documents/card/en?details=cb1163en%2f>

¹⁶⁹ <https://unctad.org/topic/trade-and-environment/biotrade/principles-and-criteria>

¹⁷⁰ <https://www.cbd.int/doc/c/9976/abec/faeb75bca38405469916049f/sbstta-23-inf-19-en.pdf>

¹⁷¹ <https://www.cbd.int/doc/c/f724/2dd9/af2683d6ad20ee6fd77c7ce9/cop-14-inf-51-en.pdf>

¹⁷² <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-14/cop-14-dec-07-en.pdf>

¹⁷³ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-13/cop-13-dec-11-en.pdf>

¹⁷⁴ <https://www.fao.org/voluntary-guidelines-small-scale-fisheries/en/>

¹⁷⁵ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-csu-en.pdf>

¹⁷⁶ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-12/cop-12-dec-23-en.pdf>

¹⁷⁷ <https://www.cbd.int/doc/meetings/cop/cop-11/official/cop-11-23-en.pdf>

¹⁷⁸ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-10/cop-10-dec-29-en.pdf>

¹⁷⁹ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-08/cop-08-dec-22-en.pdf>

¹⁸⁰ <https://www.cbd.int/doc/publications/addis-gdl-en.pdf>

Hedef 6: İstilacı Yabancı Türlerin Girişini %50 Azaltmak ve Etkilerini En Aza İndirmek:

Yabancı türlerin giriş yollarını belirleyerek ve yöneterek, öncelikli istilacı yabancı türlerin girişini ve yerleşmesini önleyerek, bilinen veya potansiyel diğer istilacı yabancı türlerin giriş ve yerleşme oranlarını 2030'a kadar en az yüzde 50 azaltarak, özellikle adalar gibi öncelikli sahalarda istilacı yabancı türleri ortadan kaldırarak veya kontrol altına alarak istilacı yabancı türlerin biyoçeşitlilik ve ekosistem hizmetleri üzerindeki etkilerini ortadan kaldırmak, en aza indirmek, azaltmak veya hafifletmek.

A. Bu Hedef Neden Önemli?

İstilacı yabancı türler, biyoçeşitlilik kaybına yol açan temel doğrudan faktörlerden biridir. Adalar gibi bazı ekosistemlerde, istilacı yabancı türler biyoçeşitlilikteki azalmanın başlıca nedenidir. İstilacı yabancı türler, kaynaklar için yerli türler ile rekabet ederek, doğrudan avlanarak veya ekosisteme patojenler getirerek biyoçeşitliliği etkiler. Ayrıca bu türler, ekosistemlerin bileşimini ve yapısını değiştirerek bunların sağladığı hizmetleri azaltır. Çevresel etkilerine ek olarak, istilacı yabancı türler gıda güvenliği, insan sağlığı ve ekonomik faaliyetler için de bir tehdit oluşturmaktadır. Küreselleşme ve bununla bağlantılı olarak uluslararası nakliye, ticaret ve turizm gibi insan kaynaklı faaliyetlerdeki artış, yeni giriş yolları oluşturarak türlerin doğal biyo-coğrafi bariyerlerin ötesine geçmelerini kolaylaştırmıştır. Çevresel, ekonomik, sağlık, sosyal ve kültürel etkiler dahil olmak üzere istilacı yabancı türlerin geniş ve ortak etkileri nedeniyle, bu tehdidin etkili bir biçimde yönetilmesini sağlamak için sektörler ve devlet kurumları arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi gereklidir.

B. Hedefin ve Unsurlarının Açıklaması

Bu hedef, istilacı yabancı türlerin etkilerini iki ana yöntemle ortadan kaldırma, en aza indirme, azaltma veya hafifletmeye odaklanmaktadır: (b) istilacı yabancı türlerin girişini ve yerleşmesini önlemeye yönelik yolları tanımlayarak ve yöneterek ve (b) girmiş ve yerleşmiş olan istilacı yabancı türleri yok ederek veya kontrol ederek. Hedef, bu amaca ulaşmak için, dikkate alınması gereken bir dizi unsuru belirlemektedir:

- **İstilacı Yabancı Türler** – İstilacı yabancı türler, biyolojik çeşitliliği ve ekosistem bütünlüğünü tehdit eden (doğal alanlarının dışına çıkmış) yabancı türlerdir. Tüm taksonomik gruplardaki ve her türlü ekosistemdeki türlerin istilacı türlere dönüşme potansiyeli vardır. Yabancı türlerin küçük bir yüzdesi istilacı türlere dönüşmekle birlikte, bunların olumsuz etkileri çok ciddi olabilir. Bu etkiler çoğu kez çevresel değişikliklerin ötesine geçerek ekonomik faaliyetleri, gıda güvenliğini, sağlığı veya sosyal ve kültürel değerleri etkilemektedir. Bu hedef, söz konusu etkilerin ortadan kaldırılmasını, en aza indirilmesini, azaltılmasını veya hafifletilmesini gerektirmektedir.
- **Yolların Tanımlanması ve Yönetilmesi** – Yollar, yabancı türlerin yeni ortamlara giriş yapmalarını olanak sağlayan vasıtalarlardır. Ekosisteme bağlı olarak, yabancı türlerin girişi için bir dizi farklı yol olması muhtemeldir. Yollar (insanlarla ilgili farklı faaliyetler yoluyla) kasıtlı olabileceği gibi, kaçışlar, kirleticiler veya tesadüfen taşıma gibi rastlantısal da olabilir. Başlıca yollar ülkeden ülkeye değişiklik gösterecek ve etkili bir şekilde yönetilebilmeleri için tanımlanmaları gerekecektir.
- **Giriş ve Yerleşmeyi Önlemek** – İstilacı bir yabancı türün girişinin önlenmesi, yerleşik hale geldikten sonra ortadan kaldırılmasından daha maliyet etkin bir yöntemdir. Sınır kontrolleri ve karantinanın iyileştirilmesi, erken uyarı sistemleri, hızlı müdahale önlemleri ve yönetim

planlarının yanı sıra yabancı bir türün girişinden önce bir risk analizi yapılması, yabancı türlerin yerleşmesini önlemeye yardımcı olmak için gerçekleştirilebilecek eylem türleridir.

- **Önceliklendirme** – Çoğu ülkede birden fazla istilacı yabancı türün, birden fazla giriş yolunun ve koruma gerektiren bazı sahaların bulunması muhtemeldir. Bu tehdidi ele almak için mevcut olan sınırlı kaynaklar ve Çerçevenin uygulanmasına yönelik zaman çerçevesi dikkate alındığında, Tarafların ele almak istedikleri yolları, sahaları ve istilacı yabancı türleri önceliklendirmeleri gerekecektir.
- **Yok Etmek veya Kontrol Etmek** – İstilacı yabancı bir türün belirlenmesi ve önceliklendirilmesinden ve öncelikli sahaların tanımlanmasından sonra, ülkelerin yönetim eylemlerini belirlemeleri gerekecektir. İstilacı yabancı bir türün yok mu yoksa kontrol mü edileceği, değerlendirilmekte olan tür, etkilediği ekosistem ve etkilerinin büyüklüğü dahil olmak üzere bir dizi etkene bağlı olacaktır. Bu, farklı metodolojilerin (geleneksel yaklaşımların yanı sıra modern yenilikçi araçlar) dikkate alındığı vaka bazında bir süreç gerektirir. Çoğu durumda muhtemelen yöntemlerin bir kombinasyonu gerekli olacaktır ve en etkili kontrol veya yok etme yöntemi, istilacı yabancı türün tipine ve içinde bulunduğu ekosisteme bağlı olacaktır.

C. Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin Diğer Unsurları ile Diğer Çerçeveler ve Süreçlerle Bağlantılar

- Hedef 6'ya ulaşmaya yönelik eylemler, Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi, kısım C¹⁸¹ de tanımlanan uygulama hususlarının tümünü dikkate almalıdır.
- Bu hedefe yönelik ilerleme, Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin A amacına ulaşmaya yardımcı olacaktır. Ayrıca bu hedefe yönelik ilerleme, Hedef 4¹⁸²'ü ele almaya yardımcı olacaktır ve önceliklendirilen sahalara ve yollara bağlı olarak, hedef 2¹⁸³, 3¹⁸⁴, 10¹⁸⁵ ve 12¹⁸⁶'ye ulaşmaya da yardımcı olabilir. Buna karşılık, 1¹⁸⁷, 14¹⁸⁸, 17¹⁸⁹, 19¹⁹⁰, 20¹⁹¹, 21¹⁹², 22¹⁹³ ve 23¹⁹⁴ sayılı hedeflere yönelik ilerleme, bu hedefe ulaşmaya yardımcı olabilir.
- Hedef 6, daha önce Aichi Biyoçeşitlilik Hedefi 9¹⁹⁵ kapsamında ele alınan hususları ele almaktadır.
- Hedef 6'nın unsurları, Hedef 15.8¹⁹⁶ dahil olmak üzere Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının hedeflerinde de ele alınmıştır.

¹⁸¹ <https://www.cbd.int/gbf/introduction/>

¹⁸² <https://www.cbd.int/gbf/targets/4/>

¹⁸³ <https://www.cbd.int/gbf/targets/2/>

¹⁸⁴ <https://www.cbd.int/gbf/targets/3/>

¹⁸⁵ <https://www.cbd.int/gbf/targets/10/>

¹⁸⁶ <https://www.cbd.int/gbf/targets/12/>

¹⁸⁷ <https://www.cbd.int/gbf/targets/1/>

¹⁸⁸ <https://www.cbd.int/gbf/targets/14/>

¹⁸⁹ <https://www.cbd.int/gbf/targets/17/>

¹⁹⁰ <https://www.cbd.int/gbf/targets/19/>

¹⁹¹ <https://www.cbd.int/gbf/targets/20/>

¹⁹² <https://www.cbd.int/gbf/targets/21/>

¹⁹³ <https://www.cbd.int/gbf/targets/22/>

¹⁹⁴ <https://www.cbd.int/gbf/targets/23/>

¹⁹⁵ <https://www.cbd.int/aichi-targets/target/9/>

¹⁹⁶ <https://sdgs.un.org/goals/goal15>

D. Ulusal Hedef Belirleme İçin Kılavuz Sorular

- Şu anda ülkenizde bulunan istilacı yabancı türler hangileri? Bu türler hangi ekosistemleri nasıl etkiliyor? En büyük etkiye sahip türler hangileri? Bu türler insan sağlığını, gıda üretimini ve/veya ekonomiyi etkiliyor mu?
- Ülkedeki istilacı yabancı türlerin ana giriş yolları hangileri? Hangi sınır kontrol ve karantina önlemleri mevcut?
- Giriş risklerini değerlendirmek ve izlemek için hangi önlemler mevcut? Bunlar ne kadar etkili oldu? Bunların etkililiği nasıl geliştirilebilir? Bunların uygulanmasından hangi dersler çıkarıldı?
- Ülkенizde istilacı yabancı türleri önlemek, yönetmek, kontrol etmek ve yok etmek için hangi önlemler mevcut? Bunlar ne kadar etkili oldu? Bunların etkililiği nasıl geliştirilebilir? Bunların uygulanmasından hangi dersler çıkarıldı?
- İstilacı yabancı türleri ele almak için hangi koordinasyon ve işbirliği mekanizmaları mevcut? Bunlar ne kadar etkili oldu? Bunların etkililiği nasıl geliştirilebilir?
- İstilacı yabancı türlerin girişini önlemek, bu türleri kontrol veya yok etmek ve giriş yollarını yönetmekle ilgili fırsatlar ve kısıtlamalar neler? Hangi programlar veya inisiyatifler daha fazla kullanılabilir?
- Bu hedefe yönelik adımlar atılmasıyla ilgili ekolojik, ekonomik ve sosyal fırsatlar ve kısıtlamalar neler? Etkilenebilecek olan aktörler hangileri? Bu aktörler nasıl dahil edilebilir ve ihtiyaçları nasıl dikkate alınabilir? Dikkate alınması gereken ödünleşmeler neler?
- Bu hedefi ele almak için hangi ilave kaynaklar (mali, insani ve teknik) gerekli olacak? İlave kaynaklar nasıl sağlanabilir? Olası kaynaklar neler?

E. Göstergeler

Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesine yönelik izleme çerçevesi¹⁹⁷, bu hedef için aşağıdaki göstergeleri tanımlamaktadır:

Başlık göstergeleri:

- 6.1 İstilacı yabancı türlerin yerleşme hızı

Bileşen göstergeleri:

- İstilacı türlerin etkilerinin hızı ve etki hızı
- İstilacı yabancı türlerin yayılma hızı
- İstilacı yabancı tür giriş olaylarının sayısı

Tamamlayıcı göstergeler:

¹⁹⁷ <https://www.cbd.int/gbf/monitoring/>

- Küresel Giriş Yapmış ve İstilacı Türler Siciline göre ulusal listelerdeki istilacı yabancı türlerin sayısı
- Bilhassa (söz konusu türlerin ana vektörleri ve yolları bakımından) riskli alanlardaki yerli olmayan türlerin, özellikle yerli olmayan istilacı türlerin çokluğu, geçici varlığı ve mekansal dağılımındaki eğilimler
- Kırmızı Liste Endeksi (istilacı yabancı türleri etkileri)

F. Uygulamaya Yardımcı Olabilecek İlgili Kaynaklar

Değerlendirmeler

- IPBES istilacı yabancı türlerin tematik değerlendirmesi ve bunların kontrolü (2023)¹⁹⁸
- IPBES Biyoçeşitlilik ve Ekosistem Hizmetleri Üzerine Küresel Değerlendirme Raporu (2019)¹⁹⁹

Araçlar ve rehberlik

- CBD İstilacı Yabancı Türlerle İlişkin Ortak Tema²⁰⁰
- IUCN İstilacı Türler İnisiyatifi²⁰¹
- Küresel İstilacı Türler Veri Tabanı²⁰²
- Küresel Giriş Yapmış ve İstilacı Türler Sicili (GRIIS)²⁰³
- CABI İstilacı Türler Derlemesi²⁰⁴ CABI İstilacı Türler Keşif Aracı²⁰⁵
- CABI Ufuk Tarama Aracı²⁰⁶
- Yabancı Taksonlar için Çevresel Etki Sınıflandırması (EICAT)²⁰⁷
- Küresel Türler Eylem Planı (2023)²⁰⁸
- Eğlence Amaçlı Tekneler için Biyolojik Kirlenme Yönetimi. İstilacı Sucul Türlerin Girişini ve Yayılmasını Önlemeye Yönelik Tavsiyeler (2022)²⁰⁹
- İstilacı Sucul Türlerin Girişini En Aza İndirmek için Biyolojik Kirlenme Yönetiminin Ulusal Durum Değerlendirmelerini Geliştirmeye Yönelik Kılavuz (2022)²¹⁰
- İstilacı Sucul Türlerin Girişini En Aza İndirmek için Biyolojik Kirlenme Yönetiminin Ulusal Hızlı Ekonomik Değerlendirmelerini Geliştirmeye Yönelik Kılavuz (2022) - Belge ve Veri tabanı²¹¹
- İstilacı Sucul Türlerin Girişini En Aza İndirmek için Biyolojik Kirlenme Yönetimine ilişkin Ulusal Biyolojik Kirlenme Stratejilerini Geliştirmeye Yönelik Kılavuz (2022)²¹²
- İstilacı yabancı türlerin giriş yollarına ait CBD kategorilerinin yorumlanması için rehberlik (2021)²¹³

¹⁹⁸ <https://www.ipbes.net/invasive-alien-species-assessment>

¹⁹⁹ <https://www.ipbes.net/global-assessment>

²⁰⁰ <http://www.cbd.int/invasive>

²⁰¹ http://www.iucn.org/about/union/secretariat/offices/esaro/what_we_do/invasive_species/

²⁰² <http://www.iucngisd.org/gisd/>

²⁰³ <https://griis.org/>

²⁰⁴ <https://www.cabidigitallibrary.org/product/qi>

²⁰⁵ <https://www.cabidigitallibrary.org/journal/cabicompndium/isdt#/>

²⁰⁶ <https://www.cabi.org/HorizonScanningTool>

²⁰⁷ <https://www.iucn.org/resources/conservation-tool/environmental-impact-classification-alien-taxa-eicat>

²⁰⁸ <https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/2023-029-En.pdf>

²⁰⁹ https://www.glofouling.imo.org/_files/ugd/34a7be_89161017a5964044a861e48a8d584bc2.pdf

²¹⁰ https://www.glofouling.imo.org/_files/ugd/34a7be_48027c1c94434de9b1186a463dfe17b2.pdf

²¹¹ https://www.glofouling.imo.org/_files/ugd/34a7be_5980e4d12db94db0b9096e98a83ff201.pdf

²¹² https://www.glofouling.imo.org/_files/ugd/34a7be_b04e211d9354470584dbccc801e83b6d.pdf

²¹³ <https://circabc.europa.eu/ui/group/4cd6cb36-b0f1-4db4-915e-65cd29067f49/library/7e5f0bd4-34e8-4719-a2f7-c0cd7ec6a86e/details>

- CBD Teknik Seri No.91 (2019). Çevresel etkilere neden olan Yerleşmiş İstilacı Yabancı Türlerin yönetimi için biyolojik kontrol uygulanması²¹⁴
- Karar 14/11 Ek: Canlı organizmaların ticareti ile bağlantılı kasıtsız istilacı yabancı tür girişlerinin önlenmesi için tamamlayıcı gönüllü rehberlik (2018)²¹⁵
- Karar XIII/13, Ek: İstilacı yabancı türlerin yönetilmesi için biyolojik kontrol maddelerinin kullanımına yönelik teknik hususların özeti (2016)²¹⁶
- Karar XII/16, Ek: İstilacı yabancı türlerin evcil hayvanlar, akvaryum ve teraryum türleri ve canlı yem ve canlı besin olarak girişi ile bağlantılı risklerin ele alınmasına yönelik önlemlerin planlanması ve uygulanmasına ilişkin rehberlik (2014)²¹⁷
- İstilacı türlerin giriş yolları, önceliklendirilmesi ve yönetimine ilişkin rehberlik (UNEP/CBD/SBSTTA/19/9/Ek 1) (2014)²¹⁸
- İstilacı türlerin giriş yolları, önceliklendirilmesi ve yönetimi (2014)²¹⁹
- CBD Teknik Seri No. 48 (2010). Evcil hayvanlar, akvaryum ve teraryum türleri: Biyoçeşitliliğe yönelik risklerin ele alınması için en iyi uygulamalar²²⁰
- Karar VI/23: Ekosistemleri, habitatları veya türleri tehdit eden yabancı türlerin etkilerinin önlenmesi, tanıtımı ve azaltılması için rehber ilkeler (2002)²²¹
- CBD Teknik Seri No. 1 (2001). Ekosistemleri, Habitatları ve Türleri Tehdit Eden Yabancı Türlerin Değerlendirilmesi ve Yönetimi²²²
- CBD Teknik Seri No.2 (2001). İstilacı yabancı türler için uygulanabilecek mevcut hukuki araçların etkililiği ve etkinliğinin incelemesi²²³

Hedef 7: Kirliliği, Biyoçeşitlilik İçin Zararlı Olmayan Seviyelere İndirmek:

Daha verimli besin döngüsü ve kullanımı dahil olmak üzere, çevrede kaybolan fazlalık besin maddelerinin en az yarı yarıya azaltılması, gıda güvenliği ve geçim kaynakları dikkate alınarak, bilime dayalı entegre haşere yönetimi dahil olmak üzere, tarım ilaçlarından ve çok tehlikeli kimyasal maddelerden kaynaklanan toplam riskin en az yarıya indirilmesi ve ayrıca plastik kirliliğini önlemek, azaltmak ve ortadan kaldırmak için çalışılması dahil olmak üzere, kümülatif etkileri de göz önünde alarak, 2030 yılına kadar tüm kaynaklardan doğan kirlilik risklerini ve kirliliğin olumsuz etkilerini biyoçeşitlilik ve ekosistem işlevleri ve hizmetleri için zararlı olmayan seviyelere indirmek.

A. Bu Hedef Neden Önemli?

Kirlilik, biyoçeşitlilik kaybına yol açan temel doğrudan faktörlerden biridir. Kirlilik, çeşitli biçimlerde olabilir. Ancak küresel olarak, nitrojen ve fosfor gibi besin maddelerinden, tarım ilaçlarından ve çok tehlikeli kimyasal maddelerden kaynaklanan kirliliğin biyoçeşitlilik ve ekosistem işlevleri ve hizmetleri üzerinde özellikle zararlı etkileri olduğu tespit edilmiştir.

B. Hedefin ve Unsurlarının Açıklaması

²¹⁴ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-91-en.pdf>

²¹⁵ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-14/cop-14-dec-11-en.pdf>

²¹⁶ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-13/cop-13-dec-13-en.pdf>

²¹⁷ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-12/cop-12-dec-16-en.pdf>

²¹⁸ <https://www.cbd.int/doc/meetings/sbstta/sbstta-18/official/sbstta-18-09-add1-en.pdf>

²¹⁹ <https://www.cbd.int/doc/meetings/sbstta/sbstta-18/official/sbstta-18-09-add1-en.pdf>

²²⁰ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-48-en.pdf>

²²¹ <https://www.cbd.int/decision/cop/?id=7197>

²²² <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-01.pdf>

²²³ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-02.pdf>

Bu hedefin genel amacı, her türlü kirlilikten kaynaklanan riskleri ve olumsuz etkileri 2030 yılına kadar azaltmaktır. Bu hedefin, küresel olarak biyoçeşitlilik üzerinde özellikle zararlı etkilere sahip olduğu bilinen belirli kirlilik tipleri olan (1) fazlalık besin maddeleri, (2) tarım ilaçları ve çok tehlikeli kimyasal maddeler ve (3) plastik kirliliğini ele almaya yönelik başka bileşenleri de vardır. Fazlalık besin maddeleri ve tarım ilaçları ile çok tehlikeli kimyasal maddelerden kaynaklanan riskler ile ilgili olarak, bu hedef yarı yarıya azaltma şeklinde niceliksel bir unsur belirlemektedir. Bu hedef, hedefe ulaşmak için adım atılırken dikkate alınması gereken bir dizi unsuru da tanımlamaktadır:

- **Kirlilik risklerini ve kirliliğin neden olduğu olumsuz etkileri azaltmak** – Hedef, farklı kirletici türlerinin yol açtığı farklı toksisite ve/veya zararlar bakımından, kirleticilerin mutlak miktarlarından çok kirliliğin risklerine ve etkilerine odaklanmaktadır. Örneğin, büyük miktarlarda kullanılmalarına rağmen bazı tarım ilacı türlerinin çevre üzerindeki etkileri nispeten düşükken, kısıtlı kullanılsalar bile bazı ilaçların özellikle zararlı etkileri olabilir. Mutlak kirlilik miktarlarından çok kirliliğin risklerine ve etkilerine odaklanmak, bu farklılığı dikkate alır.
- **Tüm kaynaklardan** – Kirlilik, çevreye giriş yaparak istikrarsızlığa veya zarara yol açan kirleticilere işaret eder. Kirlilik, kimyasal bileşen çeşitleri, ışık ve ses türleri gibi çok sayıda biçimde olabilir; ürünler ise özelliklerine ve konsantrasyonlarına bağlı olarak çevresel zarara yol açabilir. Bu hedefe yönelik adımlar atılırken, tüm kirlilik kaynakları dikkate alınmalıdır.
- **Biyoçeşitlilik ve ekosistem işlevleri ve hizmetleri için zararlı olmayan seviyeler** – Bu hedef ayrıca, kirliliğin risklerinin ve olumsuz etkilerinin biyoçeşitlilik ve ekosistem işlevleri ve hizmetleri için zararlı olmayan seviyelere indirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu nedenle hedef, tüm kirleticilerin ortadan kaldırılmasını gerektirmemekte, ancak bu kirleticilerin biyoçeşitlilik üzerinde olumsuz bir etkisinin olmadığı bir noktaya indirilmesini gerektirmektedir. Bir kirleticinin zararlı kabul edilebileceği nokta, söz konusu kirleticinin tipinin yanı sıra etkilediği biyoçeşitliliğe bağlıdır. Farklı kirlilik türleri için farklı ölçüler gerekli olabilir.
- **Kümülatif etkileri dikkate almak** – Bazı kirletici tipleri, zaman içinde çevrede veya türlerde birikebilir (biyolojik birikim). Benzer şekilde, bazı kirlilik türleri sinerjik şekillerde etkileşime girebilir, böylece genel olumsuz etkileri artabilir. Bu hedefe yönelik adımlar atılırken, kirliliğin bu birleşik etkilerinin dikkate alınması gereklidir.
- **Çevrede kaybolan fazlalık besin maddelerini azaltmak** – Fazlalık besin maddeleri, özellikle nitrojen ve fosfor, biyoçeşitlilik üzerinde etkileri olan küresel ölçüde önemli bir kirlilik tipidir. Örneğin nitrojen ve fosfor çoğunlukla ekosistemlerdeki sınırlı besin maddeleri olduklarından, aşırı miktarlarda mevcut olduklarında bitkilerin hızlı büyümesine veya deniz ekosistemlerinde alg çoğalmasına yol açabilirler, bu da ekosistem bileşimini ve işlevini değiştirebilir. Fazlalık besin maddelerinin yaygın nedenleri arasında kanalizasyonlar ve geçmişte ve günümüzde kullanılan gübrelerin suda çözünerek akması yer alır. Bu hedef, çevrede kaybolan fazlalık besin maddelerinin yarı yarıya azaltılmasını gerektirmektedir.
- **Tarım ilaçlarından ve çok tehlikeli kimyasal maddelerden kaynaklanan riskler** – Tarım ilaçları, insanlar, mahsuller, hayvan sağlığı veya çevre için zararlı olan veya insan faaliyetlerine zarar verebilecek istenmeyen canlı organizmaların uzaklaştırılması, yok edilmesi veya kontrol edilmesini amaçlayan, kimyasal veya biyolojik bileşenlerden oluşmuş herhangi bir madde veya maddeler karışımıdır. Çok tehlikeli kimyasal maddeler için farklı tanımlar mevcuttur, ancak bunlar genellikle çevre veya insanlar için önemli bir akut veya kronik risk oluşturan kimyasal maddelerdir. Bu hedef, tarım ilaçlarının ve bu tür kimyasal maddelerin oluşturduğu risklerin yarı yarıya azaltılmasını gerektirmektedir.

- **Entegre haşere yönetimi** – Entegre haşere yönetimi, sağlıklı mahsuller yetiştirmek ve tarım ilaçlarının kullanımını en aza indirmek için farklı yönetim stratejilerini ve uygulamalarını birleştiren, mahsullerin üretilmesine ve korunmasına yönelik bir ekosistem yaklaşımıdır.
- **Gıda güvenliğini ve geçim kaynaklarını dikkate almak** – Besin maddeleri ve tarım ilaçları, birçok tarım sisteminde önemli girdilerdir. Bu kaynakların neden olduğu kirliliğin etkilerini azaltmaya yönelik her türlü eylem, gıda güvenliği ve geçim kaynakları üzerindeki olası etkileri dikkate alınmalıdır. Bu hedefe yönelik eylemler, daha kapsamlı sürdürülebilir tarım ve gıda sistemleri geçişlerinin bir parçası olmalı, gıda güvenliğini sağlamaya yönelik koruma önlemlerini içermeli ve çiftçilerin ve - küçük toprak sahipleri ile yerli halklar ve yerel topluluklar dahil olmak üzere - geçimleri için tarımsal gıda sistemlerine dayanan kişilerin öncelikleri ile rekabet etmemelidir.
- **Plastik kirliliğini önlemek, azaltmak ve ortadan kaldırmak için çalışmak** – Plastik kirliliği karasal, tatlı su ve deniz ekosistemlerinde birikmekte ve mikroplastikler gıda zincirlerine girmekte ve atmosferde dolaşmaktadır. Bu kirlilik, gittikçe artan bir şekilde, biyoçeşitlilik üzerinde önemli etkileri olan önemli bir kirlilik türü olarak kabul edilmektedir.

C. Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin Diğer Unsurları ile Diğer Çerçeveler ve Süreçlerle Bağlantılar

- Hedef 7'ye ulaşmaya yönelik eylemler Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi kısım C'de tanımlanan uygulama hususlarının tümünü dikkate almalıdır.
- Bu hedefe yönelik ilerleme, Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin A Amacına ulaşmaya yardımcı olacaktır. Ayrıca, hedef 4 ve 10'a ulaşmaya da yardımcı olacaktır. Buna karşılık, 1, 11, 14, 16, 18, 19, 20, 21, 22 ve 23 sayılı hedeflere yönelik ilerleme, bu hedefe ulaşmaya yardımcı olacaktır.
- Hedef 7, daha önce Aichi Biyoçeşitlilik Hedefi 8 kapsamında ele alınan hususları ele almaktadır.
- Hedef 7'nin unsurları, hedef 3.9, 6.3, 11.6, 12.4, 12.5 ve 14.1 dahil olmak üzere Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının hedeflerinde de ele alınmıştır.
- Hedef 7 ayrıca, Dünya Sağlık Örgütü, Minamata Cıva Sözleşmesi, Basel, Rotterdam ve Stockholm Sözleşmeleri ve Plastik Kirliliği Hükümetlerarası Müzakere Komitesi kapsamında devam eden tartışmalar dahil olmak üzere, kirliliği ele alan diğer uluslararası süreçler ile bağlantılıdır.

D. Ulusal Hedef Belirleme İçin Kılavuz Sorular

- Hangi ekosistemler kirlilikten etkileniyor? Bu ekosistemleri hangi kirleticiler etkiliyor? Bunlar, biyoçeşitliliği ve ekosistem işleyişini nasıl etkiliyor?
- Ülkedeki ana kirlilik kaynakları neler? Noktasal kirlilik kaynakları neler? Noktasal olmayan kaynaklar neler?

- Ülkede halihazırda hangi kirlilik kontrol önlemleri mevcut? Bunlar ne kadar etkili oldu? Bunların etkililiği nasıl geliştirilebilir?
- Kirlilik risklerini azaltmaya yönelik ana kanallar veya fırsatlar neler? Hangi tür eylemler kullanılabilir? Hangi programlar veya inisiyatifler daha fazla kullanılabilir?
- Bu hedefe yönelik adımlar atılmasıyla ilgili ekolojik, ekonomik ve sosyal fırsatlar ve kısıtlamalar neler? Etkilenebilecek olan aktörler hangileri? Bu aktörler nasıl dahil edilebilir ve ihtiyaçları nasıl dikkate alınabilir? Dikkate alınması gereken ödünleşmeler neler?
- Ulusal hedefe ulaşmak için hangi ilave kaynaklar (mali, insani ve teknik) gerekli olacak? İlave kaynaklar nasıl sağlanabilir? Olası kaynaklar neler?

E. Göstergeler

Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesine yönelik izleme çerçevesi²²⁴, bu hedef için aşağıdaki göstergeleri tanımlamaktadır:

Başlık göstergeleri:

- 7.1 Kıyı ötrofikasyon potansiyeli endeksi²²⁵
- 7.2 Tarım ilacı çevre konsantrasyonu²²⁶

Bileşen göstergeleri

- Gübre kullanımı
- Güvenli bir biçimde arıtılan evsel ve endüstriyel atık su akışının oranı
- Yüzen plastik döküntü yoğunluğu (mikro ve makro plastiklere göre)
- Kırmızı Liste Endeksi (kirliliğin etkisi)

Tamamlayıcı göstergeler

- Çevrede kaybolan reaktif nitrojen eğilimleri
- Nitrojen tortusu eğilimleri
- Toplanan ve yönetilen kentsel katı atıklar
- Zararlı atık üretimi
- Mikroplastikler ve deniz tabanındakiler dahil olmak üzere, su sütunundaki çöplerin miktarındaki eğilimler
- Kıyı ötrofikasyonu endeksi
- Plastik döküntü yoğunluğu
- Ekosistemler Kırmızı Listesi
- Su altı gürültü kirliliği
- Türüne göre çok zararlı tarım ilaçlarının adı, miktarı/hacmi/konsantrasyonu (kara/deniz alanlarına göre)
- Tarla alanı başına tarım ilacı kullanımı

²²⁴ <https://www.cbd.int/gbf/monitoring/>

²²⁵ <https://www.post-2020indicators.org/metadata/headline/7-1>

²²⁶ <https://www.post-2020indicators.org/metadata/headline/7-2>

F. Uygulamaya Yardımcı Olabilecek İlgili Kaynaklar

Değerlendirmeler

- Basel, Rotterdam, Stockholm Sözleşmeleri (BRS) Sekreterlikleri ve Minamata Cıva Sözleşmesi (2021) Kimyasal Maddeler ve Atık Çok Taraflı Çevre Anlaşmaları ve Biyoçeşitlilik arasındaki Karşılıklı Bağlantılar: Temel İlgörüler²²⁷

Araçlar ve rehberlik

- İç Sulara ilişkin CBD Çalışma Programı²²⁸
- Tarımsal Biyoçeşitliliğe ilişkin CBD Çalışma Programı²²⁹
- Deniz ve Kıyı Biyoçeşitliliğine ilişkin CBD Çalışma Programı²³⁰
- Sürdürülebilir Okyanus İnisiyatifi Eğitim Modülü: Deniz Biyoçeşitliliğini ve deniz kaynaklarının sürdürülebilirliğini desteklemeye yönelik Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED)²³¹
- CBD Teknik Seri No. 99: Antropojenik Su Altı Gürültüsünün Deniz Biyoçeşitliliği üzerindeki Etkilerinin ve Bunları Yönetmeye ve Azaltmaya Yönelik Yaklaşımların İncelemesi (2022)²³²
- Kimyasal Maddeler ve Atık Çok Taraflı Çevre Anlaşmaları ve Biyoçeşitlilik arasındaki Karşılıklı Bağlantılar: Temel İlgörüler (2021)²³³
- CBD Teknik Seri No. 83: Deniz Döküntüleri: Deniz ve Kıyı Biyoçeşitliliği üzerindeki Önemli Olumsuz Etkilerin Anlaşılması, Önlenmesi ve Hafifletilmesi (2016)²³⁴
- CBD karar 13/10 (Ek) (2016). Deniz Döküntülerinin Deniz ve Kıyı Biyoçeşitliliği ve Habitatlar üzerindeki Etkilerinin Azaltılmasına ve Hafifletilmesine ilişkin Gönüllü Pratik Rehberlik²³⁵
- CBD karar XIII/11 (2016). Sözleşme'nin yetki kapsamı içinde yer alan soğuk su alanlardaki biyoçeşitliliğe ilişkin gönüllü spesifik çalışma planı²³⁶
- UNEP/CBD/SBSTTA/20/INF/8: Su altı gürültüsünün deniz ve kıyı biyoçeşitliliği ve habitatları üzerindeki etkilerinin bilimsel sentezi (2016)²³⁷
- CBD Karar 12/23: Deniz ve kıyı biyoçeşitliliği: Antropojenik su altı gürültüsü ve okyanus asitleşmesinin deniz ve kıyı biyoçeşitliliği üzerindeki etkileri, [...] (2014)²³⁸
- UNEP/CBD/SBSTTA/INF/7*: Deniz döküntülerinin deniz ve kıyı biyoçeşitliliği ve habitatları üzerindeki önemli olumsuz etkilerinin azaltılmasına ve hafifletilmesine ilişkin pratik rehberliğin hazırlanmasına yönelik uzman seminerinin raporu (2014)²³⁹
- CBD Teknik Seri No. 67: Deniz Döküntülerinin Biyoçeşitlilik üzerindeki Etkileri: Mevcut Durum ve Potansiyel Çözümler (2012)²⁴⁰
- UNEP/CBD/COP/11/23, bölüm I: Deniz ve kıyı alanlarındaki çevresel etki değerlendirmelerinde (CED'ler) biyoçeşitliliğin dikkate alınması için gönüllü kılavuz ilkeler (2012)²⁴¹

²²⁷ <https://wedocs.unep.org/handle/20.500.11822/36088>

²²⁸ <http://www.cbd.int/waters/>

²²⁹ <http://www.cbd.int/agro/>

²³⁰ <https://www.cbd.int/marine/>

²³¹ https://www.cbd.int/marine/soi/soi-training-modules/SOI-module-EIA_Training-Guide-en.pdf

²³² <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-99-en.pdf>

²³³ <https://wedocs.unep.org/20.500.11822/36088>

²³⁴ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-83-en.pdf>

²³⁵ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-13/cop-13-dec-10-en.pdf>

²³⁶ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-13/cop-13-dec-11-en.pdf>

²³⁷ <https://www.cbd.int/doc/meetings/sbstta/sbstta-20/information/sbstta-20-inf-08-en.pdf>

²³⁸ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-12/cop-12-dec-23-en.pdf>

²³⁹ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-67-en.pdf>

²⁴⁰ <https://www.cbd.int/doc/meetings/cop/cop-11/official/cop-11-23-en.pdf>

²⁴¹ <https://www.cbd.int/doc/meetings/cop/cop-11/official/cop-11-23-en.pdf>

- [UNEP/CBD/SBSTTA/16/16, ek II: Antropojenik su altı gürültüsünün deniz ve kıyı biyoçeşitliliği üzerindeki etkileri \(2012\)](#)²⁴²
- [UNEP/CBD/SBSTTA/16/16, ek IV: Deniz döküntülerine ilişkin GEF-STAP tavsiye belgesinden çıkarılan temel mesajlar: Deniz döküntülerinin deniz ve kıyı biyoçeşitliliği üzerindeki etkileri konusunda küresel bir çevresel mücadele tanımlamak \(2012\)](#)²⁴³

Hedef 8: İklim Değişikliğinin Biyoçeşitlilik Üzerindeki Etkilerini En Aza İndirmek ve Dayanıklılık Sağlamak:

İklim eyleminin biyoçeşitlilik üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirerek ve olumlu etkilerini destekleyerek, iklim değişikliğinin ve okyanusların asitleşmesinin biyoçeşitlilik üzerindeki etkilerini en aza indirmek ve doğa temelli çözümler ve/veya ekosistem temelli yaklaşımlar dahil olmak üzere hafifletme, adaptasyon ve afet riski azaltma eylemleri yoluyla biyoçeşitliliğin dayanıklılığını artırmak.

A. Bu Hedef Neden Önemli?

İklim değişikliği, biyoçeşitlilik kaybına yol açan temel doğrudan faktörlerden biridir. İklim değişikliğine ek olarak, artan atmosferik karbondioksit konsantrasyonları okyanus asitleşmesine de yol açmıştır. Doğa temelli çözümler ve/veya ekosistem temelli yaklaşımlar dahil olmak üzere çeşitli hafifletme, adaptasyon ve afet riski azaltma önlemleri, ormansızlaştırma ve diğer toprak kullanımı değişimlerinden kaynaklanan emisyonların azaltılması ve karbon yutaklarının geliştirilmesi dahil olmak üzere, ekosistemlerin ve insanların geçim kaynaklarının iklim değişikliğinin etkilerine dayanıklılığını artırma potansiyeline sahiptir. Bu yaklaşımlar ayrıca birçok sosyal, ekonomik ve çevresel ortak faydalar da sağlayabilir.

B. Hedefin ve Unsurlarının Açıklaması

Bu hedef, (a) iklim değişikliğinin ve okyanus asitleşmesinin biyoçeşitlilik üzerindeki etkilerinin en aza indirilmesine, (b) biyoçeşitliliğin, doğa temelli çözümler veya ekosistem temelli yaklaşımlar yoluyla iklim değişikliğinin hafifletilmesi, adaptasyon ve afet riski azaltmaya katkısı ve (c) iklim eyleminin biyoçeşitlilik üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirmeye ve olumlu etkilerini desteklemeye odaklanmaktadır. Bu hedef, bir dizi spesifik unsuru içermektedir:

- **İklim değişikliğinin ve okyanusların asitleşmesinin biyoçeşitlilik üzerindeki etkilerini en aza indirmek ve dayanıklılığını artırmak** - Bu unsur, sera gazı emisyonlarının azaltılmasına yönelik eylemler gerektirir; bu da doğa temelli çözümlerin ve ekosistem temelli yaklaşımların (aşağıya bakın) yanı sıra koruma ve muhafaza alanlarının konumlandırılması ve tür kurtarma planları gibi hususların iklim değişikliğini dikkate almasını içerebilir.
- **Doğa temelli çözümler** – hafifletme, adaptasyon ve afet riski azaltmaya ilişkin eylemler dahil olmak üzere, doğal veya değiştirilmiş karasal, tatlı su, kıyı ve deniz ekosistemlerinin korunması, muhafaza edilmesi, eski haline getirilmesi, sürdürülebilir kullanımı ve yönetilmesine yönelik olan ve sosyal, ekonomik ve çevresel zorlukları etkili ve uyarlanabilir bir şekilde ele alan ve eşzamanlı olarak insan esenliğini, ekosistem hizmetleri ve dayanıklılığı ve biyoçeşitlilik faydaları sağlayan eylemler anlamına gelir.

²⁴² <https://www.cbd.int/doc/meetings/sbstta/sbstta-16/official/sbstta-16-06-en.pdf>

²⁴³ <https://www.cbd.int/doc/meetings/sbstta/sbstta-16/official/sbstta-16-06-en.pdf>

- **Ekosistem temelli yaklaşımlar** – Biyoçeşitliliğin ve ekosistem hizmetlerinin, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini ele almaya yardımcı olmak için genel bir stratejinin bir parçası olarak kullanılması anlamına gelir. Ekosistem temelli hafifletme, iklim değişikliğini hafifletmeye yardımcı olmak için karbon ekosistemlerin karbon depolama ve tutma hizmetleri için kullanılması anlamına gelir. Ekosistem temelli adaptasyon, iklim değişikliğinin olumsuz etkileri karşısında ekosistemlerin ve insanların dayanıklılığını muhafaza etmeyi ve artırmayı ve zayıflıklarını azaltmayı amaçlar. Bu tür yaklaşımlar, yerel topluluklar için birçok sosyal, ekonomik ve kültürel ortak faydayı dikkate alan genel bir adaptasyon stratejisinin bir parçası olarak, ekosistemlerin sürdürülebilir yönetimini, korunmasını ve restorasyonunu içerebilir. Ekosistem temelli afet riski azaltma, sürdürülebilir ve dayanıklı bir gelişme sağlamak amacıyla, afet riski azaltma için ekosistemlerin sürdürülebilir yönetimi, korunması ve restorasyonu anlamına gelir.
- **İklim eyleminin biyoçeşitlilik üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirmek ve olumlu etkilerini desteklemek** – İklim değişikliğini ele almaya yönelik çabalar ve faaliyetlerin biyoçeşitlilik ve biyoçeşitliliğe bağımlı olanlar üzerinde önemli olumlu etkileri olabilecek olmakla birlikte, gereken şekilde tasarlanmamaları ve uygulanmamaları durumunda kasıtsız olarak olumsuz etkilere de yol açabilirler. İklim değişikliği adaptasyon ve hafifletme faaliyetlerinin tasarlanması, uygulanması ve izlenmesi sırasında biyoçeşitliliğin dikkate alınması sadece birçok fayda sağlamakla kalmaz, aynı zamanda faaliyetlerin biyoçeşitlilik ve ekosistemler üzerindeki olumsuz etkilerinden kaçınmaya da katkıda bulunur.

C. Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin Diğer Unsurları ile Diğer Çerçeveler ve Süreçlerle Bağlantılar

- Hedef 8'e ulaşmaya yönelik eylemler Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi kısım C'de tanımlanan uygulama hususlarının tümünü dikkate almalıdır.
- Hedef 8'e yönelik ilerleme, Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin A ve B amaçlarına ulaşmaya yardımcı olacaktır. Bu hedefe yönelik ilerleme, hedef 2, 3, 4, 10, 11 ve 12'ye ulaşmaya da yardımcı olabilir. Buna karşılık, 1, 10, 14, 19, 20, 21, 22 ve 23 sayılı hedeflere yönelik ilerleme, bu hedefe yönelik ilerlemeyi kolaylaştıracaktır.
- Hedef 8, daha önce Aichi Biyoçeşitlilik Hedefi 10'da ele alınan hususları ele almaktadır.
- Hedef 8'in unsurları, hedef 13.1, 13.2 ve 14.3 dahil olmak üzere Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının hedeflerinde de ele alınmıştır.
- Hedef 8, Sendai Afet Riski Azaltma Çerçevesinin yanı sıra, UNFCCC kapsamındaki Paris Anlaşması uyarınca gerçekleştirilen çalışmalar ile de ilgilidir.

D. Ulusal Hedef Belirleme İçin Kılavuz Sorular

- Ülkedeki hangi sistemler iklim değişikliğine veya okyanus asitleşmesine karşı savunmasız? Hangi bölgeler biyoçeşitlilik, ekosistem hizmetleri ve insanların esenliği için özellikle önemli?
- İklim değişikliği ve okyanus asitleşmesinin biyoçeşitlilik üzerindeki etkilerini en aza indirmek için şu anda hangi önlemler alınıyor? Bu önlemler, doğa temelli çözümler ve/veya ekosistem temelli yaklaşımlar dahil olmak üzere hafifletme, adaptasyon ve afet riski azaltmayı nasıl dikkate alıyor? Bu önlemler, biyoçeşitlilik üzerindeki olumsuz etkileri nasıl en aza indiriyor ve

olumlu etkileri nasıl destekliyor? Bunlar ne kadar etkili oldu? Bunların etkililiği nasıl geliştirilebilir?

- Bu hedefe ulaşmak için atılacak adımlardan etkilenebilecek olan aktörler hangileri? Bu aktörler nasıl dahil edilebilir ve ihtiyaçları nasıl dikkate alınabilir? Dikkate alınması gereken ödünlüşmeler neler?
- Ulusal hedefe ulaşmak için hangi ilave kaynaklar (mali, insani ve teknik) gerekli olacak? İlave kaynaklar nasıl sağlanabilir? Bu kaynaklar için olası kökenler hangileri?

E. Göstergeler

Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesine yönelik izleme çerçevesi²⁴⁴, bu hedef için aşağıdaki göstergeleri tanımlamaktadır:

Bileşen göstergeleri:

- Ekosistem türüne göre sağlanan toplam iklim düzenleme hizmetleri (Çevresel Ekonomik Hesaplar Sistemi)
- 2015-2030 Sendai Afet Riski Azaltma Çerçevesine uygun olarak, biyoçeşitliliği kapsayan ulusal afet riski azaltma stratejilerini kabul eden ve uygulayan ülkelerin sayısı
- Toprak kullanımından ve toprak kullanımı değişimlerinden kaynaklanan ulusal sera envanterleri
- Biyoiklimsel Ekosistem Dayanıklılık Endeksi (BERI)

Tamamlayıcı göstergeler:

- Ormanlardaki yer üstü biyokitle stoğu (ton/hektar)
- Toprak kullanımından ve toprak kullanımı değişimlerinden kaynaklanan ulusal sera envanterleri
- Ulusal afet riski azaltma stratejilerine uygun olarak yerel afet riski azaltma stratejilerini kabul eden ve uygulayan yerel yönetimlerin oranı
- Ulusal olarak belirlenmiş katkılara, uzun vadeli stratejilere, ulusal adaptasyon planlarına ve adaptasyon iletişimleri ve ulusal iletişimlerde bildirilen şekilde stratejilere sahip az gelişmiş ülkeler ile geliştirmekte olan küçük ada Devletlerinin sayısı
- Kıyı ötrofikasyonu endeksi
- Toprak kullanımı kategorisine göre karbon stokları ve yıllık net sera gazı emisyonları; doğal ve doğal olmayan toprak örtüsüne göre ayrılmış olarak

F. Uygulamaya Yardımcı Olabilecek İlgili Kaynaklar

Değerlendirmeler

- Hükümetlerarası İklim Değişikliği Panelinin (IPCC) Altıncı Değerlendirme Raporu (AR6) (2021-2023)²⁴⁵
- IPBES-IPCC Biyoçeşitlilik ve İklim Değişikliğine İlişkin Ortak Sponsorlu Seminer (2021)²⁴⁶
- Değişen bir iklimde okyanuslara ve kriyosfere ilişkin IPCC özel raporu (SROCC) (2019)²⁴⁷

²⁴⁴ <https://www.cbd.int/gbf/monitoring/>

²⁴⁵ <https://www.ipcc.ch/assessment-report/ar6/>

²⁴⁶ <https://www.ipbes.net/events/ipbes-ipcc-co-sponsored-workshop-biodiversity-and-climate-change>

²⁴⁷ <https://www.ipcc.ch/srocc/>

- İklim değişikliği, çölleşme, karasal bozulma, sürdürülebilir toprak yönetimi, gıda güvenliği ve karasal ekosistemlerdeki sera gazı akışlarına ilişkin IPCC özel raporu (SRCCL) (2019)²⁴⁸
- IPBES biyoçeşitlilik ve ekosistem hizmetleri üzerine küresel değerlendirme raporu (2019)²⁴⁹
- IPBES karasal bozulma ve restorasyonu hakkında değerlendirme raporu (2018)²⁵⁰
- İklim değişikliği tehdidine karşı küresel müdahaleyi, sürdürülebilir kalkınmayı ve yoksulluğu ortadan kaldırmaya yönelik çabaları güçlendirme bağlamında, sanayi öncesi seviyelerin 1,5°C üzerindeki küresel ısınmanın etkilerine ve ilgili küresel sera gazı emisyonu yollarına ilişkin IPCC özel raporu (SR1.5) (2018)²⁵¹

Araçlar ve rehberlik

- Geleneksel Bilgiler ve Yerli Halklar ve Yerel Topluluklar (IPLC'ler) ile ilgili gönüllü kılavuz ilkeler (örneğin, Akwe:Kon kılavuz ilkeleri, Tkarihwaîé:ri etik davranış kuralları, Rutzolijirisaxik ve Mo'otz Kuxta Gönüllü Kılavuz İlkeleri)²⁵²
- Ulusal Adaptasyon Planı (UAP) ve Ulusal Biyoçeşitlilik Strateji ve Eylem Planı (UBSEP) süreçleri boyunca iklim değişikliği adaptasyonu ile biyoçeşitlilik arasındaki sinerjilerin desteklenmesi (2022)²⁵³
- CBD Teknik Seri No. 93: İklim değişikliği adaptasyonuna ve afet riski azaltmaya ekosistem temelli yaklaşımların tasarımı ve etkili uygulaması için gönüllü kılavuz ilkeler ve tamamlayıcı bilgiler (2019)²⁵⁴
- Karar XIII/11 - Sözleşme'nin Yetki Kapsamı içinde yer alan Soğuk Su Alanlardaki Biyoçeşitliliğe ilişkin Gönüllü Spesifik Çalışma Planı (2016)²⁵⁵
- CBD Teknik Seri 84: Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesine ilişkin Jeo-mühendislik konusunda güncelleme: Potansiyel Etkiler ve Düzenleyici Çerçeve (2016)²⁵⁶
- CBD Teknik Seri 85: İklim Değişikliği Adaptasyonu ve Afet Riski Azaltmaya Ekosistem Temelli Yaklaşım Deneyimlerine ilişkin Sentez Raporu (2016)²⁵⁷
- CBD Teknik Seri 86: İklim değişikliğinin hafifletilmesi bağlamında ekosistemlerin yönetilmesi: Karasal ormanları göz ardı eden ekosistem temelli hafifletme eylemlerini desteklemeye yönelik mevcut bilgi ve tavsiyelerin bir incelemesi (2016)²⁵⁸
- İklim değişikliği adaptasyon faaliyetlerinin biyoçeşitlilik üzerindeki olumlu etkilerini geliştirmeye ve olumsuz etkilerine en aza indirmeye yönelik rehberlik (UNEP/CBD/SBSTTA/20/INF/1) (2016)²⁵⁹
- Karar 13/11, ek I: Soğuk su alanlarındaki biyoçeşitlilik ve okyanus asitleşmesine ilişkin bilimsel derleme ve sentezden temel mesajlar ve ek II: Sözleşme'nin Yetki Kapsamı içinde yer alan Soğuk Su Alanlardaki Biyoçeşitliliğe ilişkin Gönüllü Spesifik Çalışma Planı (2016)²⁶⁰
- CBD Teknik Seri No. 75: Okyanus Asitleşmesinin Deniz Biyoçeşitliliği üzerindeki Etkilerinin Güncellenmiş bir Sentezi (2014)²⁶¹

²⁴⁸ <https://www.ipcc.ch/srccl/>

²⁴⁹ <https://www.ipbes.net/global-assessment>

²⁵⁰ <https://www.ipbes.net/assessment-reports/ldr>

²⁵¹ <https://www.ipcc.ch/sr15/>

²⁵² <https://www.cbd.int/traditional/outcomes.shtml>

²⁵³ https://unfccc.int/sites/default/files/resource/UNFCCC-NWP_synergies_NAP-NBSAP_technical-brief.pdf

²⁵⁴ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-93-en.pdf>

²⁵⁵ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-13/cop-13-dec-11-en.pdf>

²⁵⁶ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-84-en.pdf>

²⁵⁷ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-85-en.pdf>

²⁵⁸ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-86-en.pdf>

²⁵⁹ <https://www.cbd.int/doc/meetings/sbstta/sbstta-20/information/sbstta-20-inf-01-en.pdf>

²⁶⁰ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-13/cop-13-dec-11-en.pdf>

²⁶¹ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-75-en.pdf>

- Karar XII/23 - Mercan Resifleri ve Yakın İlişkili Ekosistemler için Aichi Biyoçeşitlilik Hedefi 10'a Ulaşmaya Yönelik Öncelikli Eylemler (2014)²⁶²
- CBD Teknik Seri 75: Okyanus Asitleşmesinin Deniz Biyoçeşitliliği üzerindeki Etkilerinin Güncellenmiş bir Sentezi (2014)²⁶³
- CBD Teknik Seri 66: Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesine ilişkin Jeo-mühendislik konusunda güncelleme: Teknik ve Düzenleyici Hususlar (2012)²⁶⁴
- CBD Karar 11/15: Ada biyoçeşitliliğine ilişkin çalışma programının incelemesi (2012)²⁶⁵
- UNEP/CBD/SBSTTA/16/16, ek I: Mercan beyazlamasına ilişkin spesifik çalışma planının uygulanmasında kaydedilen ilerleme (2012)²⁶⁶
- CBD Teknik Seri 59: REDD-plus ve Biyoçeşitlilik (2011)²⁶⁷
- CBD Karar X/33: Biyoçeşitlilik ve iklim değişikliği (2010)²⁶⁸
- CBD Karar X/29: Deniz ve kıyı biyoçeşitliliği (2010)²⁶⁹
- CBD Teknik Seri No. 41: Biyoçeşitlilik ile İklim Değişikliği Hafifletme ve Adaptasyonunu Bağlantılandırma: Biyoçeşitlilik ve İklim Değişikliği İkinci Geçici Teknik Uzman Grubunun Raporu (2009)²⁷⁰
- CBD Teknik Seri 43: Orman Ekosistemlerindeki Biyoçeşitlilik/Dayanıklılık/İstikrar İlişkinin bir Sentezi (2009)²⁷¹
- CBD Teknik Seri 45: Okyanus Gübrelemenin Deniz Biyoçeşitliliği üzerindeki Etkilerinin Bilimsel Sentezi (2009)²⁷²
- CBD Teknik Seri 46: Okyanus Asitleşmesinin Deniz Biyoçeşitliliği üzerindeki Etkilerinin Bilimsel Sentezi (2009)²⁷³
- CBD Karar 7/5, ek I: Mercan Beyazlamasına ilişkin Spesifik Çalışma Planı (2004)²⁷⁴

2. Sürdürülebilir kullanım ve fayda paylaşımı yoluyla insanların gereksinimlerinin karşılanması

Hedef 9: İnsanlara Fayda Sağlamak İçin Yaban Türlerini Sürdürülebilir Bir Şekilde Yönetmek:

Yaban türlerinin yönetiminin ve kullanımının sürdürülebilir olmasını sağlamak, böylece özellikle hassas durumdaki ve biyoçeşitliliğe en çok bağımlı olan insanlar için sürdürülebilir biyoçeşitliliğe dayalı faaliyetler, biyoçeşitliliği artıran ürünler ve hizmetler ve yerli halkların ve yerel toplulukların geleneksel sürdürülebilir kullanımının korunması ve desteklenmesi yoluyla sağlanan faydalar dahil olmak üzere sosyal, ekonomik ve çevresel faydalar sağlamak.

A. Bu Hedef Neden Önemli?

Biyoçeşitlilik, insanların bağımlı olduğu birçok mal ve hizmetin kaynağıdır. Biyoçeşitliliğin sunduğu faydaların niceliksel ve niteliksel olarak muhafaza edilmesi, biyoçeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir

²⁶² <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-aichi-target-10-en.pdf>

²⁶³ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-75-en.pdf>

²⁶⁴ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-66-en.pdf>

²⁶⁵ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-11/cop-11-dec-15-en.pdf>

²⁶⁶ <https://www.cbd.int/doc/meetings/sbstta/sbstta-16/official/sbstta-16-06-en.pdf>

²⁶⁷ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-59-en.pdf>

²⁶⁸ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-10/cop-10-dec-33-en.pdf>

²⁶⁹ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-10/cop-10-dec-29-en.pdf>

²⁷⁰ <http://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-41-en.pdf>

²⁷¹ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-43-en.pdf>

²⁷² <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-45-en.pdf>

²⁷³ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-46-en.pdf>

²⁷⁴ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-07/cop-07-dec-05-en.pdf>

kullanımı için önemli bir teşvik sağlar. Biyoçeşitliliğin sunduğu faydaların, özellikle beslenme, gıda güvenliği, geçim kaynakları, sağlık ve esenlik ile ilgili faydaların güvenceye alınmaması durumunda, 2050 Vizyonuna ulaşmak mümkün olmayacaktır.

B. Hedefin ve Unsurlarının Açıklaması

Bu hedefin ana odak noktası, yaban türlerinin yönetiminin ve kullanımının insanların yararına sürdürülebilir olmasını sağlamaktır. Hedef ayrıca dikkate alınması gereken bir dizi unsuru da içermektedir:

- **Sosyal, ekonomik ve çevresel faydalar** – Yabani karasal, tatlı su ve deniz türleri, beslenme, gıda güvenliği, ilaçlar ve geçim kaynakları sağlamak dahil olmak üzere, insanların esenliğine birçok şekilde katkıda bulunur. Yaban türlerinin kullanımı ve yönetiminin, yaban türlerinin insanlara sağladığı çeşitli sosyal, ekonomik ve çevresel faydaları dikkate alması gereklidir. Hedef ayrıca, savunmasız koşullarda yaşayan insanlara ve biyoçeşitlilik temelli ekonomik faaliyetlerle iştigal edebilecekleri veya biyoçeşitlilik temelli ürün ve hizmetlere muhtaç olabileceklerinden yaban türlerinin esenlikleri için bilhassa önemli olduğu insanlara özel dikkat gösterilmesi gerektiğini belirtmektedir.
- **Yerli halklar ve yerel topluluklar tarafından geleneksel sürdürülebilir kullanım** – Bu hedefi uygulamaya yönelik eylemler, doğal kaynakların kontrolü, kullanımı ve yönetimi ile ilgili yerli ve yerel sistemleri dikkate almalı ve bunları korumaya ve teşvik etmeye çalışmalıdır. Biyolojik kaynakların geleneksel kullanımları manevi, kültürel, ekonomik ve geçim işlevlerini içerir.

C. Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin Diğer Unsurları ile Diğer Çerçeveler ve Süreçlerle Bağlantılar

- Hedef 9'a ulaşmaya yönelik eylemler Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi Kısım C'de tanımlanan uygulama hususlarının tümünü dikkate almalıdır.
- Bu hedef, Hedef 5 ile yakından ilgilidir. Hedef 9'a yönelik ilerleme, Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin A ve B amaçlarına ulaşılmasına katkıda bulunacaktır. Ayrıca, hedef 4, 5 ve 11'e ulaşmaya da yardımcı olacaktır. Buna karşılık, 5, 14, 16, 18, 19, 20, 21, 22 ve 23 sayılı hedeflere yönelik ilerleme, bu hedefe ulaşmaya yardımcı olacaktır.
- Hedef 9, daha önce Aichi Biyoçeşitlilik Hedefi 6 kapsamında ele alınan hususları ele almaktadır.
- Hedef 9'un unsurları, hedef 12.2, 14.7 ve 15.7 dahil olmak üzere Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının hedeflerinde de ele alınmıştır.

D. Ulusal Hedef Belirleme İçin Kılavuz Sorular

- Yaban türlerinin sürdürülebilir kullanımını ve yönetimini sağlamak için mevcut önlemler neler? Bunlar ne kadar etkili oldu? Bunların etkililiği nasıl geliştirilebilir? Yaban türlerinin sağladığı sosyal, ekonomik ve çevresel faydalar bu süreçlerde nasıl dikkate alınıyor? Bu faydalara özellikle muhtaç olan gruplar hangileri ve bunların ihtiyaçları nasıl dikkate alınıyor? Yerel halklar ve yerel topluluklar tarafından geleneksel sürdürülebilir kullanım nasıl korunuyor ve teşvik ediliyor?
-

- Şu anda hangi yaban türleri sürdürülebilir bir biçimde kullanılmıyor veya yönetilmiyor? Bunun nedeni ne?
- Sürdürülebilir kullanım ve yönetimin geliştirilmesiyle ilgili fırsatlar ve kısıtlamalar neler? Sürdürülebilir yönetimi geliştirmenin potansiyel ekolojik, ekonomik ve sosyal maliyetleri ve faydaları neler? Etkilenebilecek olan aktörler hangileri? Bu aktörler nasıl dahil edilebilir ve ihtiyaçları nasıl dikkate alınabilir?
- Ulusal hedefe ulaşmak için hangi ilave kaynaklar (mali, insani ve teknik) gerekli olacak? İlave kaynaklar nasıl sağlanabilir? Bu kaynaklar için olası kökenler hangileri?

E. Göstergeler

Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesine yönelik izleme çerçevesi²⁷⁵, bu hedef için aşağıdaki göstergeleri tanımlamaktadır:

Başlık göstergeleri:

- 9.1 Yaban türlerinin sürdürülebilir kullanımından sağlanan faydalar²⁷⁶
- 9.2 Geleneksel mesleklerdeki nüfusun yüzdesi

Bileşen göstergeleri:

- Enerji, gıda veya kültür için yaban kaynaklarını kullanan kişilerin sayısı (yakacak odun toplama, avcılık ve balıkçılık, toplayıcılık, tıbbi amaçlı kullanım, el sanatları dahil)
- Kırmızı Liste Endeksi (gıda ve ilaç için kullanılan türler)
- Kullanılan türler için Yaşayan Gezegen Endeksi

Tamamlayıcı göstergeler:

- Biyolojik olarak sürdürülebilir seviyelerdeki balık rezervlerinin oranı
- Yasa dışı, rapor edilmemiş ve düzenlenmemiş balıkçılık ile mücadeleyi hedefleyen uluslararası belgelerin uygulanma derecesi
- Dağıtım ülkesine göre MSC Gözetim Zinciri Sertifikası sahiplerinin sayısı
- Yumurtlayan stok biyokütlesi (ticari olarak kullanılan türlerle ilgili)
- Orta veya uzun vadeli muhafaza tesislerinde korunan gıda ve tarım amaçlı bitki ve hayvan genetik kaynaklarının sayısı
- Çiftçilik/hayvancılık/ormancılık işletme büyüklüğü sınıflarına göre iş birimi başına üretim hacmi

F. Uygulamaya Yardımcı Olabilecek İlgili Kaynaklar

Değerlendirmeler

²⁷⁵ <https://www.cbd.int/gbf/monitoring/>

²⁷⁶ <https://www.post-2020indicators.org/metadata/headline/9-1>

- FAO (2022) Dünya Balıkçılık ve Su Ürünleri Durumu 2022²⁷⁷

Araçlar ve rehberlik

- Deniz ve Kıyı Biyoçeşitliliğine ilişkin CBD Çalışma Programı²⁷⁸
- CBD Madde 8(j)'ye İlişkin Ortak Tema²⁷⁹
- CBD Biyoçeşitlilik ve Sağlığa İlişkin Ortak Tema²⁸⁰
- CBD Ormanlara İlişkin Çalışma Programı²⁸¹
- CBD Kurak Alanlara İlişkin Çalışma Programı²⁸²
- CBD Sürdürülebilir Yaban Hayatı Yönetimine İlişkin Ortak Tema²⁸³
- Sürdürülebilir Okyanus İnisiyatifi (SOI)²⁸⁴
- Sürdürülebilir Okyanus İnisiyatifi Eğitim Modülü: Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇD): Sürdürülebilir kalkınmayı başarmaya yönelik stratejik bir düşünce çerçevesi²⁸⁵
- Toplumsal Cinsiyet Eylem Planı (2023-2030)²⁸⁶
- Küresel Türler Eylem Planı (2023)²⁸⁷
- CBD-UNEP (2022): Toplumsal Cinsiyet ve Biyoçeşitlilikte En İyi Uygulamalar: Çoklu faydalar için yollar²⁸⁸
- Toplumsal cinsiyete duyarlı bir 2020-sonrası biyoçeşitlilik çerçevesi geliştirmek: taslak 2020-sonrası izleme çerçevesindeki toplumsal cinsiyet hususları hakkında bilgi (2021)²⁸⁹
- CBD Teknik Seri No. 87: Sürdürülebilir Deniz Balıkçılığına ilişkin Aichi Biyoçeşitlilik Hedefi 6'ya yönelik ilerlemenin Değerlendirmesi (2020)²⁹⁰
- 2020'den Sonra Sürdürülebilir Yaban Hayatı Yönetimi (2019)²⁹¹
- Sürdürülebilir, katılımcı ve kapsayıcı bir yaban hayvanları eti sektörüne doğru (2019)²⁹²
- Karar 14/7, Ek : Sürdürülebilir bir yaban hayvanları eti sektörü için gönüllü rehberlik; bağlam: yaban hayvanları eti, gıda güvenliği ve geçim kaynakları (2018)²⁹³
- CPW Bilgi Notu: Sürdürülebilir Yaban Hayatı Yönetimi ve Yaban Hayvanları Eti (2014) CBD Biyolojik Çeşitliliğin Geleneksel Sürdürülebilir Kullanımına ilişkin Eylem Planı (2014)²⁹⁴
- CBD Teknik Seri 60: Yaban Hayvanları Etlerinin Sürdürülebilir Olmayan Kullanımı için Geçim Kaynağı Alternatifleri (2011)²⁹⁵
- CBD Teknik Seri No. 61: Kıyı Topluluklarında Biyolojik ve Kültürel Çeşitlilik: Japon Takım Adalarında Ekosistem Yaklaşımının Uygulanması için Satoumi Potansiyelinin Araştırılması (2011)

277

<https://www.fao.org/documents/card/en/c/cc0461en#:~:text=The%20State%20of%20World%20Fisheries%20and%20Aquaculture%20aims%20to%20provide,the%20fisheries%20and%20aquaculture%20sector.>

278 <https://www.cbd.int/marine/>

279 <https://www.cbd.int/traditional/>

280 <https://www.cbd.int/health/>

281 <https://www.cbd.int/forest/>

282 <https://www.cbd.int/drylands/>

283 <https://www.cbd.int/wildlife/>

284 <https://www.cbd.int/soi/>

285 https://www.cbd.int/marine/soi/soi-training-modules/SOI-SEA_Training-Guide-en.pdf

286 <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-15/cop-15-dec-11-en.pdf>

287 <https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/2023-029-En.pdf>

288 <https://www.cbd.int/gender/publications/CBD-Best-practices-Gender-Biodiversity-en.pdf>

289 <https://www.cbd.int/doc/c/8337/54d0/e2d6a7945edc4e58a58ac6b8/sbi-03-inf-42-en.pdf>

290 <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-87-en.pdf>

291 <https://cites.org/sites/default/files/eng/cop/18/inf/E-CoP18-Inf-064.pdf>

292 https://www.cifor.org/publications/pdf_files/Books/BCoad1901.pdf

293 <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-14/cop-14-dec-07-en.pdf>

294 <https://www.cbd.int/sustainable/doc/cpw-factsheets/cpw-fs-wildmeat-en.pdf>

295 <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-60-en.pdf>

- CBD Teknik Seri 49: Toplumsal Cinsiyetin Ulusal Biyoçeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planlarında Yaygınlaştırılması için Kılavuz İlkeler (2010)²⁹⁶
- CBD Teknik Seri No. 44: Koruma Alanlarını Daha Kapsamlı Kara ve Deniz Alanlarına ve Sektörlere Entegre Etmek için Kılavuz (2010)²⁹⁷
- CBD Teknik Seri 33: Yaban Hayatı Temelli Kaynakların Korunması ve Kullanımı: Yaban Hayvanı Eti Krizi (2008)²⁹⁸
- CBD Teknik Seri No. 27: Sulak alan ekosistem hizmetlerinden elde edilen faydaların değerlemesi için rehberlik (2006)²⁹⁹
- CBD Teknik Seri No. 14: Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesinin Uygulanmasına yönelik Bütünleşik Deniz ve Kıyı Alanları Yönetimi (IMCAM) Yaklaşımları (2004)³⁰⁰
- Biyoçeşitliliğin Sürdürülebilir Kullanımına İlişkin Addis Ababa Esasları ve Kılavuz İlkeleri (2004)³⁰¹

Hedef 10: Tarım, Su Ürünleri, Balıkçılık ve Ormancılıkta Biyoçeşitliliği ve Sürdürülebilirliği Geliştirmek:

Tarım, su ürünleri, balıkçılık ve ormancılık için kullanılan alanların, bu üretim sistemlerinin dayanıklılığı, uzun vadeli verimliliği ve üretkenliğine ve gıda güvenliğine katkıda bulunan, biyoçeşitliliği koruyan ve eski haline getiren ve ekosistem işlevleri ve hizmetleri dahil olmak üzere doğanın insanlara katkılarını devam ettiren sürdürülebilir yoğunlaştırma, agro-ekolojik ve diğer yenilikçi yaklaşımlar gibi biyoçeşitlilik dostu uygulamaların önemli ölçüde artırılması dahil olmak üzere özellikle biyoçeşitliliğin sürdürülebilir kullanımı yoluyla sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesini sağlamak.

A. Bu Hedef Neden Önemli?

Tarım, su ürünleri, balıkçılık ve ormancılık, ekosistem ve biyoçeşitlilik üzerinde farklı etkileri olan küresel ölçekte önemli üretim sistemleridir. Bu sistemlerde kullanılan hayvanları, bitkilerin ve mikroorganizmaların çeşidi ve değişkenliği, biyoçeşitliliğin önemli bir yönüdür. Ayrıca birçok ülkede, bu üretim sistemleri ile bağlantılı faaliyetler, insan esenliğinin ve ekonomik faaliyetlerin önemli unsurlarıdır. Ancak gıda, elyaf ve yakıt olan giderek artan talep, biyoçeşitlilikte ve ekosistem hizmetlerinde gittikçe artan kayıplara yol açarak bu sistemlerin sürdürülebilir yönetimini acil bir ihtiyaç haline getirmektedir. Öte yandan, sürdürülebilir yönetim sadece biyoçeşitliliğin korunmasına katkıda bulunmakla kalmamaktadır, aynı zamanda ekosistem hizmetleri bakımından üretim sistemleri için toprak verimliliği, erozyon kontrolü, daha iyi polenleşme ve haşere salgınlarının azaltılması gibi faydalar sağlayabilir ve tarım, su ürünleri, balıkçılık ve ormancılık faaliyetleri ile iştigal eden kişilerin esenliğine ve sürdürülebilir geçim kaynaklarına katkıda bulunabilir.

B. Hedefin ve Unsurlarının Açıklaması

Bu hedefin ana odak noktası, tarım, su ürünleri, balıkçılık ve ormancılık için kullanılan alanların sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesini sağlamaktır. Hedef, bu amaca ulaşmak için, dikkate alınması gereken bir dizi unsuru belirlemektedir:

²⁹⁶ https://www.cbd.int/programmes/cross-cutting/gender/cbd_ts49_gender_guidelines.pdf

²⁹⁷ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-44-en.pdf>

²⁹⁸ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-33-en.pdf>

²⁹⁹ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-27.pdf>

³⁰⁰ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-14.pdf>

³⁰¹ <https://www.cbd.int/doc/publications/addis-gdl-en.pdf>

- **Özellikle biyoçeşitliliğin sürdürülebilir kullanımı yoluyla sürdürülebilir bir biçimde yönetim –** Biyoçeşitliliğin sürdürülebilir kullanımı, Sözleşme'nin 2. Maddesi altında, biyoçeşitliliğin bileşenlerinin uzun vadede biyolojik çeşitliliğin azalmasına yol açmayacak biçimde ve hızda kullanılması, böylece mevcut ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarını ve isteklerini karşılama potansiyelini muhafaza etmesi olarak tanımlanmaktadır.
- **Biyoçeşitlilik dostu uygulamalar –** Biyoçeşitlilik dostu uygulamalar, üretim uygulamalarının biyoçeşitlilik üzerindeki olumlu etkilerini artırmaya ve olumsuz etkilerini azaltmaya yardımcı olan uygulamalardır. Bu uygulamalar, çiftliklerde tarımın verimini ve dayanıklılığını desteklemek için biyoçeşitlilikten yararlanan uygulamalarla büyük ölçüde örtüşür. Bunlar, dikkate alınan üretim sistemlerine bağlı olarak farklı biçimlerde olabilir. Örneğin, sürdürülebilir tarımsal üretim, ekosistem hizmetleri ve işlevlerinin sürdürülebilir yönetimine dayanan verimlilik artışlarını, tarımın çeşitlendirilmesini, agroekolojik yaklaşımları ve organik tarımı, tarım sistemlerinde çok çeşitli iyi adapte olmuş mahsullerin ve hayvanların ve bunların çeşitlerinin ve ırklarının ve - polinatörler, haşere kontrol organizmaları ve besin döngüsünü destekleyen, böylece kimyasal girdilere duyulan ihtiyacı azaltan veya bu girdilerin yerini alan toprak organizmaları dahil olmak üzere - bağlantılı biyoçeşitliliğin gelişmiş kullanımını içerebilir. Biyoçeşitlilik dostu uygulamalar dayanıklılığı, diğer bir deyişle üretim sistemlerinin sıkıntı ve rahatsızlıklardan kurtulma kabiliyetini korumanın önemli bir yönüdür. Bu uygulamalar ayrıca biyoçeşitliliğin korunmasını ve restorasyonunu ele almaya da yardımcı olabilir.
- **Doğanın insanlara katkıları –** Doğanın insanlara katkıları (ekosistem işlevleri ve hizmetlerine benzeyen ve bunları kapsayan bir kavram), biyoçeşitliliğin insanların esenliğine veya hayat kalitesine yaptığı tüm katkılar anlamına gelir. Tarım, su ürünleri, balıkçılık ve ormancılığın sürdürülebilir yönetimi, doğanın insanlara katkılarının devam etmesinin ve özellikle gıda güvenliğinin sağlanmasında temel bir unsurdur.

C. Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin Diğer Unsurları ile Diğer Çerçeveler ve Süreçlerle Bağlantılar

- Hedef 10'a ulaşmaya yönelik eylemler Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi kısım C'de tanımlanan uygulama hususlarının tümünü dikkate almalıdır.
- Bu hedef, Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin A ve B amaçlarına ulaşılmasına katkıda bulunacaktır. Bu hedefe yönelik daha fazla ilerleme, 2, 4, 6, 7, 8, 9, 11 ve 16 sayılı hedeflere ulaşmayı kolaylaştıracaktır. Buna karşılık, 1, 14, 17, 19, 20, 21, 22 ve 23 sayılı hedeflere ulaşmaya yönelik eylemler, bu hedefe ulaşmayı kolaylaştıracaktır.
- Hedef 10, daha önce Aichi Biyoçeşitlilik hedefleri 6 ve 7'de kapsanan hususları ele almaktadır.
- Hedef 10'un unsurları, hedef 2.3, 2.4, 12.1, 12.2, 14.7 ve 15.2 dahil olmak üzere Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının hedeflerinde de ele alınmıştır.

D. Ulusal Hedef Belirleme İçin Kılavuz Sorular

- Ülkede tarım, su ürünleri, balıkçılık ve ormancılık için kullanılan başlıca alanlar hangileri? Hangi alanlar biyoçeşitlilik için özellikle önemli? Hangi alanlar ekonomik nedenlerle özellikle önemli?
- Tarım, su ürünleri, balıkçılık ve ormancılığın sürdürülebilir yönetimi için hangi önlemler mevcut? Bu önlemler biyoçeşitlilik dostu uygulamaların kullanımını nasıl teşvik ediyor? Bu

önlemler ne kadar etkili oldu? Bunların etkililiği nasıl geliştirilebilir? Hangi alanlar şu anda herhangi bir sürdürülebilir yönetim türünün kapsamında değil?

- Sürdürülebilir yönetimin geliştirilmesiyle ilgili fırsatlar ve kısıtlamalar neler? Sürdürülebilir yönetimi geliştirmenin potansiyel ekolojik, ekonomik ve sosyal maliyetleri ve faydaları neler?
- Biyoçeşitlilikle ilgili hangi sorunlar sürdürülebilir yönetim yoluyla ele alınabilir? Sürdürülebilir yönetim, biyoçeşitliliğe yönelik başlıca tehditleri ele almak için nasıl kullanılabilir?
- Etkilenebilecek olan aktörler hangileri? Bu aktörler nasıl dahil edilebilir ve ihtiyaçları nasıl dikkate alınabilir? Dikkate alınması gereken ödünleşmeler neler?
- Ulusal hedefe ulaşmak için hangi ilave kaynaklar (mali, insani ve teknik) gerekli olacak? İlave kaynaklar nasıl sağlanabilir? Bu kaynaklar için olası kökenler hangileri?

E. Göstergeler

Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesine yönelik izleme çerçevesi³⁰², bu hedef için aşağıdaki göstergeleri tanımlamaktadır:

Başlık göstergeleri:

- 10.1 Verimli ve sürdürülebilir tarım kapsamındaki tarım alanlarının oranı³⁰³
- 10.2 Sürdürülebilir orman yönetimine yönelik ilerleme³⁰⁴

Bileşen göstergeleri:

- Sürdürülebilir yönetim kapsamındaki orman alanı: Orman Güvenlik Konseyi ve Orman Belgelendirme Destek Programı tarafından verilen toplam orman yönetimi belgelendirmesi
- Küçük ölçekli gıda üreticilerinin ortalama geliri, cinsiyete ve yerli halk mensubu olma durumuna göre

Tamamlayıcı göstergeler:

- Tarımsal Biyoçeşitlilik Endeksi
- Toprak organik karbon stoklarındaki değişiklikler
- Kırmızı Liste Endeksi (evcil hayvanların yabani akrabaları)
- Kırmızı Liste Endeksi (polen yayan türler)
- Soyu tükenme riski altında olarak sınıflandırılmış yerli ırkların oranı
- Bozulmuş toprakların toplam toprak alanına oranı

F. Uygulamaya Yardımcı Olabilecek İlgili Kaynaklar

Değerlendirmeler

³⁰² <https://www.cbd.int/gbf/monitoring/>

³⁰³ <https://www.post-2020indicators.org/metadata/headline/10-1>

³⁰⁴ <https://www.post-2020indicators.org/metadata/headline/10-2>

- [FAO \(2022\) Gıda ve Tarımın Durumu](#)³⁰⁵
- [FAO \(2022\) Dünya Balıkçılık ve Su Ürünleri Durumu 2022](#)³⁰⁶
- [FAO \(2020\). Dünya Ormanlarının Durumu](#)³⁰⁷
- [FAO \(2020\) Küresel Orman Kaynakları Değerlendirmesi \(FRA\)](#)³⁰⁸
- [IPBES biyoçeşitlilik ve ekosistem hizmetleri üzerine küresel değerlendirme raporu \(2019\)](#)³⁰⁹

Araçlar ve rehberlik

- [Tarımsal Biyoçeşitliliğe ilişkin CBD Çalışma Programı](#)³¹⁰
- [İç Sulara ilişkin CBD Çalışma Programı](#)³¹¹
- [Deniz ve Kıyı Biyoçeşitliliğine ilişkin CBD Çalışma Programı](#)³¹²
- [CBD Madde 8\(j\)'ye İlişkin Ortak Tema](#)³¹³
- [CBD Biyolojik Çeşitliliğin Geleneksel Sürdürülebilir Kullanımına İlişkin Eylem Planı \(COP12\)](#)³¹⁴
- [CBD Biyoçeşitlilik ve Sağlığa İlişkin Ortak Tema](#)³¹⁵
- [CBD Ormanlara İlişkin Çalışma Programı](#)³¹⁶
- [CBD Kurak Alanlara İlişkin Çalışma Programı](#)³¹⁷
- [CBD Sürdürülebilir Yaban Hayatı Yönetimine İlişkin Ortak Tema](#)³¹⁸
- [FAO Gıda ve Tarım için Bitki Genetik Kaynakları Uluslararası Anlaşması](#)³¹⁹
- [FAO Sürdürülebilir mahsul polenleşme hizmetlerine doğru: Tarla, çiftlik ve kara alanı ölçeklerindeki önlemler](#)³²⁰
- [FAO Agroekoloji Performans Değerlendirmesi Aracı \(TAPE\)](#)³²¹
- [FAO Agroekolojinin 10 unsuru: Sürdürülebilir gıda ve tarım sistemlerine geçiş için rehberlik](#)³²²
- [FAO Sürdürülebilir Toprak Yönetimi için Gönüllü Kılavuz İlkeler \(VGSSM\)](#)³²³
- [FAO Gıda ve Tarım için Biyoçeşitliliğe ilişkin Eylem Çerçevesi](#)³²⁴
- [FAO Sürdürülebilir Orman Yönetimi \(SFM\) Araç Kutusu](#)³²⁵
- [FAO Sürdürülebilir Küçük Ölçekli Balıkçılık için Gönüllü Kılavuz İlkeler](#)³²⁶
- [Uluslararası Bitki Koruma Sözleşmesi \(IPPC\)](#)³²⁷

³⁰⁵ <https://www.fao.org/publications/home/fao-flagship-publications/the-state-of-food-and-agriculture>

³⁰⁶ <https://www.fao.org/documents/card/en/c/cc0461en#:~:text=The%20State%20of%20World%20Fisheries%20and%20Aquaculture%20aims%20to%20provide,the%20fisheries%20and%20aquaculture%20sector.>

³⁰⁷ <https://www.fao.org/documents/card/en/c/ca8642en>

³⁰⁸ <https://www.fao.org/forest-resources-assessment/en/>

³⁰⁹ <https://www.ipbes.net/global-assessment>

³¹⁰ <http://www.cbd.int/agro/>

³¹¹ <http://www.cbd.int/waters/>

³¹² <https://www.cbd.int/marine/>

³¹³ <https://www.cbd.int/traditional/>

³¹⁴ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-csu-en.pdf>

³¹⁵ <https://www.cbd.int/health/>

³¹⁶ <https://www.cbd.int/forest/>

³¹⁷ <https://www.cbd.int/drylands/>

³¹⁸ <https://www.cbd.int/wildlife/>

³¹⁹ <https://www.fao.org/plant-treaty/en/>

³²⁰ <https://www.fao.org/documents/card/en/c/ca8965en>

³²¹ <https://www.fao.org/agroecology/tools-tape/en/>

³²² <https://www.fao.org/documents/card/en/c/I9037EN/>

³²³ <https://www.fao.org/documents/card/en?details=0549ec19-2d49-4cfb-9b96-bfbbc7cc40bc%2f>

³²⁴ <https://www.fao.org/3/cb8338en/cb8338en.pdf>

³²⁵ <https://www.fao.org/sustainable-forest-management/toolbox/en/>

³²⁶ <https://www.fao.org/voluntary-guidelines-small-scale-fisheries/en/>

³²⁷ <https://www.ippc.int/en/>

- FAO, SER, IUCN CEM (2023). Ekosistem restorasyonuna rehberlik etmek için uygulama standartları: Birleşmiş Milletler Ekosistem Restorasyonu On Yılına bir katkı³²⁸
- Karar 15/28, Ek : Toprak Biyoçeşitlilik İnisiyatifi için Güncellenmiş Eylem Planı (2020-2030) (2022)³²⁹
- CIFOR Toplumsal Cinsiyet Eşitliği için Orman Kullanım Hakkı Yolları: Uygulayıcı kılavuzu (2021)³³⁰
- CBD Teknik Seri No. 87: Sürdürülebilir Deniz Balıkçılığına ilişkin Aichi Biyoçeşitlilik Hedefi 6'ya yönelik ilerlemenin Değerlendirmesi (2020)³³¹
- CBD Teknik Seri No. 93: İklim değişikliği adaptasyonuna ve afet riski azaltmaya ekosistem temelli yaklaşımların tasarımı ve etkili uygulaması için gönüllü kılavuz ilkeler ve tamamlayıcı bilgiler (2019)³³²
- SER Ekolojik Restorasyon Uygulaması için Uluslararası Standartlar (2019)³³³
- Polinatör İnisiyatifi için Güncellenmiş Eylem Planı 2018-2030 (Karar 14/6, Ek I) (2018)³³⁴
- Sözleşme çalışmaları için polinatörler, polenleşme ve gıda üretimine ilişkin ISBES değerlendirmesinin sonuçları (Karar 13/15) paragraf 7 (2016)³³⁵
- Karar XIII/3: 2011-2020 Biyoçeşitlilik Stratejik Planının uygulamasını geliştirmeye ve biyoçeşitliliğin sektörler içinde ve arasında yaygınlaştırılması ve entegrasyonu ile ilgili olanlar dahil olmak üzere Aichi Biyoçeşitlilik Hedeflerine ulaşmaya yönelik stratejik eylemler (2016)³³⁶
- CBD karar XIII/5 (2016): Ekosistem Restorasyonuna ilişkin Kısa Vadeli Eylem Planı³³⁷
- CBD Teknik Seri No. 79: Sektörler biyoçeşitliliğin sürdürülebilir kullanımına ve korunmasına edilmesine nasıl katkıda bulunabilir (2014)³³⁸
- Kara XII/5 (Ek): Biyoçeşitliliğin entegrasyonu ve yoksulluğun ortadan kaldırılması için Chennai rehberi (2014)³³⁹
- CBD Karar XII/3 (Ek III): biyoçeşitlilik finansman mekanizmalarındaki koruma ilkelerine ilişkin gönüllü kılavuz ilkeler (2014)³⁴⁰
- CBD Teknik Seri No. 61: Kıyı Topluluklarında Biyolojik ve Kültürel Çeşitlilik: Japon Takım Adalarında Ekosistem Yaklaşımının Uygulanması için Satoumi Potansiyelinin Araştırılması (2011)³⁴¹
- CBD Teknik Seri No. 60 (2011): Yaban hayvanları etlerinin sürdürülebilir olmayan kullanımı için geçim kaynağı alternatifleri³⁴²
- CBD Teknik Seri 59: REDD-plus ve Biyoçeşitlilik (2011)³⁴³
- CBD karar X/22 (2010): Biyoçeşitlilik için Alt-ulusal Yönetimler, Şehirler ve Diğer Yerel Yönetimlere ilişkin Eylem Planı³⁴⁴
- Karar X/29: Deniz ve kıyı biyoçeşitliliği (2010)³⁴⁵

³²⁸ <https://www.fao.org/documents/card/en/c/cc5223en>

³²⁹ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-12/cop-12-dec-05-en.pdf>

³³⁰ <https://www.cifor.org/knowledge/publication/7909/>

³³¹ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-87-en.pdf>

³³² <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-93-en.pdf>

³³³ <https://www.ser.org/page/SERStandards/International-Standards-for-the-Practice-of-Ecological-Restoration.htm>

³³⁴ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-14/cop-14-dec-06-en.pdf>

³³⁵ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-13/cop-13-dec-15-en.pdf>

³³⁶ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-13/cop-13-dec-03-en.pdf>

³³⁷ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-13/cop-13-dec-05-en.pdf>

³³⁸ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-79-en.pdf>

³³⁹ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-12/cop-12-dec-05-en.pdf>

³⁴⁰ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-12/cop-12-dec-03-en.pdf>

³⁴¹ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-61-en.pdf>

³⁴² <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-60-en.pdf>

³⁴³ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-59-en.pdf>

³⁴⁴ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-10/cop-10-dec-22-en.pdf>

³⁴⁵ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-10/cop-10-dec-29-en.pdf>

- CBD karar XII/23 (2014). Deniz ve kıyı biyoçeşitliliği: Antropojenik su altı gürültüsü ve okyanus asitleşmesinin deniz ve kıyı biyoçeşitliliği üzerindeki etkileri, mercan resifleri ve yakın ilişkili ekosistemler için Aichi biyoçeşitlilik hedefi 10'a ulaşmaya yönelik öncelikli eylemler ve deniz mekansal planlaması ve eğitim inisiyatifleri³⁴⁶
- CBD karar XII/5 (Ek) (2014): Biyoçeşitliliğin entegrasyonu ve yoksulluğun ortadan kaldırılması için Chennai rehberi³⁴⁷
- CBD Teknik Seri No. 43: Orman Dayanıklılığı, Biyoçeşitlilik ve İklim Değişikliği. Orman ekosistemlerindeki biyoçeşitlilik/dayanıklılık/istikrar ilişkisinin bir sentezi (2009)³⁴⁸
- CBD karar VIII/28 (2006): Biyoçeşitliliği Kapsayan Etki Değerlendirmesine ilişkin Gönüllü Kılavuz İlkeler³⁴⁹
- Gıda ve Beslenme için Biyoçeşitlilik İnisiyatifi (2006)³⁵⁰
- Toprak biyoçeşitliliğinin korunması ile sürdürülebilir kullanımı inisiyatifi (2006)³⁵¹
- CBD karar VII/11 (2004): Ekosistem Yaklaşımı ve ilgili rehberlik³⁵²
- CBD Karar VII/5, ek 5: Program unsuru 4: deniz ürünleri üretimi ile bağlantılı araştırma ve izleme öncelikleri (2004)³⁵³
- CBD Teknik Seri No. 12: Sürdürülebilir deniz ürünleri üretimi için çözümler - deniz ürünleri üretiminin biyolojik çeşitlilik üzerindeki olumsuz etkilerinden kaçınmak (2004)³⁵⁴
- Polinatörlerin Korunması ve Sürdürülebilir Kullanımı için Uluslararası İnisiyatif (2002)³⁵⁵
- UNEP/CBD/SBSTTA/8/9/Ek 2, kısım II ve III: Deniz Ürünleri Üretimi Geçici Teknik Uzman Grubunun Raporu (2002)³⁵⁶
- CIFOR Kriterleri ve Göstergeleri (C&I) İnsanların ormanların içinde ve etrafında yaşadığı belirli üretim ormanlarında yönetimi değerlendirmeye yönelik araç kutusu (1999)³⁵⁷

Hedef 11: Doğanın insanlara katkılarını eski haline getirmek, sürdürmek ve geliştirmek:

Tüm insanların ve doğanın yararı için doğa temelli çözümler ve/veya ekosistem temelli yaklaşımlar yoluyla, doğal tehlikelerden ve afetlerden korunmanın yanı sıra hava, su ve iklimin düzenlenmesi, toprak sağlığı, polenleşme ve hastalık riskinin azaltılması gibi ekosistem işlevleri ve hizmetleri dahil olmak üzere doğanın insanlara katkılarını eski haline getirmek, sürdürmek ve geliştirmek.

A. Bu Hedef Neden Önemli?

Ekosistem hizmetlerine benzeyen ve bunları kapsayan bir kavram olan doğanın insanlara katkısı, biyoçeşitliliğin insanların esenliğine veya hayat kalitesine yaptığı tüm katkılar anlamına gelir. Bu katkılar, maddi katkılar, düzenleyici hizmetler ve manevi ve kültürel katkılar dahil olmak üzere diğer maddi olmayan katkılar kapsayan çeşitli şekillerde olabilir. Biyoçeşitlilikte devam eden azalmanın bir sonucu olarak doğanın insanlara katkısı da azalmaktadır, bunun da insanların esenliği ve sosyal uyum için ciddi sonuçları vardır. Doğanın insanlara katkılarının eski haline getirilmesi, sürdürülmesi ve iyileştirilmesi, biyoçeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı için önemli bir gerekçe sağlamaktadır.

B. Hedefin ve Unsurlarının Açıklaması

Bu hedef, 2030 yılına kadar doğanın insanlara katkılarının eski haline getirilmesini, sürdürülmesini veya geliştirilmesini gerektirmektedir ve doğal tehlikelerden ve afetlerden korunmanın yanı sıra hava, su ve

³⁴⁶ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-12/cop-12-dec-23-en.pdf>

³⁴⁷ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-12/cop-12-dec-05-en.pdf>

³⁴⁸ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-43-en.pdf>

³⁴⁹ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-08/cop-08-dec-28-en.pdf>

³⁵⁰ <https://www.cbd.int/decision/cop/?id=11037>

³⁵¹ <https://www.cbd.int/agro/soil.shtml>

³⁵² <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-07/cop-07-dec-11-en.pdf>

³⁵³ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-07/cop-07-dec-05-en.pdf>

³⁵⁴ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-12.pdf>

³⁵⁵ <https://www.cbd.int/agro/pollinator.shtml>

³⁵⁶ <https://www.cbd.int/doc/meetings/sbstta/sbstta-08/official/sbstta-08-09-add2-en.pdf>

³⁵⁷ <https://www.cifor.org/knowledge/publication/761/>

iklimin düzenlenmesi, toprak sağlığı, polenleşme ve hastalık riskinin azaltılmasına özel önem vermektedir. Hedef, bunu başarmak için, bu hedefe ulaşmaya yönelik özel bir yaklaşım doğa temelli çözümleri ve/veya olarak ekosistem temelli yaklaşımları tanımlamaktadır.

○ **Doğa temelli çözümler ve/veya ekosistem temelli yaklaşımlar** - Doğa temelli yaklaşımlar, doğal veya değiştirilmiş karasal, tatlı su, kıyı ve deniz ekosistemlerinin korunması, muhafaza edilmesi, eski haline getirilmesi, sürdürülebilir kullanımı ve yönetilmesine yönelik olan ve sosyal, ekonomik ve çevresel zorlukları etkili ve uyarlanabilir bir şekilde ele alan ve eş zamanlı olarak insan esenliğini, ekosistem hizmetleri ve dayanıklılığı ve biyoçeşitlilik faydaları sağlayan eylemler olarak tanımlanabilir. Ekosistem temelli yaklaşımlar, biyoçeşitliliğin ve ekosistem hizmetlerinin, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini hafifletmeye ve bunlara uyum sağlamaya yardımcı olmak için genel bir stratejinin bir parçası olarak kullanılması olarak tanımlanabilir.

C. Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin Diğer Unsurları ile Diğer Çerçeveler ve Süreçlerle Bağlantılar

- Hedef 11'e ulaşmaya yönelik eylemler Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi kısım C'de tanımlanan uygulama hususlarının tümünü dikkate almalıdır.
- Bu hedefe yönelik ilerleme, Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin A ve B amaçlarına ulaşılmasını destekleyecektir. Bu hedefe yönelik ilerleme, Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin diğer hedeflerine, bilhassa biyoçeşitliliğin doğrudan faktörlerini ele alan hedeflere, yani 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10 ve 12 sayılı hedeflere ulaşmaya yardım eden hedeflere ulaşmak için gerçekleştirilen eylemler yoluyla kolaylaştırılacaktır.
- Hedef 11'in unsurları, daha önce Aichi Biyoçeşitlilik Hedefi 14 kapsamında ele alınmıştır.
- Hedef 11'in unsurları, hedef 1.5 ve 15.4 dahil olmak üzere Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının hedeflerinde de ele alınmıştır.

D. Ulusal Hedef Belirleme İçin Kılavuz Sorular

- Biyoçeşitliliğin katkıları, mevcut ulusal politikalar, stratejiler ve planlarda nasıl tanınıyor? Biyoçeşitliliği rolü nasıl (daha fazla) tanınabilir, desteklenebilir ve/veya geliştirilebilir? Hangi politika araçları kullanımda veya dikkate alınması gerekiyor?
- Doğanın insanlara katkılarını eski haline getirilmesi, sürdürülmesi ve geliştirilmesi ile ilgili fırsatlar ve kısıtlamalar neler? Belirli ekosistemlerdeki potansiyel ekolojik, ekonomik ve sosyal maliyetleri ve faydaları dikkate alın.
- Doğanın insanlara katkılarını eski haline getirmeye, sürdürmeye ve geliştirmeye yönelik çabalardan etkilenebilecek olan aktörler hangileri? Bu aktörler nasıl dahil edilebilir ve ihtiyaçları nasıl dikkate alınabilir? Dikkate alınması gereken ödünleşmeler neler?
- Bu hedefe ulaşmak için hangi ilave kaynaklar (mali, insani ve teknik) gerekli olacak? İlave kaynaklar nasıl sağlanabilir? Olası kaynaklar neler?

E. Göstergeler

Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesine yönelik izleme çerçevesi³⁵⁸, bu hedef için aşağıdaki göstergeleri tanımlamaktadır:

Başlık göstergeleri:

- B.1 Ekosistemler tarafından sağlanan hizmetler^{*359}

Bileşen göstergeleri

- Her 100.000 nüfus başına afet nedeniyle ölen, kaybolan ve afetlerden doğrudan etkilenen kişi sayısı
- Güvenli olmayan su, güvenli olmayan hızsız su ve hijyen yokluğu nedeniyle ölüm oranı (güvenli olmayan Herkes için Su, Hızsız su ve Hijyen (WASH) hizmetlerine maruz kalma)
- Kentlerdeki yıllık ortalama ince partiküllü madde seviyeleri (örneğin PM2,5 ve PM10)
- İyi bir çevreleyen su kalitesine sahip su kütlelerinin oranı
- Su stresi seviyesi

Tamamlayıcı göstergeler:

³⁵⁸ <https://www.cbd.int/gbf/monitoring/>

³⁵⁹ <https://www.post-2020indicators.org/metadata/headline/B-1>

- Hava emisyonu hesapları
- Yerel toplulukların su ve hıfzısıhha yönetimine katılımına yönelik yerleşmiş ve operasyonel politika ve prosedürlere sahip yerel yönetim birimlerinin oranı
- Güvenli bir biçimde yönetilen içme suyu hizmetlerini kullanan nüfusun oranı
- Ev ve çevre hava kirliliği nedeniyle ölüm oranı (SKA göstergesi 3.9.1)

F. Uygulamaya Yardımcı Olabilecek İlgili Kaynaklar

Değerlendirmeler

- Hükümetlerarası İklim Değişikliği Panelinin (IPCC) Altıncı Değerlendirme Raporu (AR6) (2021-2023)³⁶⁰
- IPBES (2022): Biyoçeşitlilik ve ekosistem işlevleri ve hizmetleri dahil olmak üzere, doğanın ve faydalarının çoklu değerlerinin farklı kavramsallaştırılması ile ilgili metodolojik değerlendirme (2022)³⁶¹
- FAO (2022) Gıda ve Tarımın Durumu³⁶²
- FAO (2022) Dünya Balıkçılık ve Su Ürünleri Durumu 2022³⁶³
- IPBES-IPCC Biyoçeşitlilik ve İklim Değişikliğine İlişkin Ortak Sponsorlu Seminer (2021)³⁶⁴
- FAO (2020). Dünya Ormanlarının Durumu³⁶⁵
- FAO (2020) Küresel Orman Kaynakları Değerlendirmesi (FRA)³⁶⁶
- Değişen bir iklimde okyanuslara ve kriosfere ilişkin IPCC özel raporu (SROCC) (2019)³⁶⁷
- İklim değişikliği, çölleşme, karasal bozulma, sürdürülebilir toprak yönetimi, gıda güvenliği ve karasal ekosistemlerdeki sera gazı akışlarına ilişkin IPCC özel raporu (SRCCL) (2019)³⁶⁸
- IPBES biyoçeşitlilik ve ekosistem hizmetleri üzerine küresel değerlendirme raporu (2019)³⁶⁹
- IPBES karasal bozulma ve restorasyonu hakkında değerlendirme raporu (2018)³⁷⁰
- İklim değişikliği tehdidine karşı küresel müdahaleyi, sürdürülebilir kalkınmayı ve yoksulluğu ortadan kaldırmaya yönelik çabaları güçlendirme bağlamında, sanayi öncesi seviyelerin 1,5°C üzerindeki küresel ısınmanın etkilerine ve ilgili küresel sera gazı emisyonu yollarına ilişkin IPCC özel raporu (SR1.5) (2018)³⁷¹
- Küresel Öncelikleri Bağlantılandırmak: Biyoçeşitlilik ve İnsan Sağlığı: Bir Bilgi Durumu İncelemesi (2015)³⁷²

Araçlar ve rehberlik

- CBD Biyoçeşitlilik ve Sağlık³⁷³
- CBD Biyoçeşitlilik ve Yoksulluğun Azaltılması³⁷⁴
- CBD Biyoçeşitlilik ve Su³⁷⁵
- CBD Biyoçeşitlilik ve Gıda³⁷⁶
- FAO Sürdürülebilir Orman Yönetimi (SFM) Araç Kutusu³⁷⁷

³⁶⁰ <https://www.ipcc.ch/assessment-report/ar6/>

³⁶¹ <https://www.ipbes.net/the-values-assessment>

³⁶² <https://www.fao.org/publications/home/fao-flagship-publications/the-state-of-food-and-agriculture>

³⁶³

<https://www.fao.org/documents/card/en/c/cc0461en#:~:text=The%20State%20of%20World%20Fisheries%20and%20Aquaculture%20aims%20to%20provide,the%20fisheries%20and%20aquaculture%20sector>

³⁶⁴ <https://www.ipbes.net/events/ipbes-ipcc-co-sponsored-workshop-biodiversity-and-climate-change>

³⁶⁵ <https://www.fao.org/documents/card/en/c/ca8642en>

³⁶⁶ <https://www.fao.org/forest-resources-assessment/en/>

³⁶⁷ <https://www.ipcc.ch/srocc/>

³⁶⁸ <https://www.ipcc.ch/srccl/>

³⁶⁹ <https://www.ipbes.net/global-assessment>

³⁷⁰ <https://www.ipbes.net/assessment-reports/ldr>

³⁷¹ <https://www.ipcc.ch/sr15/>

³⁷² <https://www.cbd.int/health/stateofknowledge.shtml>

³⁷³ <https://www.cbd.int/health/about.shtml>

³⁷⁴ <https://www.cbd.int/topic/poverty-reduction>

³⁷⁵ <https://www.cbd.int/topic/water>

³⁷⁶ <https://www.cbd.int/topic/food>

³⁷⁷ <https://www.fao.org/sustainable-forest-management/toolbox/en/>

- FAO Gıda ve Tarım için Biyoçeşitliliğe ilişkin Eylem Çerçevesi (2022)³⁷⁸
- Biyolojik ve Kültürel Çeşitlilik arasındaki Bağlantılara İlişkin Ortak Çalışma Programı (2022)³⁷⁹
- Tek Sağlık Ortak Eylem Planı (2022–2026)³⁸⁰
- FAO Sürdürülebilir mahsul polenleşme hizmetlerine doğru: Tarla, çiftlik ve kara alanı ölçeklerindeki önlemler (2020)³⁸¹
- CBD Teknik Seri No. 93: İklim değişikliği adaptasyonuna ve afet riski azaltmaya ekosistem temelli yaklaşımların tasarımı ve etkili uygulaması için gönüllü kılavuz ilkeler ve tamamlayıcı bilgiler (2019)³⁸²
- FAO Agroekoloji Performans Değerlendirmesi Aracı (2019)³⁸³
- FAO Agroekolojinin 10 unsuru: Sürdürülebilir gıda ve tarım sistemlerine geçiş için rehberlik (2018)³⁸⁴
- CBD Teknik Seri 85: İklim Değişikliği Adaptasyonu ve Afet Riski Azaltmaya Ekosistem Temelli Yaklaşım Deneyimlerine ilişkin Sentez Raporu (2016)³⁸⁵
- CBD Teknik Seri 86: İklim değişikliğinin hafifletilmesi bağlamında ekosistemlerin yönetilmesi: Karasal ormanların ötesine bakan ekosistem temelli hafifletme eylemlerini desteklemeye yönelik mevcut bilgi ve tavsiyelerin bir incelemesi (2016)³⁸⁶
- FAO Sürdürülebilir Toprak Yönetimi için Gönüllü Kılavuz İlkeler (VGSSM) (2016)³⁸⁷
- FAO Sürdürülebilir Küçük Ölçekli Balıkçılık için Gönüllü Kılavuz İlkeler (2015)³⁸⁸
- CBD Teknik Seri No. 73. Biyoçeşitliliğin ve ekosistem hizmetlerinin standartlara entegrasyonu için en iyi politika rehberi (2012)³⁸⁹
- Kültürel ve Entelektüel Mirasa Saygı Gösterilmesini Sağlamaya Yönelik Tkarihwaie:ri Etik Davranış Kuralları (2011)³⁹⁰
- CBD karar X/33 (2010): Biyoçeşitlilik ve iklim değişikliği (etkilerin değerlendirilmesi, etkilerin azaltılması, ekosistem temelli adaptasyon, ekosistem temelli hafifletme, iklim önlemlerinin etkilerinin azaltılması ve değerlendirme ve teşvik önlemleri)³⁹¹
- CBD Teknik Seri No. 41: Biyoçeşitlilik ile İklim Değişikliği Hafifletme ve Adaptasyonunu Bağlantılandırma: Biyoçeşitlilik ve İklim Değişikliği İkinci Geçici Teknik Uzman Grubunun Raporu (2009)³⁹²
- CBD Teknik Seri No. 42: Biyoçeşitlilik ve İklim Değişikliği arasındaki Bağlantılara ilişkin Literatürün İncelemesi: Etkiler, Adaptasyon ve Hafifletme (2009)³⁹³
- Biyoçeşitlilik ve Turizmin Gelişmesine ilişkin CBD Kılavuz İlkelerine ilişkin Kullanıcı Kılavuzu (2007)³⁹⁴
- Karar VII/14. Biyoçeşitlilik ve Turizmin Gelişmesine ilişkin Kılavuz İlkeler (2004)³⁹⁵
- CBD karar V/6 (2000): Ekosistem Yaklaşımı³⁹⁶

³⁷⁸ <https://www.fao.org/3/cb8338en/cb8338en.pdf>

³⁷⁹ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-15/cop-15-dec-22-en.pdf>

³⁸⁰ https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/40843/one_health.pdf?sequence=1&isAllowed=y

³⁸¹ <https://www.fao.org/documents/card/en/c/ca8965en>

³⁸² <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-93-en.pdf>

³⁸³ <https://www.fao.org/agroecology/tools-tape/en/>

³⁸⁴ <https://www.fao.org/documents/card/en/c/I9037EN/>

³⁸⁵ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-85-en.pdf>

³⁸⁶ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-86-en.pdf>

³⁸⁷ <https://www.fao.org/documents/card/en/details=0549ec19-2d49-4cfb-9b96-bfbbc7cc40bc%2f>

³⁸⁸ <https://www.fao.org/voluntary-guidelines-small-scale-fisheries/en/>

³⁸⁹

<https://cbd%20technical%20series%20no.%2073.%20best%20policy%20guidance%20for%20the%20integration%20of%20biodiversity%20and%20ecosystem%20services%20in%20standards/>

³⁹⁰ <https://www.cbd.int/traditional/code.shtml>

³⁹¹ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-10/cop-10-dec-33-en.pdf>

³⁹² <http://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-41-en.pdf>

³⁹³ <http://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-42-en.pdf>

³⁹⁴ <https://www.cbd.int/doc/programmes/socio-eco/tourism/tourism-manual-en.pdf>

³⁹⁵ <https://www.cbd.int/decision/cop/?id=7751>

³⁹⁶ <https://www.cbd.int/decision/cop/?id=7148>

Hedef 12

İnsanların esenliği ve biyoçeşitlilik için yeşil alanları ve kentsel planlamayı geliştirmek:

Biyoçeşitliliğin korunmasını ve sürdürülebilir kullanımını yaygınlaştırarak kentsel ve yoğun nüfuslu bölgelerdeki yeşil ve mavi alanların yüz ölçümünü ve kalitesini, bağlanabilirliğini, bunlara erişimi ve bunlardan elde edilen faydaları sürdürülebilir bir biçimde önemli ölçüde artırmak ve yerel biyoçeşitliliği, ekolojik bağlanabilirliği ve bütünlüğü geliştiren, insan sağlığını, esenliğini ve doğayla bağlantıyı iyileştiren ve kapsayıcı ve sürdürülebilir kentleşmeye ve ekosistem işlevlerinin ve hizmetlerinin sağlanmasına katkıda bulunan biyoçeşitliliği kapsayıcı bir kentsel planlama sağlamak.

A. Bu Hedef Neden Önemli?

Yeşil ve mavi alanların, insanların bedensel ve ruhsal esenliği üzerinde bir dizi olumlu etkisi vardır. Kentleşmeye yönelik artan eğilimin insanları doğadan daha da uzaklaştırma riski doğurduğu, insan sağlığı üzerinde potansiyel olumsuz etkilere ve biyoçeşitliliğin ve sağladığı ekosistem hizmetlerinin daha az anlaşılmasına yol açtığı dikkate alındığında, bu tür alanların bulunabilir ve erişilebilir olmasını sağlamak özellikle önemlidir. Ayrıca yeşil ve mavi alanlar, bu tür hedefler dikkate alınarak yönetilmeleri durumunda türler için önemli habitatlar sağlayabilir, habitat bağlanabilirliğini iyileştirebilir, ekosistem hizmetleri sağlayabilir ve olağanüstü olaylara müdahale etmeye yardımcı olabilir. Bu hedef, vatandaşların sağlık ve hayat kalitesinin iyileştirilmesi ve kentlerin ve altyapının çevresel ayak izinin azaltılması amacıyla, biyoçeşitliliği kapsayan kentsel planlamanın ve mevcut alanlar içinde doğa için yer açmanın önemine odaklanmaktadır. Ayrıca, kentsel toplulukların iyi işleyen ekosistemlere bağımlılığını ve kentsel genişleme, yollar ve diğer altyapı unsurlarının biyoçeşitlilik üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak için mekansal planlamanın önemini kabul etmektedir.

B. Hedefin ve Unsurlarının Açıklaması

Hedef, insanların esenliğine ve kentsel alanlarda biyoçeşitliliğin korunmasına katkıda bulunmak amacıyla, diğer hususların yanı sıra kentlerdeki ve diğer yoğun nüfuslu yerlerdeki yeşil ve mavi alanların artırılması için biyoçeşitliliği kapsayan kentsel planlama yapılmasını sağlamayı amaçlar. Hedef, bu amaca ulaşmak için bir dizi unsur belirlemektedir:

- **Yeşil ve mavi alanlar** – Bunlar, genellikle kentsel alanların veya diğer yoğun nüfuslu alanların içinde veya yakınında bulunan bitki örtülü alanlar ile iç sular ve kıyı sularıdır. Hedef, yerel biyoçeşitliliği, ekolojik bağlanabilirliği ve bütünlüğü geliştirmek ve insan sağlığı ve esenliğini ve doğayla bağlantıyı iyileştirmek amacıyla söz konusu alanların yüz ölçümünü, kalitesini, bağlanabilirliğini, erişilebilirliğini ve bu alanlardan elde edilen faydaların artırılmasını özellikle gerektirmektedir. Bu, yeni yeşil ve mavi alanlar oluşturulması, mevcut alanların biyoçeşitlilik ve sağlık sonuçları için daha iyi yönetilmesi ve bu tür alanların insanların erişimine açık olmasının sağlanması dahil olmak üzere çeşitli yollarla başarılabilir.
- **Biyoçeşitliliği kapsayan kentsel planlama** – Kentsel planlama, kentsel alanların kullanımını yönetmeye yönelik teknik ve politik bir süreçtir. Hedef, söz konusu süreçlerin biyoçeşitliliği kapsamasını özellikle gerektirmektedir.
- **Yaygınlaştırma** – Hedef, yeşil ve mavi alanlar ve biyoçeşitliliği kapsayan kentsel planlama kapsamında biyoçeşitliliğin yaygınlaştırılmasını gerektirmektedir. Biyoçeşitliliğin yaygınlaştırılması, genel olarak, biyoçeşitliliğin ve sağladığı hizmetlerin biyoçeşitliliğe dayanan ve biyoçeşitlilik üzerinde bir etkisi olan politikalara ve uygulamalara uygun şekilde ve yeterli ölçüde dahil edilmesi olarak anlaşılır.

C. Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin Diğer Unsurları ile Diğer Çerçeveler ve Süreçlerle Bağlantılar

- Hedef 12'ye ulaşmaya yönelik eylemler Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi kısım C'de tanımlanan uygulama hususlarının tümünü dikkate almalıdır.
- Bu hedef, Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin A ve B amaçlarına ulaşılmasına katkıda bulunacaktır. Bu hedefe yönelik ilerleme, hedef 2, 3, 4, 8 ve 11'e ulaşmaya da yardımcı olacaktır. Buna karşılık, hedef 1, 14, 19, 20, 21, 22 ve 23'e ulaşmaya yönelik eylemler, bu hedefe yönelik ilerlemeyi destekleyecektir.
- Hedef 12'nin unsurları, hedef 11.7 ve 11.b dahil olmak üzere Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının hedeflerinde de ele alınmıştır.

D. Ulusal Hedef Belirleme İçin Kılavuz Sorular

- Kentsel planlama ülkenizde nasıl yönetiliyor? Mavi ve yeşil alanları planlamak ve yönetmek için hangi süreçler mevcut? Bunların biyoçeşitliliği daha fazla kapsamı nasıl sağlanabilir?
- İlgili ana aktörler hangileri ve bunların rolleri ve sorumlulukları neler? Hangi planlama kararları alt-ulusal (eyalet/il, kent, belediye) yönetimlere devredilmiş (devrediliyor)? Bunların, bu hedefe yönelik eylemler için nasıl sonuçları var?
- Yeşil ve mavi alanların yüz ölçümünün, kalitesinin, bağlanabilirliğinin, bunlara erişimin ve bunlardan elde edilen faydaların artırılmasıyla ilgili fırsatlar ve kısıtlamalar neler? Eyleme geçmenin potansiyel ekolojik, ekonomik ve sosyal maliyetleri ve faydaları neler?
- Etkilenebilecek olan aktörler hangileri? Bu aktörler nasıl dahil edilebilir ve ihtiyaçları nasıl dikkate alınabilir? Dikkate alınması gereken ödünleşmeler neler?
- Ulusal hedefe ulaşmak için hangi ilave kaynaklar (mali, insani ve teknik) gerekli olacak? İlave fonlar nasıl sağlanabilir? Olası finansman kaynakları neler?

E. Göstergeler

Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesine yönelik izleme çerçevesi³⁹⁷, bu hedef için aşağıdaki göstergeleri tanımlamaktadır:

Başlık göstergeleri:

- 12.1 Kentlerin herkesin kullanımına açık yeşil/mavi meskun alanlarının ortalama payı³⁹⁸

Bileşen göstergeleri:

- Sağlanan dinlenme ve kültürel ekosistem hizmetleri

F. Uygulamaya Yardımcı Olabilecek İlgili Kaynaklar

Değerlendirmeler

- Kentlerin ve Biyoçeşitliliğin Görünümü: Eylem ve Politika - Kentleşme, Biyoçeşitlilik ve Ekosistem Hizmetleri arasındaki Bağlantıların Küresel bir Değerlendirmesi (2012)³⁹⁹

Araçlar ve rehberlik

- Yaygınlaştırmaya Uzun Vadeli Stratejik Yaklaşım (LTAM)⁴⁰⁰
- Sürdürülebilirlik için Yerel Yönetimler (ICLEI)⁴⁰¹
- UN-Habitat Biyoçeşitlilik için Destekleyici Yerel Eylemler: Ulusal Hükümetlerin Rolü⁴⁰²
- Sürdürülebilir Kentler için Küresel Platform: Şehirler için Kentsel Doğa ve Biyoçeşitlilik⁴⁰³
- CBD Teknik Seri No. 98: Singapur Şehirlerin Biyoçeşitliliği Endeksi El Kitabı (Şehir Biyoçeşitlilik Endeksi olarak da bilinir) (2021)⁴⁰⁴
- Kentsel yeşil alan müdahaleleri ve sağlık: Etkilerin ve etkililiğin bir incelemesi (2017)⁴⁰⁵
- Kentsel Yeşil Alanlar ve Sağlık: Kanıt İncelemesi (2016)⁴⁰⁶
- CBD karar XII/9 (2014): Alt-ulusal ve yerel yönetimlerle bağlantı kurma⁴⁰⁷
- CBD karar XI/8 (2012): Diğer paydaşların, ana grupların ve alt-ulusal yönetimlerin katılımı⁴⁰⁸
- CBD karar X/22 (2010): Biyoçeşitlilik için Alt-ulusal Yönetimler, Şehirler ve Diğer Yerel Yönetimlere ilişkin Eylem Planı⁴⁰⁹

³⁹⁷ <https://www.cbd.int/gbf/monitoring/>

³⁹⁸ <https://www.post-2020indicators.org/metadata/headline/12-1>

³⁹⁹ <https://www.cbd.int/doc/health/cbo-action-policy-en.pdf>

⁴⁰⁰ <https://www.cbd.int/mainstreaming/>

⁴⁰¹ <https://iclei.org/>

⁴⁰² <https://unhabitat.org/supporting-local-action-for-biodiversity>

⁴⁰³ https://www.thegpsc.org/sites/gpsc/files/final_urban_nature_and_biodiversity_for_cities.pdf

⁴⁰⁴ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-98-en.pdf>

⁴⁰⁵ https://cdn.who.int/media/docs/librariesprovider2/euro-health-topics/environment/urban-green-space-intervention.pdf?sfvrsn=a2e135f3_1&download=true

⁴⁰⁶ <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/345751/WHO-EURO-2016-3352-43111-60341-eng.pdf?sequence=3&isAllowed=y>

⁴⁰⁷ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-12/cop-12-dec-09-en.pdf>

⁴⁰⁸ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-11/cop-11-dec-08-en.pdf>

⁴⁰⁹ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-10/cop-10-dec-22-en.pdf>

- CBD karar IX/28 (2008): Kentlerin ve yerel yönetimlerin katılımının teşvik edilmesi⁴¹⁰

Hedef 13

Genetik kaynaklar, dijital dizi bilgileri ve geleneksel bilgilerden elde edilen faydaların paylaşımını artırmak:

Genetik kaynakların kullanımından ve genetik kaynaklara ilişkin dijital dizi bilgilerinden ve ayrıca genetik kaynaklarla bağlantılı geleneksel bilgilerden kaynaklanan faydaların adil ve eşitlikçi bir şekilde paylaşılmasını sağlamak, genetik kaynaklara uygun erişimi kolaylaştırmak ve geçerli uluslararası erişim ve fayda paylaşımı belgelerine uygun olarak 2030 yılına kadar paylaşılan faydaların önemli ölçüde artmasını kolaylaştırmak amacıyla uygun olan şekilde her kademede etkili yasal, politik, idari ve kapasite geliştirme önlemleri almak.

A. Bu Hedef Neden Önemli?

Genetik kaynakların ve ilgili geleneksel bilgilerin kullanımından kaynaklanan faydaların paylaşımı, Sözleşme'nin üç amacından biridir ve uygulamasının başarılı olması için önemli bir destektir. Sözleşme, biyoçeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı için teşvikler sağlanmasından ve yeni kaynakların biyoçeşitliliğe doğru harekete geçirilmesinde oluşan ikili hedefiyle, biyoçeşitliliği sağlayan ve kullanan ülkeler arasında bir eşitlik boyutu oluşturmaktadır. Erişim ve fayda paylaşımı, bazı uluslararası belgelere dahil edilmiştir. Sözleşme kapsamında, Sözleşme'nin üçüncü amacının uygulanmasına yönelik çerçeve Madde 15'te yer almaktadır. Ayrıca Madde 8(j), biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı ile ilgili geleneksel yaşam tarzlarını bünyelerinde barındıran yerli halkların ve yerel toplulukların bilgilerinin, yeniliklerinin ve uygulamalarının kullanımından kaynaklanan faydaların eşitlikçi bir şekilde paylaşımını teşvik etmeye yönelik hükümler içermektedir. Erişim ve Fayda Paylaşımına (ABS) ilişkin Nagoya Protokolünün kabul edilmesi, genetik kaynakların ve ilgili geleneksel bilgilerin hem kullanıcıları hem de sağlayıcıları için daha fazla hukuki kesinlik, anlaşılabilirlik ve şeffaflık oluşturmuştur. Taraflar, Aralık 2022'de düzenlenen COP 15'te, genetik kaynaklara ilişkin dijital dizi bilgilerinin (DSI) kullanımından kaynaklanan faydaların paylaşılması için bir çözüm geliştirme hususunda mutabakata varmış ve bu konunun Sözleşme kapsamında ele alınması için ileriye dönük bir yol belirlemiştir.

Haziran 2004'ten bu yana yürürlükte olan Gıda ve Tarım için Bitki Genetik Kaynakları Uluslararası Anlaşması, Erişim ve Fayda Paylaşımı Çok Taraflı Sistemini oluşturmuştur; bu sistem, mahsul genetik kaynaklarının takası için şeffaf ve güvenilir bir çerçeve sağlayarak, sürdürülebilir tarım ve gıda güvenliğine katkı sağlamak üzere bitki genetik kaynaklarının tarımsal araştırma ve yeni türler geliştirme amaçlarıyla takasını kolaylaştırmaktadır.

B. Hedefin ve Unsurlarının Açıklaması

Bu hedefin iki ana bileşeni vardır. Birincisi, ABS'ye ilişkin hukuki, siyasi ve idari önlemleri devreye almak ve ikincisi, ABS için kapasite geliştirme önlemleri devreye almak.

- **Hukuki, siyasi ve idari önlemler** – ABS ile ilgili farklı uluslararası belgelerin taraflarının, bu belgeleri uygulamak için hukuki, siyasi ve idari önlemler almaları gereklidir. Bu, gerekli kurumsal yapıları devreye alma ve uluslararası anlaşma yükümlülüklerine ulusal düzeyde uymak için gerekli adımları atma ve tamamen işlevsel bir ABS sistemine sahip olma gerekliliğini kapsar. Bu, geçerli olan şekilde, örneğin ruhsatların verilmesine veya kontrol noktalarının işleyişine yönelik idari önlemleri içerebilir. Bu bileşenin niceliksel (önlemlerin mevcut olması) ve niteliksel (önlemlerin etkili olması) alt-bileşenleri vardır. Bu önlemlerin, fayda paylaşımında önemli bir artış sağlaması gereklidir. Bunu sağlayabilmeleri için, önlemlerin faydaların adil ve eşitlikçi bir şekilde paylaşılmasına olanak vermesi ve genetik kaynaklara uygun erişimi kolaylaştırması gereklidir.

- **Kapasite geliştirme önlemleri** – ABS konusunda tüm seviyelerde kapasite geliştirilmesi gereklidir. Bu, ABS için genetik kaynaklara, DSI'ye ve bağlantılı geleneksel bilgilere yönelik kapasite geliştirme önlemlerini içerir. Bu hedefin ele aldığı hususların sağlanması ile ilgili ihtiyaç ve zorluklar birçok kez tanımlanmıştır (örneğin kapasite geliştirme ile ilgili belgeler, değerlendirme ve inceleme ile ilgili karar NP-3/1).

⁴¹⁰ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-09/cop-09-dec-28-en.pdf>

Bu bileşenler, daha kapsamlı olarak aşağıdaki şekilde nitelendirilmiştir:

- **Geçerli uluslararası erişim ve fayda paylaşımı belgelerine uygun olarak** – Konuyla ilgili olan veya gelecekte ilgili olabilecek geçerli uluslararası belgeler arasında Erişim ve Fayda Paylaşımına İlişkin Nagoya Protokolü, Gıda ve Tarım için Bitki Genetik Kaynakları Uluslararası Anlaşması ve Ulusal Yetki Alanlarının Dışındaki Alanların Deniz Biyolojik Çeşitliliğinin Korunmasına ve Sürdürülebilir Kullanımına İlişkin Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi yer almaktadır. Ayrıca hedef, geliştirilebilecek yeni uluslararası ABS belgelerinin değerlendirilmesi için yer bırakmaktadır. Örneğin, ilgili uluslararası belgeler gelecekte Dünya Sağlık Örgütü veya Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü kapsamında geliştirilebilir.

C. Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin Diğer Unsurları ile Diğer Çerçeveler ve Süreçlerle Bağlantılar

- Hedef 13'e ulaşmaya yönelik eylemler Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi kısım C'de tanımlanan uygulama hususlarının tümünü dikkate almalıdır.
- Bu hedef, Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin A Amacına ulaşılmasını doğrudan destekleyecektir. Ayrıca, hedef 15 ve 19'a ulaşmaya da yardımcı olacaktır. Bu hedef, dolaylı ve atılan adımlara bağlı olarak, türlerin soyunun tükenmesini önlemek ve genetik çeşitliliği korumak için başka teşvikler sağlayarak hedef 4 ve 9'un ele alınmasına yardımcı olabilir. Buna karşılık, 14, 19, 20, 21, 22 ve 23 sayılı hedeflere yönelik ilerleme, Hedef 13'e ulaşmaya yardımcı olacaktır.
- Hedef 13 tarafından ele alınan unsurlar, daha önce Aichi Biyoçeşitlilik Hedefi 16 kapsamında ele alınmıştır. Ancak Aichi Biyoçeşitlilik Hedefi 16, Nagoya Protokolünün onaylanmasına ve uygulanmasına odaklanmıştır ve bu nedenle kapsanan ABS belgeleri ve alınacak önlemlerin türü bakımından daha dar kapsamlıdır.
- Hedef 13'ün unsurları, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, hedef 15.6'da da ele alınmıştır.

D. Ulusal Hedef Belirleme için Kılavuz Sorular

- Ülkeniz hangi uluslararası ABS anlaşmalarına taraftır? Ülkeniz, bu anlaşmalar kapsamında tüm yükümlülüklerle uyuyor mu? Ülkenin onaylamayı dikkate alması gereken başka uluslararası anlaşmalar (örneğin, Nagoya Protokolü veya Gıda ve Tarım için Bitki Genetik Kaynakları Uluslararası Anlaşması) var mı?
- Faydaların adil ve eşitlikçi bir şekilde paylaşılmasını sağlamak için ülkede hangi hukuki, siyasi ve idari önlemler mevcut? Bu önlemler etkili mi (faydalar paylaşıyor mu)? Değilse, bunun altında yatan sebepler neler? Bunların etkililiği hangi yolla geliştirilebilir?
- Ülkenin genetik kaynaklar, DSI ve ilgili geleneksel bilgiler için mevcut ABS kapasitesi seviyesi ne? Hangi kapasite geliştirme eylemlerinin mevcut olması gerekli ve bunlar hangi yolla ele alınabilir? Ülkeniz, diğerlerinin kapasite geliştirme eylemlerini desteklemek için ne yapabilir?
- ABS için etkili hukuki, siyasi, idari ve kapasite geliştirme önlemlerinin geliştirilmesinde ve uygulanmasında yaşanan fırsatlar ve kısıtlamalar neler? Eyleme geçmenin potansiyel ekolojik, ekonomik, kültürel ve sosyal maliyetleri ve faydaları neler? Etkilenebilecek olan aktörler hangileri? Bunları dahil etmek ve ihtiyaçlarının ele alınmasını sağlamak için ne yapılabilir? Dikkate alınması gereken ödünleşmeler neler?
- Ulusal hedefe ulaşmak için hangi ilave kaynaklar (mali, insani, teknik ve teknolojik) gerekli olacak? İlave kaynaklar bulmak için ne yapılabilir? Bu kaynaklar için olası kökenler hangileri?

E. Göstergeler

Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesine yönelik izleme çerçevesi⁴¹¹, bu hedef için aşağıdaki göstergeleri tanımlamaktadır:

Başlık göstergeleri:

- C.1 Alınan parasal faydalara ilişkin gösterge⁴¹²
- C.2 Parasal olmayan faydalara ilişkin gösterge⁴¹³

Bileşen göstergeleri:

⁴¹¹ <https://www.cbd.int/gbf/monitoring/>

⁴¹² <https://www.post-2020indicators.org/metadata/headline/C-1>

⁴¹³ <https://www.post-2020indicators.org/metadata/headline/C-2>

- Ruhsat türüne göre, genetik kaynaklar için verilen ruhsatların veya eşdeğerlerinin sayısı (geleneksel bilgiler ile ilgili olanlar dahil).

Tamamlayıcı göstergeler:

- Gıda ve Tarım için Bitki Genetik Kaynakları Uluslararası Anlaşmasının Çok Taraflı Sisteminden (ITPGRFA) bir ülkede alınan toplam mahsul materyali transferi sayısı
- Genetik kaynaklara erişim için verilen ruhsatların veya eşdeğerlerinin toplam sayısı
- ABS Takas Mekanizmasında yayınlanan, uluslararası ölçekte tanınan uygunluk belgelerinin toplam sayısı
- Önceden bilgilendirilmiş rıza almasını gerektiren ve ABS Takas Mekanizmasında erişime ve fayda paylaşımına ilişkin yasal, idari veya siyasi önlemler yayınlamış olan ülkelerin sayısı
- Önceden bilgilendirilmiş rıza almasını gerektiren ve ABS Takas Mekanizmasındaki ABS prosedürleri hakkında bilgiler yayınlamış olan ülkelerin sayısı
- Faydaların adil ve eşitlikçi bir şekilde paylaşımı için yasal, idari ve siyasi çerçeveler kabul etmiş olan ülkelerin sayısı
- Biyoçeşitliliğin korunmasına ve sürdürülebilir kullanımına yönelik parasal ve parasal olmayan faydaların tahmini yüzdesi

F. Uygulamaya Yardımcı Olabilecek İlgili Kaynaklar

Değerlendirmeler

- SKA 15.6 için yıllık raporlar ve izleme çerçevesi⁴¹⁴
- Gıda ve Tarım için Bitki Genetik Kaynakları (PGRFA) Uluslararası Anlaşmasının Erişim ve Fayda Paylaşımı Çok Taraflı Sisteminin uygulanmasına ve operasyonlarına ilişkin altı aylık raporlar (2022)⁴¹⁵
- Nagoya Protokolünün etkililiğinin İlk Değerlendirmesi ve İncelemesi (karar NP-3/1) (2018)⁴¹⁶

Araçlar ve rehberlik

- Erişim ve Fayda Paylaşımı Takas Mekanizması (ABSCH)⁴¹⁷
- ABS Bilgi Notu⁴¹⁸
- ABS Videoları⁴¹⁹
- E-öğrenme modülleri⁴²⁰
- ITPGRFA: Erişim ve Fayda Paylaşımı Çok Taraflı Sistemine ilişkin Eğitim Modülü⁴²¹
- İlk ulusal rapor formatı ve kılavuz ilkeler (ABS Takas Mekanizmasında uygulanacak ve sunulacak karar NP-4/3) (2022)⁴²²
- Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi bağlamında COP tarafından kabul edilen uzun vadeli kapasite oluşturma ve geliştirme stratejik çerçevesi (karar 15/8) (2022)⁴²³
- ITPGRFA Kapasite geliştirme stratejisi (2022)⁴²⁴
- ABS Politika Belgeleri (2012)⁴²⁵
- CEPA Araç Takımı - Erişim ve fayda paylaşımına yönelik hususlar dahil (2018)⁴²⁶

⁴¹⁴ <https://unstats.un.org/sdgs/metadata/?Text&Goal=15&Target>

⁴¹⁵ <https://www.fao.org/3/ni825en/ni825en.pdf>

⁴¹⁶ <https://www.cbd.int/doc/decisions/np-mop-03/np-mop-03-dec-01-en.pdf>

⁴¹⁷

https://absch.cbd.int/en/?_gl=1*19a2elf*_ga*ODQ3NzM4NTcxLjE3MTQ2NTE3Njc.*_ga_7S1TPRE7F5*MTcxNDcyOTE1Ny4yLjEuMTcxNDc0MDQ2NC41OS4wLjA.

⁴¹⁸ <https://www.cbd.int/abs/factsheet/>

⁴¹⁹ <https://www.cbd.int/abs/resources/videos.shtml>

⁴²⁰ <https://scbd.unssc.org/course/index.php?categoryid=4>

⁴²¹ <https://www.biodiversityinternational.org/research-portfolio/policies-for-plant-diversity-management/mutual-implementation-of-nagoya-protocol-and-plant-treaty/>

⁴²² <https://www.cbd.int/doc/decisions/np-mop-04/np-mop-04-dec-03-en.pdf>

⁴²³ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-15/cop-15-dec-08-en.pdf>

⁴²⁴ <https://www.fao.org/3/nk298en/nk298en.pdf>

⁴²⁵ <https://www.cbd.int/abs/policy-brief/default.shtml/>

⁴²⁶ https://absch.cbd.int/en/database/resource/16B113CB-CC86-0008-4D4B-4B29E846B83C?_gl=1*muz2xp*_ga*ODQ3NzM4NTcxLjE3MTQ2NTE3Njc.*_ga_7S1TPRE7F5*MTcxNDcyOTE1Ny4yLjEuMTcxNDc0MDQ2NC41OS4wLjA.

- Nagoya Protokolü ve Bitki Anlaşmasının karşılıklı olarak destekleyici uygulaması: Bitki Anlaşması ve Nagoya Protokolünün ulusal odak noktaları tarafından dikkate alınması için senaryolar (2018)⁴²⁷
- Bitki anlaşmasının çok taraflı erişim ve fayda paylaşımı sisteminin ulusal uygulaması için karar verme aracı (2018)⁴²⁸
- Nagoya Protokolünün insan ve hayvan sağlığı ve gıda güvenliği bağlamında uygulanması: Sorular ve Cevaplar (2018)⁴²⁹
- ABS için stratejik iletişimler: Uygulayıcılar için Kavramsal bir Kılavuz ve Araç Takımı (2018)⁴³⁰
- Ara ulusal rapor çözümleyici (2017)⁴³¹
- Politika Raporu: ABS ve Nagoya Protokolü, Sürdürülebilir Kalkınma Gündemine nasıl katkıda bulunuyor (2016)⁴³²
- Nagoya Protokolünün ABS'ye ilişkin etkili uygulamasını desteklemeye yönelik Kapasite Oluşturma ve Geliştirme Stratejik Çerçevesinin I ve II sayılı Ekleri (karar NP-1/8) (2014)⁴³³
- Nagoya Protokolü için Erişim ve Fayda Paylaşımı hakkında Açıklayıcı Kılavuz (2012)⁴³⁴
- Genetik Kaynaklara Erişim ve Bu Kaynakların Kullanımından Elde Edilen Faydaların Adil ve Eşitlikçi Paylaşımına ilişkin Bonn Kılavuz İlkeleri (2002)⁴³⁵

3. Uygulamaya ve yaygınlaştırmaya yönelik araçlar ve çözümler

Hedef 14

Biyoçeşitliliği her seviyedeki karar verme süreçlerine entegre etmek:

Biyoçeşitliliğin ve çoklu değerlerinin, özellikle biyoçeşitlilik üzerinde önemli etkileri olanlar başta olmak üzere, devletin tüm kademeleri dahilinde ve genelinde ve tüm sektörler genelinde politikalara, düzenlemelere, planlama ve kalkınma süreçlerine, yoksulluğu ortadan kaldırma stratejilerine, stratejik çevresel değerlendirmelere, çevresel etki değerlendirmelerine ve uygun olduğunda ulusal muhasebeye tam olarak entegre edilmesini sağlamak, ilgili tüm kamu faaliyetlerini ile özel faaliyetleri, mali ve finansal akışları bu çerçevenin amaçları ve hedefleriyle gittikçe artan bir biçimde uyumlu hale getirmek.

A. Bu Hedef Neden Önemli?

Sözleşme'deki Madde 6 (b), Tarafların, biyolojik çeşitliliğin korunmasını ve sürdürülebilir kullanımını ilgili sektörel veya sektörler-arası planlara, programlara ve politikalara kendi özel şartlarına ve kabiliyetlerine göre ve mümkün ve uygun olduğu ölçüde entegre etmesini gerektirmektedir. Bu tür "biyoçeşitlilik yaygınlaştırma", çoklu biyoçeşitlilik değerlerinin hükümetler, ekonomik sektörler ve daha

⁴²⁷ https://absch.cbd.int/en/database/ABSCH-VLR-SCBD-242916-5?_gl=1*1j86855*_ga*ODQ3NzM4NTcxLjE3MTQ2NTE3Njc.*_ga_7S1TPRE7F5*MTcxNDcyOTE1Ny4yLjEuMTcxNDc0MDQ2NC41OS4wLjA.

⁴²⁸ https://absch.cbd.int/en/database/ABSCH-VLR-SCBD-242915-3?_gl=1*1j86855*_ga*ODQ3NzM4NTcxLjE3MTQ2NTE3Njc.*_ga_7S1TPRE7F5*MTcxNDcyOTE1Ny4yLjEuMTcxNDc0MDQ2NC41OS4wLjA.

⁴²⁹ https://absch.cbd.int/api/v2013/documents/612E94B5-D97A-0B5D-8E5A-40A991E29087/attachments/204640/QA_NP_Public_Health.pdf?_gl=1*1j86855*_ga*ODQ3NzM4NTcxLjE3MTQ2NTE3Njc.*_ga_7S1TPRE7F5*MTcxNDcyOTE1Ny4yLjEuMTcxNDc0MDQ2NC41OS4wLjA.

⁴³⁰ https://absch.cbd.int/en/database/VLR/ABSCH-VLR-SCBD-240895?_gl=1*1j86855*_ga*ODQ3NzM4NTcxLjE3MTQ2NTE3Njc.*_ga_7S1TPRE7F5*MTcxNDcyOTE1Ny4yLjEuMTcxNDc0MDQ2NC41OS4wLjA.

⁴³¹ https://absch.cbd.int/en/reports?_gl=1*1j86855*_ga*ODQ3NzM4NTcxLjE3MTQ2NTE3Njc.*_ga_7S1TPRE7F5*MTcxNDcyOTE1Ny4yLjEuMTcxNDc0MDQ2NC41OS4wLjA.

⁴³² https://absch.cbd.int/en/database/VLR/ABSCH-VLR-SCBD-240955?_gl=1*1j86855*_ga*ODQ3NzM4NTcxLjE3MTQ2NTE3Njc.*_ga_7S1TPRE7F5*MTcxNDcyOTE1Ny4yLjEuMTcxNDc0MDQ2NC41OS4wLjA.

⁴³³ <https://www.cbd.int/decision/np-mop/?id=13408>

⁴³⁴ https://absch.cbd.int/en/database/VLR/ABSCH-VLR-SCBD-200641-4?_gl=1*19a2elf*_ga*ODQ3NzM4NTcxLjE3MTQ2NTE3Njc.*_ga_7S1TPRE7F5*MTcxNDcyOTE1Ny4yLjEuMTcxNDc0MDQ2NC41OS4wLjA.

⁴³⁵ <https://www.cbd.int/abs/bonn/>

geniş anlamda toplum genelinde, kamu ve özel aktörlerin karar verme ve politika yapma süreçlerinde gereken şekilde dikkate alınmasını sağlamayı amaçlar. Biyoçeşitliliğe dayanan veya biyoçeşitlilik üzerinde bir etkisi olan (hepsi değilse de) birçok faaliyet biyoçeşitlilik politikalarının yetki alanı dışındadır; bu hedefin uygulanması, Sözleşme'nin hedeflerinin uygulanması için çok önemlidir. Bununla birlikte, biyoçeşitliliğin çoklu değerleri karar verme süreçlerinde kapsamlı bir biçimde yansıtılmamaktadır. Biyoçeşitliliğin ve sağladığı ekosistem hizmetlerinin ilgili stratejiler, politikalar, programlar ve raporlama sistemlerine entegre edilmesi ve bunlarda yansıtılması, biyoçeşitliliğin farklı değerlerinin ve biyoçeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımından elde edilen fırsatların karar verme süreçlerinde tanınması ve yansıtılmasını sağlamada önemli bir unsurdur.

B. Hedefin ve Unsurlarının Açıklaması

Bu hedefin amacı, biyoçeşitliliğin değerlerinin ilgili tüm karar verme çerçevelerinde tam olarak yansıtılmasını veya yaygınlaştırılmasını, böylece biyoçeşitliliğe karar verme süreçlerinde gereken dikkat gösterilerek tüm faaliyetlerin ve tüm finansal akışların çerçevenin amaçları ve hedefleri ile uyumlu olmasını sağlamaktır. Hedefin birkaç spesifik unsuru mevcuttur:

- **Çoklu değerler** – Biyoçeşitlilik, ekonomileri, gıda üretim sistemlerini, güvenli hayat şartlarını ve insan sağlığını destekleyen çok çeşitli hizmetler için dayanak oluşturur. Ayrıca biyoçeşitlilik, birçok kültür, manevi inanış ve dünya görüşü için çok önemlidir ve içsel değere sahiptir. Bu itibarla biyoçeşitliliğin kimi parasal olarak nicelendirilebilen, kimi ise daha soyut olan birçok değeri mevcuttur.
- **Politikalar, düzenlemeler, süreçler, stratejiler, değerlendirmeler ve ulusal muhasebe** – Çeşitli karar verme çerçeveleri küresel, ulusal ve yerel ölçekteki ve kamu ve özel sektördeki faaliyetlere yol gösterir. Ancak bu çerçeveler çoğu kez biyoçeşitliliği veya değerlerini gereken şekilde dikkate almaz; dolayısıyla bu değerler, düzenlemeler, planlama ve kalkınma süreçleri, yoksulluğu ortadan kaldırma stratejileri, stratejik çevresel değerlendirmeler, çevresel etki değerlendirmeleri ve uygun olduğunda ulusal muhasebe dahil olmak üzere ilgili süreçlerde her zaman gereken şekilde yansıtılmaz.
- **Devletin ve sektörlerin tamamı** – Biyoçeşitliliği ve çoklu değerlerini devletin tüm kademelerinde ve sektörler genelinde tamamen entegre etmek, böylece biyoçeşitlilikle ilgili birçok karar verme çerçevesi, süreç ve politikanın kamu ve özel karar verme süreçlerinin farklı seviyelerinde gerçekleştiği olgusunu yansıtmak için adımlar atılmalıdır. Hedef ayrıca, biyoçeşitlilik üzerinde önemli etkileri olan sektörlerle özellikle dikkate edilmesini ve kamu ve özel mali ve finansal akışlarının kademeli olarak Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi ile uyumlu hale getirilmesini öngörmektedir.

C. Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin Diğer Unsurları ile Diğer Çerçeveler ve Süreçlerle Bağlantılar

- Hedef 14'e ulaşmaya yönelik eylemler Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi kısım C'de tanımlanan uygulama hususlarının tümünü dikkate almalıdır.
- Bu Hedef, Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin B ve D amaçlarına ulaşılmasını destekler. Bu hedefe yönelik ilerleme, biyoçeşitliliğin ve çoklu değerlerinin toplumun tüm seviyeleri genelinde yansıtılmasını sağlayarak Çerçevenin tüm hedeflerine ulaşılmasına da yardımcı olacaktır. Ancak 15, 16 ve 18 sayılı hedefler üzerinde özellikle önemli etkileri olacaktır.
- Bu hedefin unsurları, daha önce Aichi Biyoçeşitlilik Hedefi 2 tarafından ele alınmıştır.
- Hedef 14'ün unsurları, Hedef 15.9 dahil olmak üzere Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının hedeflerinde de ele alınmıştır.

D. Ulusal Hedef Belirleme İçin Kılavuz Sorular

- Mevcut temel ulusal planlama belgeleri ve süreçleri neler? Biyoçeşitlilik ve çoklu değerleri bunlarda nasıl yansıtılıyor? Bunun gerçekleştirilmesiyle ilgili fırsatlar ve kısıtlamalar neler?
- Biyoçeşitlilik değerlerinin karar verme süreçlerinde yansıtılmasında belgeler, mevzuat ve süreçler bakımından hangi boşluklar mevcut? Bunlar boşluklar nasıl ele alınabilir?
- İş ve finans sektörleri, biyoçeşitliliği ve çoklu değerlerini karar verme süreçlerinde yansıtmak için nasıl teşvik ediliyor? Bu, ne kadar etkili oldu? Nasıl güçlendirilebilir? Mevcut boşluklar/ihtiyaçlar neler?
- Biyoçeşitlilik üzerinde önemli etkileri olan sektörler hangileri? Biyoçeşitlilik, bağlantılı karar verme süreçlerinde nasıl yansıtılıyor? Bu, ne kadar etkili oldu? Nasıl güçlendirilebilir? Mevcut boşluklar/ihtiyaçlar neler?

o Biyoçeşitliliği ve çoklu değerlerini ilgili karar verme süreçlerine entegre etmenin potansiyel ekolojik, ekonomik ve sosyal faydaları ve maliyetleri neler? Etkilenebilecek olan aktörler hangileri? Bu aktörler nasıl dahil edilebilir ve ihtiyaçları nasıl dikkate alınabilir? Dikkate alınması gereken ödünleşmeler neler?

o Bu hedefe ulaşmak için hangi ilave kaynaklar (mali, insani ve teknik) gerekli olacak? İlave kaynaklar nasıl sağlanabilir? Olası kaynaklar neler?

E. Göstergeler

Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesine yönelik izleme çerçevesi⁴³⁶, bu hedef için aşağıdaki göstergeleri tanımlamaktadır:

Bileşen göstergeleri:

o Çevresel Ekonomik Muhasebe Sistemini uygulayan ülkelerin sayısı

Tamamlayıcı göstergeler

o Birincil Üretimden İnsana Ayrılan Ödenek (HANPP)

o Katma değer birimi başına CO₂ emisyonu

o Zaman içinde su kullanımı verimindeki değişiklik

F. Uygulamaya Yardımcı Olabilecek İlgili Kaynaklar

Değerlendirmeler

o IPBES (2022): Biyoçeşitlilik ve ekosistem işlevleri ve hizmetleri dahil olmak üzere, doğanın ve faydalarının çoklu değerlerinin farklı kavramsallaştırılması ile ilgili metodolojik değerlendirme⁴³⁷

o Birleşik Krallık Hazinesi (ed.) (2021): Biyoçeşitliliğin Ekonomisi. Dasgupta İncelemesi⁴³⁸

o OECD (2018). Sürdürülebilir Kalkınma için Biyoçeşitliliğin Yaygınlaştırılması⁴³⁹

o CBD (2017). Biyoçeşitliliği kapsayan etki değerlendirmelerinin uygulamasının küresel durumu.

CBD/SBSTTA/21/INF/13⁴⁴⁰

Araçlar ve rehberlik

o Birleşmiş Milletler Çevresel Ekonomik Muhasebe Sistemi (SEEA)⁴⁴¹

o Sürdürülebilir Okyanus İnisiyatifi Eğitim Modülü: Deniz Biyoçeşitliliğini ve deniz kaynaklarının sürdürülebilirliğini desteklemeye yönelik Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED)⁴⁴²

o ENCORE⁴⁴³

o GRID-Cenevre⁴⁴⁴

o Çevreci Kamu Alımları Araç Seti (2023)⁴⁴⁵

o Bütünleşik Biyoçeşitlilik Değerlendirme Aracı (IBAT) (2023)⁴⁴⁶

o CBD karar 15/7 (2022): Kaynak seferberliği⁴⁴⁷

o CBD Karar 15/17 (2022): Biyoçeşitliliğin Yaygınlaştırılmasına Uzun Vadeli Stratejik Yaklaşım
ilişkin daha fazla çalışma⁴⁴⁸

o CBD karar 15/12 (Ek) (2022): Biyoçeşitlilik için Alt-ulusal Yönetimler, Şehirler ve Diğer Yerel Yönetimlere ilişkin Eylem Planı (2023–2030)⁴⁴⁹

⁴³⁶ <https://www.cbd.int/gbf/monitoring/>

⁴³⁷ <https://www.ipbes.net/the-values-assessment>

⁴³⁸ <https://www.gov.uk/government/publications/final-report-the-economics-of-biodiversity-the-dasgupta-review>

⁴³⁹ <https://www.oecd.org/environment/resources/Policy-Highlights-Mainstreaming-Biodiversity-for-Sustainable-Development.pdf>

⁴⁴⁰ <https://www.cbd.int/doc/c/f02a/9d5f/7a27e1798492f4738014ba62/sbstta-21-inf-13-en.pdf>

⁴⁴¹ <https://seeca.un.org/>

⁴⁴² https://www.cbd.int/marine/soi/soi-training-modules/SOI-module-EIA_Training-Guide-en.pdf

⁴⁴³ <https://encorenature.org/en/about/about-encore>

⁴⁴⁴ <https://unepgrid.ch/en/platforms>

⁴⁴⁵ https://green-business.ec.europa.eu/green-public-procurement/gpp-training-toolkit_en

⁴⁴⁶ <https://www.ibat-alliance.org/?locale=en>

⁴⁴⁷ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-15/cop-15-dec-07-en.pdf>

⁴⁴⁸ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-15/cop-15-dec-17-en.pdf>

⁴⁴⁹ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-15/cop-15-dec-12-en.pdf>

- Çevreci Kamu Alımları: Ülke Satın Alma Sistemlerinde Çevreci Reformlara Genel Bir Bakış (2021)⁴⁵⁰
- UNEP Sürdürülebilir Kamu Alımları Kılavuz İlkeleri (2021)⁴⁵¹
- BM Biyoçeşitlilik Laboratuvarı (2021)⁴⁵²
- CBD karar 14/3 (2018): Biyoçeşitliliğin enerji ve madencilik, altyapı, imalat ve işleme sektörlerinde yaygınlaştırılması⁴⁵³
- CBD Karar 14/16(2018) Yerli Halklar ve Yerel Toplulukların Katkılarına İlişkin Metodolojik Rehberlik⁴⁵⁴
- Sürdürülebilir kalkınma için biyoçeşitliliği yaygınlaştırmak (2018)⁴⁵⁵
- CBD karar XIII/3 (2016): 2011-2020 Biyoçeşitlilik Stratejik Planının uygulamasını geliştirmeye ve biyoçeşitliliğin sektörler içinde ve arasında yaygınlaştırılması ve entegrasyonu ile ilgili olanlar dahil olmak üzere Aichi Biyoçeşitlilik Hedeflerine ulaşmaya yönelik stratejik eylemler⁴⁵⁶
- Kamu alımlarına ilişkin OECD tavsiyeleri (2015)⁴⁵⁷
- Biyoçeşitliliğin yaygınlaştırılması için on adım (2013)⁴⁵⁸
- UNEP/CBD/COP/11/23, bölüm I: Deniz ve kıyı alanlarındaki çevresel etki değerlendirmelerinde (ÇED'ler) biyoçeşitliliğin dikkate alınması için gönüllü kılavuz ilkeler ve bölüm II: Deniz ve kıyı alanlarında biyoçeşitliliği kapsayan stratejik çevresel değerlendirmeye ilişkin taslak rehberlik (2012)⁴⁵⁹
- Biyoçeşitlilik Finans İnisiyatifi (BIOFIN) (2012)⁴⁶⁰

Hedef 15

İşletmelerin biyoçeşitlilik ile ilgili riskleri değerlendirmeleri, halka açıklamaları ve azaltmaları

Biyoçeşitlilik üzerindeki olumsuz etkileri gittikçe artan bir oranda azaltmak, olumlu etkileri artırmak, iş dünyası ve finans kuruluşları için biyoçeşitlilikle ilgili riskleri azaltmak ve sürdürülebilir üretim modellerini sağlamaya yönelik eylemleri desteklemek amacıyla iş dünyasını teşvik etmeye ve etkin kılmaya yönelik yasal, idari veya politika önlemleri almak ve özellikle büyük ve çok uluslu şirketlerin ve finans kuruluşlarının aşağıdakileri yerine getirmelerini sağlamak:

- (a) Tüm büyük ve ayrıca çok uluslu şirketler ve finans kuruluşları için operasyonları, tedarik ve değer zincirleri ve portföylerindeki gereklilikler dahil olmak üzere, bu şirket ve kuruluşların biyoçeşitlilik üzerindeki risklerini, bağımlılıklarını ve etkilerini düzenli olarak izlemeleri, değerlendirmeleri ve şeffaf bir şekilde halka açıklamaları;
- (b) Sürdürülebilir tüketim modellerini desteklemek için tüketicilere gerekli bilgileri sağlamaları;
- (c) Uygun olan şekilde erişim ve fayda paylaşımı düzenlemelerine ve önlemlerine uyumu raporlamaları.

A. Bu Hedef Neden Önemli?

Tüm işletmeler biyoçeşitliliğe bir şekilde bağımlıdır, ancak bu bağımlılıklar her zaman kabul edilmez veya dikkate alınmaz. İşletmeler, biyoçeşitlilik üzerindeki etkilerini değerlendirerek ve izleyerek biyoçeşitlilik ile ilişkilerini daha iyi anlayabilir, faaliyetlerinin biyoçeşitlilik üzerindeki etkilerini ve biyoçeşitlilik kaybının operasyonları ve tedarik zincirleri için doğurduğu riskleri değerlendirebilir. Bu ilişkiler, etkiler ve riskler değerlendirildikten ve halka açıklandıktan sonra, bunları ele almak üzere somut adımlar atmak kolaylaşır. Bu değerlendirmelerin tutarlı ve eşitlikçi bir şekilde gerçekleştirilmesini

⁴⁵⁰ <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/5ee88e6e-a161-58b6-8126-e8a885e3acef/content>

⁴⁵¹ <https://www.unep.org/resources/publication/second-edition-uneps-sustainable-public-procurement-guidelines>

⁴⁵² <https://unbiodiversitylab.org/en/>

⁴⁵³ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-14/cop-14-dec-03-en.pdf>

⁴⁵⁴ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-14/cop-14-dec-16-en.pdf>

⁴⁵⁵ <https://www.oecd.org/environment/resources/Policy-Highlights-Mainstreaming-Biodiversity-for-Sustainable-Development.pdf>

⁴⁵⁶ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-13/cop-13-dec-03-en.pdf>

⁴⁵⁷ <https://www.oecd.org/gov/public-procurement/OECD-Recommendation-on-Public-Procurement.pdf>

⁴⁵⁸ <https://www.iied.org/sites/default/files/pdfs/migrate/14625IIED.pdf>

⁴⁵⁹ <https://www.cbd.int/doc/meetings/cop/cop-11/official/cop-11-23-en.pdf>

⁴⁶⁰ <https://www.biofin.org/>

kolaylaştırabilecek hukuki, idari ve siyasi önlemleri devreye alabileceklerinden, hükümetlerin bu konuda oynayacakları özellikle önemli bir rolleri vardır.

B. Hedefin ve Unsurlarının Açıklaması

Bu hedef, kademeli olarak işletmelerin biyoçeşitlilik üzerindeki olumsuz etkilerini azaltıp olumlu etkilerini artırmayı ve daha sürdürülebilir üretim modellerini teşvik etmeyi amaçlar. Ülkeler, bunu başarmak için, işletmelerin ve finans kuruluşlarının biyoçeşitliliğe bağımlılıklarını ve biyoçeşitlilik üzerindeki etkilerini tanımlamalarını ve halka açıklamalarını teşvik etmeye ve sağlamaya ve bunları ve diğer bilgileri rapor etmeye yönelik önlemler devreye almalı ve büyük ve çok uluslu şirketler ve kuruluşlar söz konusu olduğunda bunları gerekli kılmalıdır.

○ **Hukuki, idari veya siyasi önlemler** – Hedef, Tarafların, işletmeler ve finans kuruluşlarının kademeli olarak biyoçeşitlilik üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmaları ve olumlu etkilerini artırmaları için bir dizi adım atmalarını teşvik etmeye ve sağlamaya yönelik bir dizi önlem geliştirmelerini gerektirmektedir. Özellikle hedef, işletmelerin biyoçeşitliliğe ilişkin risklerini, bağımlılıklarını ve etkilerini düzenli olarak izlemelerini, değerlendirmelerini ve şeffaf bir şekilde halka açıklamalarını, ilgili bilgileri müşterilere vermelerini ve geçerli olan durumlarda erişim ve fayda paylaşımı düzenlemelerine ve önlemlerine uyumlarına ilişkin rapor vermelerini teşvik etmeye yönelik hukuki, idari veya siyasi önlemler alınmasını gerektirmektedir.

○ **Büyük ve çok uluslu şirketler ve finans kuruluşları** – Bu hedef her türlü işletmeye yönelik önlemler için geçerli olmakla birlikte, büyük ve çok uluslu şirketlere ve finans kuruluşlarına özel bir önem vermektedir. Boyutları ve operasyon alanları, tedarik ve değer zincirleri ve portföyleri nedeniyle, bu tür şirketlerin ve kuruluşların biyoçeşitlilik üzerinde çoğu kez büyük net etkileri vardır. Bu itibarla, bilhassa tedarik zincirleri ve portföyler ile bağlantılı hususlar sürdürülebilirlik raporlarında çoğu kez göz ardı edildiğinden, söz konusu şirket ve kurumların izleme, değerlendirme ve halka açıklama süreçlerindeki iyileştirmelerin biyoçeşitlilik için olumlu sonuçlar oluşturma konusunda önemli bir potansiyeli vardır.

○ **Riskleri, bağımlılıkları ve etkileri düzenli olarak izlemek, değerlendirmek ve şeffaf bir şekilde halka açıklamak** – Tüm işletmeler biyoçeşitliliğe bir şekilde bağımlıdır. Birçok iş uygulamasının biyoçeşitlilik üzerinde etkileri vardır. Hedefin bu unsuru, işletmelerin bu bağımlılıkları, etkileri ve riskleri düzenli olarak değerlendirmelerini ve halka açıklamalarını gerektirmektedir. Büyük ve çok uluslu şirketler ve mali kuruluşlar söz konusu olduğunda, bu değerlendirmeler ve halka açıklamalar zorunlu kılınmalıdır.

○ **Müşterilere bilgi vermek** – Ticari uygulamaların biyoçeşitlilik üzerindeki etkilerine ilişkin bilgilerin müşterilere sunulması, insanların tüketim modelleri hakkında daha fazla bilgiye dayanan kararlar vermelerini sağlayabilir. Bu da daha az etkiye sahip ürünlere olan talebi artırmaya yardımcı olabilir.

○ **Erişim ve fayda paylaşımına uyumu rapor etmek** – Bazı işletmeler, ticari operasyonlarında genetik kaynaklardan yararlanır. Bu durum söz konusu olduğunda, bu işletmelerin, operasyonlarının ilgili tüm erişim ve fayda paylaşımı belgeleriyle uyumlu olmasını sağlamaları gereklidir. Bu konuda rapor vermeye yönelik önlemlerin devreye alınması, uyumu teşvik etmenin yollarından biridir.

C. Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin Diğer Unsurları ile Diğer Çerçeveler ve Süreçlerle Bağlantılar

○ Hedef 15'e ulaşmaya yönelik eylemler Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi kısım C'de tanımlanan uygulama hususlarının tümünü dikkate almalıdır.

○ Bu hedefe yönelik ilerleme, Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin tüm amaçlarına ulaşılmasına katkıda bulunacaktır. Bu hedefe yönelik ilerleme, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 13, 14 ve 16 sayılı hedeflere ulaşılmasını da destekleyecektir. Buna karşılık, 18, 19, 20, 21, 22 ve 23 sayılı hedeflere yönelik ilerleme, bu hedefe ulaşılmasını desteklemeye yardımcı olacaktır.

○ Bu hedef, daha önce Aichi Biyoçeşitlilik Hedefi 4 kapsamında ele alınan hususları ele almaktadır.

○ Hedef 15'in unsurları, hedef 9.4 ve 12.6 dahil olmak üzere Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının hedeflerinde de ele alınmıştır.

D. Ulusal Hedef Belirleme İçin Kılavuz Sorular

- Ülkede, biyoçeşitliliğe ilişkin ticari riskleri, bağımlılıkları ve etkileri izlemeyi, değerlendirmeyi ve halka açıklamayı teşvik etmeye yönelik hangi hukuki, idari veya siyasi önlemler mevcut? Büyük şirketlerin yanı sıra çok uluslu şirketler ve finans kuruluşları için gereklilikler var mı? Bunlar, tedarik zincirlerini ve portföyleri dikkate alıyor mu? Bunlar ne kadar etkili oldu? Bunların etkililiği nasıl geliştirilebilir?
- Ülkede, işletmelerin tüketicilere sürdürülebilir tüketim modellerini desteklemek için bilgi sağlamalarını teşvik etmeye yönelik hangi hukuki, idari veya siyasi önlemler mevcut? Bunlar ne kadar etkili oldu? Bunların etkililiği nasıl geliştirilebilir?
- Ülkede, erişim ve fayda paylaşımı düzenlemelerine ve önlemlerine uyulmasını teşvik etmeye yönelik hangi hukuki, idari veya siyasi önlemler mevcut? Bunlar ne kadar etkili oldu? Bunların etkililiği nasıl geliştirilebilir?
- Bu konulara ilişkin hukuki, idari ve siyasi önlemlerin devreye alınmasıyla ilgili fırsatlar ve kısıtlamalar neler? Potansiyel ekolojik, ekonomik ve sosyal maliyetler ve faydalar neler?
- Söz konusu hukuki, idari veya siyasi önlemlerden etkilenebilecek olan aktörler hangileri? Bu aktörler nasıl dahil edilebilir ve ihtiyaçları nasıl dikkate alınabilir? Dikkate alınması gereken ödünleşmeler neler?
- Ulusal hedefe ulaşmak için hangi ilave kaynaklar (mali, insani ve teknik) gerekli olacak? İlave kaynaklar nasıl sağlanabilir? Olası kaynaklar neler?

E. Göstergeler

Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesine yönelik izleme çerçevesi⁴⁶¹, bu hedef için aşağıdaki göstergeleri tanımlamaktadır:

Başlık göstergeleri:

- 15.1 Biyoçeşitliliğe ilişkin riskleri, bağımlılıkları ve etkileri halka açıklayan şirketlerin sayısı⁴⁶²

Bileşen göstergeleri

- Doğayla İlgili Mali Açıklamalar Görev Gücüne dayanan gösterge

Tamamlayıcı göstergeler

- Türlerle yönelik tehditlerin azaltılması ve restorasyon ölçüsü
- Sürdürülebilirlik raporları yayınlayan şirketlerin sayısı

F. Uygulamaya Yardımcı Olabilecek İlgili Kaynaklar

Değerlendirmeler

- İşletmeler ve finans kuruluşları için biyoçeşitlilik ölçüm yaklaşımlarının değerlendirmesi (2022)⁴⁶³

- AB Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlaması Yönergesi (CSRD) (2022)⁴⁶⁴

- Mevcut ve gelecekteki küresel politika bağlamı kapsamında kurumsal biyoçeşitlilik ölçüm, raporlama ve açıklama durumu (CBD/SBI/3/INF/27) (2021)⁴⁶⁵

Araçlar ve rehberlik

- Kurumsal biyoçeşitlilik ölçümüne ve değerlemesine ilişkin bir standarda yönelik tavsiyeler⁴⁶⁶
- TNFD Doğayla İlgili Risk ve Fırsat Yönetimi ve Halka Açıklama Çerçevesi⁴⁶⁷
- Biyolojik Çeşitlilik Protokolü⁴⁶⁸
- Business for Nature'ın hükümetlere Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi, Hedef 15'in nasıl uygulanacağına konusundaki tavsiyeleri (2023)⁴⁶⁹
- Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlaması Yönergesi (CSRD) (2022)⁴⁷⁰

⁴⁶¹ <https://www.cbd.int/gbf/monitoring/>

⁴⁶² <https://www.post-2020indicators.org/metadata/headline/15-1>

⁴⁶³ https://ec.europa.eu/environment/biodiversity/business/assets/pdf/2022/Update%20Report%204_Final.pdf

⁴⁶⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32022L2464>

⁴⁶⁵ <https://www.cbd.int/doc/c/b07b/2e92/3996153791f3bf01b4115c53/sbi-03-inf-27-en.pdf>

⁴⁶⁶ https://capitalscoalition.org/wp-content/uploads/2021/03/330300786-Align-Report_v4-301122.pdf

⁴⁶⁷ <https://framework.tnfd.global/>

⁴⁶⁸ https://407264.p3cdn1.secureserver.net/wp-content/uploads/2022/05/bdp_final_080321.pdf

⁴⁶⁹ <https://www.businessfornature.org/news/target15-recommendations>

⁴⁷⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32022L2464>

- Fransız Enerji İklim Kanununun 29. Maddesi için Uygulama Kararnamesi (2021)⁴⁷¹
- Biyoçeşitliliğin Doğal Sermaye Değerlendirmelerine Entegre Edilmesi: Doğal Sermaye Protokolüne eşlik eden bir dizi Biyoçeşitlilik Rehberliği (2020)⁴⁷²
- İşletmelerin biyoçeşitlilik ile ilgili eylemleri hakkında rapor vermelerine yönelik rehberlik (CBD/SBI/2/4/Ek 2) (2017)⁴⁷³
- GLOBIO (2016)⁴⁷⁴
- Sürdürülebilir Emtia Tedarik Zincirleri: Aichi Biyoçeşitlilik Hedefi 4'e Ulaşmayı Desteklemek için bir Araç (2015)⁴⁷⁵
- CBD Teknik Seri No. 63 (2011): Standartların ve belgelendirme planlarının biyoçeşitlilik gerekliliklerinin incelemesi⁴⁷⁶

Hedef 16

İsrafı ve aşırı tüketimi azaltmak için sürdürülebilir tüketim tercihlerine olanak vermek:

Eğitimi ve ilgili ve doğru bilgi ve alternatiflere erişimi iyileştiren destekleyici politika, mevzuat veya düzenleyici çerçevelerin oluşturulması dahil olmak üzere, insanların sürdürülebilir tüketim tercihleri yapmaya teşvik edilmelerini ve bu tercihleri yapabilmelerini sağlamak ve 2030 yılına kadar tüm insanların Toprak Ana ile uyum içinde iyi yaşamaları amacıyla küresel gıda israfının yarıya indirilmesi, aşırı tüketimin önemli ölçüde azaltılması ve atık üretiminin önemli ölçüde azaltılması dahil olmak üzere tüketimin küresel ayak izini eşitlikçi bir şekilde azaltmak.

A. Bu Hedef Neden Önemli?

Sürdürülebilir olmayan tüketim, biyoçeşitlilik kaybının altında yatan bir faktördür. Biyoçeşitlilik kaybını durdurmak ve nihai olarak tersine çevirmek, daha sürdürülebilir olan tüketim modellerine geçiş yapılmasını gerektirecektir. Bu, kaynakların gezegenin sınırları dahilinde tüketilmesi ve bu sınırlar dahilinde atık üretimi anlamına gelir. Devletler, bilgilerin tüketicilerin kullanımına ve erişimine sunulmasında önemli bir rol oynar; böylece tüketiciler daha iyi ve bilgiye dayanan tüketim tercihleri yapabilir.

B. Hedefin ve Unsurlarının Açıklaması

Bu hedef, aşırı tüketimi ve atık üretimini önemli ölçüde azaltmak için insanları daha sürdürülebilir tüketim tercihleri yapmaya teşvik etmeye yönelik önlemler devreye alınmasını gerektirmektedir. Hedef, bu amaca ulaşmak için, aşağıdaki unsurları tanımlamaktadır:

- **Sürdürülebilir tüketim tercihleri** – Tüketiciler, daha sürdürülebilir tercihler yapabilmeleri için, bu tercihleri yapmaya teşvik edilmeli ve bu tercihleri yapabilmeleri sağlanmalıdır. Hedef, bu maksatla, destekleyici politika, mevzuat veya düzenleyici çerçevelerin devreye alınmasını, eğitimi ve ilgili ve doğru bilgilere erişim sağlanmasını ve alternatiflerin iyileştirilmesini gerektirmektedir.
- **Küresel tüketim ayak izi** – Aşırı tüketim, biyoçeşitlilik kaybının altında yatan başlıca nedenlerden biridir. İnsanlığın biyolojik kaynak kullanımı, Dünya'nın bu kaynakları yeniden üretme kapasitesini aşmaya devam etmektedir. 2050 Vizyonuna ulaşabilmek için, bu küresel tüketim ayak izinin azaltılması gereklidir. Ancak bu azaltmanın eşitlikçi bir şekilde gerçekleştirilmesi önemlidir. Şu anda dünyanın bazı bölgelerinin küresel tüketim ayak izi üzerinde orantısız ölçüde yüksek bir etkisi varken, diğer bölgeler ise kaynakları çok daha düşük oranlarda tüketmektedir. Benzer şekilde, yoksulluk ve açlığın ortadan kaldırılması gibi diğer toplumsal hedeflere ulaşılmasını sağlamak için, bazı bölgelerde tüketimin, bilhassa gıda tüketiminin önemli ölçüde artması gerekecektir. Tüketim modellerinin eşitlikçi bir biçimde biyolojik sınırlar içinde kalmasının sağlanması, Toprak Ana ile uyumlu bir şekilde yaşamak için şarttır.

⁴⁷¹ <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000043541738>

⁴⁷² https://capitalscoalition.org/wp-content/uploads/2020/10/Biodiversity-Guidance_COMBINED_single-page.pdf

⁴⁷³ <https://www.cbd.int/doc/c/ff6d/906c/ebebc273f27f8e9416bba00b/sbi-02-04-add2-en.pdf>

⁴⁷⁴ <https://www.globio.info/>

⁴⁷⁵ <https://www.learningfornature.org/en/courses/sustainable-commodity-supply-chains-a-tool-to-support-achievement-of-aichi-biodiversity-target-4/>

⁴⁷⁶ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-63-en.pdf>

○ **Küresel gıda israfının yarıya indirilmesi** – Küresel olarak büyük miktarlarda gıda üretilmekte, ancak daha sonra çeşitli çevresel, sosyal ve ekonomik etkilerle israf edilmektedir. Bu hedef özellikle gıda israfının yarı yarıya azaltılmasını gerektirmektedir. Gıda israfının azaltılması, biyoçeşitlilik, iklim değişikliği ve açlık ve yoksulluğun ortadan kaldırılması ile bağlantılı toplumsal hedeflere ulaşmak için birçok fayda sağlayabilir.

○ **Atık üretimi** – İnsanların tükettiği ürünler, bu ürünlerin imal edilmesi için kullanılan süreçler yoluyla ve ayrıca bu ürünler veya parçaları atıldığında atık üretir. Bu sorun, üretim süreçlerindeki verimliliği artıracak yollar bulunarak ve desteklenerek, daha düşük tüketim seviyeleri teşvik edilerek ve atık malzemelerin yeniden kullanımını ve geri dönüştürülmesini teşvik etmeye yönelik önlemler devreye alınarak ele alınabilir.

C. Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin Diğer Unsurları ile Diğer Çerçeveler ve Süreçlerle Bağlantılar

○ Hedef 16'ya ulaşmaya yönelik eylemler Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi kısım C'de tanımlanan uygulama hususlarının tümünü dikkate almalıdır.

○ Bu hedefe yönelik ilerleme, Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin A ve B amaçlarına ulaşmaya yardımcı olacaktır. Bu hedefe yönelik ilerleme, hedef 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 ve 11'e ulaşmaya da yardımcı olacaktır. Buna karşılık, 14, 15, 18, 19, 20, 21, 22 ve 23 sayılı hedeflere yönelik ilerleme, bu hedefe yönelik ilerlemeyi kolaylaştıracaktır.

○ Bu hedefin unsurları, daha önce Aichi Biyoçeşitlilik hedefleri 1 ve 4'te ele alınmıştır.

○ Hedef 16'nın unsurları, hedef 4.7, 8.4, 9.4, 12.1, 12.2, 12.3, 12.5, 12.8 ve 12.a dahil olmak üzere Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının hedeflerinde de ele alınmıştır.

○ Bu hedefin unsurları, plastik kirliliğine ilişkin yasal olarak bağlayıcı uluslararası bir belge geliştirmeye yönelik 5/14 sayılı UNEA kararında ele alınmıştır.

○ Hedef 16, Birleşmiş Milletler üyesi 193 devlet tarafından sürdürülebilir tüketim ve üretime geçişi hızlandırmaya yönelik küresel bir taahhüt olan Sürdürülebilir Üretim ve Tüketim ilişkili 10 Yıllık Programlar Çerçevesi kapsamındaki süreçlerle de bağlantılıdır.

D. Ulusal Hedef Belirleme İçin Kılavuz Sorular

○ Sürdürülebilir tüketimi ve üretimi teşvik etmeye yönelik hangi önlemler mevcut? Bu önlemler gıda israfını ve atık üretimini nasıl ele alıyor? Bunlar ne kadar etkili oldu? Bunların etkililiği nasıl geliştirilebilir?

○ Sürdürülebilir tüketimle ilişkili planları gerçekleştirmeye veya uygulamaya yönelik adımlar atılmasıyla ilgili fırsatlar ve kısıtlamalar neler? Sürdürülebilir olmayan tüketimi ve üretimi ele almanın potansiyel ekolojik, ekonomik ve sosyal maliyetleri ve faydaları neler?

○ Etkilenebilecek olan aktörler hangileri? Bu aktörler nasıl dahil edilebilir ve ihtiyaçları nasıl dikkate alınabilir? Dikkate alınması gereken ödünleşmeler neler? Daha sürdürülebilir tüketimin savunuculuğunu da yapabilecek aktörler var mı?

○ Hangi ilave kaynaklar (mali, insani ve teknik) gerekli olacak? İlave kaynaklar nasıl sağlanabilir? Bu kaynaklar için olası kökenler hangileri?

E. Göstergeler

Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesine yönelik izleme çerçevesi⁴⁷⁷, bu hedef için aşağıdaki göstergeleri tanımlamaktadır:

Bileşen göstergeleri:

- Gıda israf endeksi
- Kişi başı maddi ayak izi
- Tüketicinin küresel çevresel etkileri
- Ekolojik ayak izi

Tamamlayıcı göstergeler:

- Toplumsal cinsiyet eşitliği ve insan hakları dahil olmak üzere (i) küresel vatandaşlık eğitiminin ve (ii) sürdürülebilir kalkınma eğitiminin aşağıdakilerin tüm seviyelerinde ne ölçüde yaygınlaştırıldığı: (a) ulusal eğitim programı, (b) müfredat, (c) öğretmen eğitimi ve (d) öğrenci değerlendirmeleri

⁴⁷⁷ <https://www.cbd.int/gbf/monitoring/>

- Geri dönüşüm oranı
- Yaşam döngüsü etki değerlendirmesi (LCIA), örneğin Bitiş Noktası Modellemesine dayanan Yaşam Döngüsü Etki Değerlendirmesi Yöntemi (LIME)
- Gelişmekte olan ülkelerdeki yoksulluk seviyeleri

F. Uygulamaya Yardımcı Olabilecek İlgili Kaynaklar

Değerlendirmeler

- Birleşmiş Milletler Çevre Programı (2021). Gıda İsraf Endeksi Raporu 2021⁴⁷⁸
- IPBES Biyoçeşitlilik ve Ekosistem Hizmetleri Üzerine Küresel Değerlendirme Raporu (2019)⁴⁷⁹

Araçlar ve rehberlik

- BM SKA'lar Sürdürülebilir tüketim ve üretim: gerçekler ve rakamlar⁴⁸⁰
- One Planet Network, Tüketimi biyoçeşitlilik ile bağlantılandırmak için iletişim kılavuzu (2022)⁴⁸¹
- One Planet Network, Biyoçeşitliliğin sürdürülebilir üretim ve tüketim faaliyetlerine entegre edilmesi: İşletme politika belgesi için ileriye dönük yol (2022)⁴⁸²
- Biyoçeşitliliğin sürdürülebilir üretim ve tüketim faaliyetlerine entegre edilmesi - politika yapıcılar için ileriye dönük yol (2022)⁴⁸³
- UNESCO Biyoçeşitlilik Öğrenme Seti, cilt 1 (2017)⁴⁸⁴
- Sürdürülebilir Tüketim ve Üretim: Politika Yapıcılar için bir El Kitabı (2015)⁴⁸⁵
- FAO Gıda israfı ayak izi: doğal kaynaklar üzerindeki etkiler (2013)⁴⁸⁶

Hedef 17

Biyogüvenliği güçlendirmek ve biyoteknolojinin faydalarını dağıtmak:

Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesinin 8(g) Maddesinde belirlenen biyogüvenlik önlemlerini ve Sözleşmenin 19. Maddesinde belirlenen biyoteknolojinin kullanımına ve faydalarının dağıtımına yönelik önlemleri tüm ülkelerde oluşturmak, bunlara yönelik kapasiteyi güçlendirmek ve uygulamak.

A. Bu Hedef Neden Önemli?

Biyoçeşitlilik önlemleri, biyoteknolojiden kaynaklanan değiştirilmiş canlı organizmaların gerekli güvenlik tedbirleri ile ele alınmasını ve kullanılmasını sağlamak için zorunludur. Biyoteknolojiden kaynaklanan değiştirilmiş canlı organizmalar fırsatlar sunmaktadır, ancak bunların kullanımı ve serbest bırakılması, bağlantılı potansiyel risklerin düzenlenmesini, yönetimini ve kontrolünü gerektirmektedir. Yeni biyoteknolojik gelişmeler her zamankinden daha fazla gelecek vaat eden fırsatlar sağlamaktadır; bununla birlikte, söz konusu teknolojilere ve bunlardan kaynaklanan değiştirilmiş canlı organizmalara ilişkin endişeler de artmaktadır.

Söz konusu araştırmalara genetik kaynaklar sağlayan Tarafların, özellikle gelişmekte olan Taraf ülkelerin biyoteknolojik araştırmalara katılımı, kendi araştırma ihtiyaçlarını ele almalarında bu Taraflara yardımcı olacaktır. Buna ek olarak Tarafların, özellikle gelişmekte olan Taraf ülkelerin bu Taraflarca sağlanan genetik kaynaklara dayanan biyoteknolojilerin sonuçlarına ve faydalarına eşitlikçi erişimi, ülkelerin genetik kaynaklara dayanan teknolojik ilerlemelerden faydalanmasına olanak vererek koruma için güçlü bir teşvik sağlayacaktır.

B. Hedefin ve Unsurlarının Açıklaması

⁴⁷⁸ <https://www.unep.org/resources/report/unep-food-waste-index-report-2021>

⁴⁷⁹ <https://www.ipbes.net/global-assessment>

⁴⁸⁰ <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-consumption-production/>

⁴⁸¹ <https://www.oneplanetnetwork.org/knowledge-centre/resources/communication-guide-linking-consumption-biodiversity>

⁴⁸² <https://www.oneplanetnetwork.org/sites/default/files/from-crm/Integrating%2520Biodiversity%2520into%2520SC%2520Business%2520final.pdf>

⁴⁸³ <https://www.oneplanetnetwork.org/knowledge-centre/resources/policy-brief-integrating-biodiversity-sustainable-production-and>

⁴⁸⁴ <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245981>

⁴⁸⁵ <https://www.unep.org/resources/report/sustainable-consumption-and-production-handbook-policymakers>

⁴⁸⁶ <https://www.fao.org/3/i3347e/i3347e.pdf>

Bu hedefin iki ana bileşeni vardır. Bunların ilki biyogüvenlik önlemleri ile ilgilidir; ikincisi ise biyoteknoloji araştırmalarına katılımı ve biyoteknolojiden elde edilen faydaların dağıtımını ele almaktadır.

○ **Uygulanmaları için biyogüvenlik önlemlerini ve kapasitelerini güçlendirmek** – Biyogüvenlik önlemleri, biyoteknolojiden elde edilen değiştirilmiş canlı organizmaların kullanımı ve serbest bırakılması ile bağlantılı riskleri düzenlemek, yönetmek ve kontrol etmek için alınır. Bu önlemler, biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilir kullanımına ve korunmasına katkıda bulunmayı amaçlar.

○ **Sonuçlara ve faydalara eşitlikçi erişim** – Biyoteknoloji, bir dizi potansiyel fayda oluşturabilir. Hedefin bu bileşeni, Tarafların, özellikle gelişmekte olan ülkelerin, söz konusu Taraflarca sağlanan genetik kaynakları kullanan biyoteknolojik araştırmalara katılımını teşvik etmektedir. Hedefin bu bileşeni, Taraflara, özellikle gelişmekte olan ülkelere, söz konusu Taraflarca sağlanan genetik kaynaklara dayanan biyoteknolojilerin sonuçlarına ve faydalarına eşitlikçi erişim sağlanmasını da teşvik etmektedir.

C. Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin Diğer Unsurları ile Diğer Çerçeveler ve Süreçlerle Bağlantılar

○ Hedef 17'ye ulaşmaya yönelik eylemler Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi kısım C'de tanımlanan uygulama hususlarının tümünü dikkate almalıdır.

○ Bu hedefe yönelik ilerleme, Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin A, B, C ve D amaçlarına ulaşmaya yardımcı olacaktır. Benzer şekilde, bu hedefe yönelik ilerleme, hedef 4, 6, 7, 8, 10 ve 13'e ulaşmaya da yardımcı olacaktır. Buna karşılık, 14, 15, 18, 19, 20, 21, 22 ve 23 sayılı hedeflere yönelik ilerleme, bu hedefe ulaşmaya yardımcı olacaktır.

D. Ulusal Hedef Belirleme İçin Kılavuz Sorular

○ Sözleşme'nin 8(g) Maddesine göre gerekli biyoçeşitlilik önlemleri alındı mı? Alındıysa, bunlar ne kadar etkili oldu? Bunların etkililiği nasıl geliştirilebilir?

○ Biyoteknolojik araştırmalara katılımı teşvik etmeye ve biyoteknolojilerden kaynaklanan faydalara ve sonuçlara eşitlikçi erişim sağlamaya yönelik önlemler alındı mı? Alındıysa, bunlar ne kadar etkili oldu? Bunların etkililiği nasıl geliştirilebilir?

○ Biyogüvenlik için uygulama önlemleri alınması, biyoteknolojik araştırmalara katılımın teşvik edilmesi ve biyoteknolojilerden kaynaklanan faydalara ve sonuçlara eşitlikçi erişim sağlanması ile ilgili fırsatlar ve kısıtlamalar neler? Bunları yapmanın potansiyel ekolojik, ekonomik ve sosyal maliyetleri ve faydaları neler? Etkilenebilecek olan aktörler hangileri? Bu aktörler nasıl dahil edilebilir ve ihtiyaçları nasıl dikkate alınabilir? Dikkate alınması gereken ödünleştirmeler neler?

○ Hangi ilave kaynaklar (mali, insani ve teknik) gerekli olacak? İlave kaynaklar nasıl sağlanabilir? Bu kaynaklar için olası kökenler hangileri?

E. Göstergeler

Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesine yönelik izleme çerçevesi⁴⁸⁷, bu hedef için aşağıdaki göstergeleri tanımlamaktadır:

Tamamlayıcı göstergeler:

Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesine yönelik izleme çerçevesi, bu hedef için aşağıdaki tamamlayıcı göstergeyi (göstergeleri) tanımlamaktadır:

- Gerekli hukuki ve idari biyogüvenlik önlemlerinin mevcut olduğu ülkelerin sayısı
- Kendi biyogüvenlik önlemlerini uygulayan ülkelerin sayısı
- Biyoteknoloji ürünlerinin tespit edilmesi ve tanımlanması için gerekli önlemlere ve araçlara sahip ülkelerin sayısı
- Biyogüvenliğe ilişkin karar verme süreçlerini desteklemek için bilimsel olarak güvenilir risk değerlendirmeleri yapan ülkelerin sayısı
- Risk yönetimi önlemleri belirleyen ve uygulayan ülkelerin sayısı
- Cartagena Biyogüvenlik Protokolüne taraf olan ve Protokolün ilgili hükümlerini uygulayan Tarafların yüzdesi
- Restorasyon ve telafi için hukuki ve teknik önlemlere sahip ülkelerin sayısı
- Nagoya - Kuala Lumpur Ek Protokolüne Taraf olanların yüzdesi

⁴⁸⁷ <https://www.cbd.int/gbf/monitoring/>

- Biyolojik çeşitliliğin korunmasına ve sürdürülebilir kullanımına verilen zararların restorasyonu ve telafisine yönelik sistemlere sahip ülkelerin yüzdesi
- Risk yönetimi önlemleri belirleyen ve uygulayan ülkelerin sayısı
- Biyoteknolojinin biyoçeşitlilik ve insan sağlığı üzerindeki potansiyel olumsuz etkilerine ilişkin bilgilerin paylaşılmasına ve bu bilgilere erişilmesine yönelik mekanizmalara sahip ülkelerin sayısı

F. Uygulamaya Yardımcı Olabilecek İlgili Kaynaklar

Değerlendirmeler

- Cartagena Biyogüvenlik Protokolünün değerlendirme ve incelemesi⁴⁸⁸ - Cartagena Protokolü kapsamındaki değerlendirme ve inceleme süreci, öncelikle Cartagena Protokolü kapsamındaki ulusal raporlardan ve Biyogüvenlik Takas Mekanizmasından elde edilen bilgilere dayanır. Değerlendirme ve inceleme süreci, Protokolün Taraflarının sahip olduğu biyogüvenlik önlemlerinin kapsamı, ayrıca kapasite geliştirmeye ihtiyaç duyulan alanlar hakkında bilgi sağlar. Değerlendirme ve inceleme analizi, Protokolün Taraflarınca sağlanan bilgilere odaklanır; dolayısıyla Sözleşmeye Taraf olan ancak Protokole Taraf olmayan ve aralarında önemli üretici ülkelerin bulunduğu 23 ülkeyi büyük ölçüde kapsam dışı bırakır. Cartagena Protokolü kapsamındaki değerlendirme, biyoteknoloji araştırmaları ve biyoteknolojiden elde edilen fayda ve sonuçlara erişim hakkında bilgi sağlamaz. Protokolün dördüncü değerlendirme ve incelemesinin sonuçları CP-10/7 sayılı kararda yer almaktadır.

Araçlar ve rehberlik

- Biyogüvenlik Takas Mekanizması⁴⁸⁹ - Biyogüvenlik Takas Mekanizması, değiştirilmiş canlı organizmalar hakkında bilgi alışverişine yönelik çevrimiçi bir platformdur ve Cartagena Biyogüvenlik Protokolünün uygulamasını kolaylaştırmak için önemli bir araçtır. Ülkeler (öncelikle Protokolün Tarafları) tarafından yayınlanan ulusal bilgilerin yanı sıra biyogüvenlik kaynaklarına ilişkin sanal kütüphaneyi, farklı değiştirilmiş canlı organizmalar hakkındaki bilgileri ve bunların tespitine yönelik laboratuvarları içerir.
- Çevredeki Transgenik Organizmaların Değerlendirmesi, Cilt 10: Transgenik Bitkilerin Serbest Bırakılmasına yönelik Çevresel Hususlara ilişkin OECD Mutabakat Belgesi (2023)⁴⁹⁰
- Biyogüvenlik Teknik Serisi 05: Cartagena Biyogüvenlik Protokolü Bağlamında Değiştirilmiş Canlı Organizmaların Tespit Edilmesi ve Tanımlanmasına ilişkin Eğitim Kılavuzu (2022)⁴⁹¹
- Cartagena Biyogüvenlik Protokolünün 26. Maddesi Bağlamında Sosyoekonomik Hususların Değerlendirilmesine ilişkin Rehberlik (2018): CBD/CP/MOP/9/10'a Ek⁴⁹² ve CBD/CP/MOP/10/11'e ait Ek II ve III⁴⁹³
- Değiştirilmiş Canlı Organizmaların Risk Değerlendirmesine ve Risk Değerlendirmesi Bağlamında İzlemeye ilişkin Gönüllü Rehberlik (2016)⁴⁹⁴

Hedef 18

Biyoçeşitlilik için zararlı teşvikleri yılda en az 500 milyar dolar azaltmak ve olumlu teşviklerin miktarını artırmak:

2025 yılına kadar, sübvansiyonlar dahil olmak üzere biyoçeşitlilik için zararlı teşvikleri belirlemek ve orantılı, hakkaniyetli, adil, etkili ve eşitlikçi bir şekilde ortadan kaldırmak, kademeli olarak durdurmak

⁴⁸⁸

https://bch.cbd.int/protocol/issues/cpb_art35_info.shtml?_gl=1*wgxxi3*_ga*ODQ3NzM4NTcxLjE3MTQ2NTE3Njc.*_ga_7S1TPRE7F5*MTcxNDcyOTE1Ny4yLjEuMTcxNDczODY4My42MC4wLjA.

⁴⁸⁹

https://bch.cbd.int/en/?_gl=1*wgxxi3*_ga*ODQ3NzM4NTcxLjE3MTQ2NTE3Njc.*_ga_7S1TPRE7F5*MTcxNDcyOTE1Ny4yLjEuMTcxNDczODY4My42MC4wLjA.

⁴⁹⁰ https://www.oecd-ilibrary.org/environment/safety-assessment-of-transgenic-organisms-in-the-environment-volume-10_62ed0e04-en

⁴⁹¹ https://bch.cbd.int/en/database/VLR/BCH-VLR-SCBD-260177?_gl=1*4s6iv5*_ga*ODQ3NzM4NTcxLjE3MTQ2NTE3Njc.*_ga_7S1TPRE7F5*MTcxNDcyOTE1Ny4yLjEuMTcxNDczODY4My42MC4wLjA.

⁴⁹² <https://www.cbd.int/doc/c/0215/0803/cb8d71c24d40c683e6dafb0a/cp-mop-09-10-en.pdf>

⁴⁹³ <https://www.cbd.int/doc/c/30ba/9849/db374c34e5ac2315d63c10fc/cp-mop-10-11-en.pdf>

⁴⁹⁴ <https://www.cbd.int/doc/meetings/bs/mop-08/official/bs-mop-08-08-add1-en.pdf>

veya reformlarla düzeltmek, bu teşvikleri en zararlı olanlardan başlayarak 2030 yılına kadar önemli ölçüde ve kademeli olarak yılda en az 500 milyar ABD doları azaltmak ve biyoçeşitliliğin korunmasına ve sürdürülebilir kullanımına yönelik olumlu teşviklerin miktarını artırmak.

A. Bu Hedef Neden Önemli?

Sübvansiyonlar dahil olmak üzere biyoçeşitlilik için zararlı teşvikler, biyoçeşitlilik kaybının altında yatan önemli bir faktördür. Sürdürülebilirliği sağlamak için, biyoçeşitlilik için zararlı sübvansiyonlar ve diğer teşviklerde önemli ve yaygın değişiklikler yapılması gereklidir. Zararlı teşviklerin ortadan kaldırılması, kademeli olarak durdurulması veya reformlarla düzeltilmesi, net sosyoekonomik faydalar da sağlayacak olan önemli ve gerekli bir adımdır. Biyoçeşitliliğin korunmasına ve sürdürülebilir kullanımına yönelik olumlu teşvikler oluşturulması veya daha da geliştirilmesi, aktörleri biyoçeşitlilik için faydalı olacak adımlar atmaya teşvik edecek mali kaynaklar veya diğer saikler sağlayarak biyoçeşitliliğe yönelik 2050 Vizyonuna ulaşmaya da yardımcı olacaktır.

Sözleşme'nin 11. Maddesi, Taraflara, biyoçeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı için teşvik görevi görecektir ekonomik ve sosyal açıdan güvenilir önlemleri mümkün ve uygun olduğu ölçüde benimseme çağrısında bulunmaktadır. COP, beşinci toplantısından bu yana, Madde 11'in uygulanmasının biyoçeşitlilik için zararlı teşvikler üreten önlemler konusunda atılacak adımları içermesi gerektiğini kabul etmiştir; tahminler, zararlı teşviklerin biyoçeşitlilik için önemli zararlara neden olduğunu ve bu teşvikler için harcanan miktarların pozitif teşvik önlemlerine harcanan miktarlardan önemli ölçüde daha fazla olduğunu göstermektedir. Bu nedenle Hedef 18, söz konusu dengesizliği düzeltmek ve ekonomik aktörlerin teşviklerini kademeli olarak Sözleşme'nin amaçları ile uyumlu hale getirmek için önemlidir.

B. Hedefin ve Unsurlarının Açıklaması

Bu hedefin iki ana bileşeni vardır. Birincisi, sübvansiyonlar dahil olmak üzere biyoçeşitlilik için zararlı teşviklerin ortadan kaldırılması, kademeli olarak durdurulması veya reformlarla düzeltilmesidir. İkincisi ise biyoçeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımına yönelik olumlu teşviklerin miktarının artırılmasıdır. Hedef, bu amaca ulaşmak için, bazı unsurları da tanımlamaktadır:

- **Belirlemek** – Çoğu ülkede, sübvansiyonlar dahil olmak üzere, biyoçeşitlilik üzerinde farklı etkileri olan çeşitli teşvikler bulunacaktır. Ayrıca, bazı teşvik önlemlerinin zararlı etkileri kolayca görünür ve tespit edilir olabilir veya olmayabilir. Bu itibarla, bu hedefin birinci unsuru, biyoçeşitlilik için zararlı olan teşviklerin 2025'e kadar belirlenmesini gerektirmektedir. Ancak bu belirleme adımı, mümkün olan yerlerde zararlı teşviklerin ortadan kaldırılması, kademeli olarak durdurulması veya reformlarla düzeltilmesine yönelik olarak acilen atılması gereken adımları engellememelidir.
- **Ortadan kaldırmak, kademeli olarak durdurmak veya reformlarla düzeltmek** – Hedef, 2030 yılına kadar yılda 500 milyar dolara ulaşan zararlı sübvansiyonların önemi ölçüde ve kademeli olarak ortadan kaldırılmasını, kademeli olarak durdurulmasını veya reformlarla düzeltilmesini gerektirmektedir. Zararlı sübvansiyonların ortadan kaldırılması veya kademeli olarak durdurulması, Tarafların bu tür teşviklere verdikleri desteği sona erdirmesini gerektirir. Bazı teşvik türlerinin doğrudan ortadan kaldırılması mümkün olabilir. Ancak çoğu teşvik için daha ölçekli veya kademeli bir yaklaşım gerekli olabilir, çünkü farklı sektörler veya toplumdaki gruplar söz konusu teşviklere bağımlı hale gelmiş olabilir. Bazı durumlarda, diğer toplumsal amaçlar için önemli kabul edildiklerinden zararlı teşvikleri ortadan kaldırmak veya kademeli olarak durdurmak mümkün olmayabilir. Bu gibi durumlarda, biyoçeşitlilik için zararlı teşvikler, zararlı etkileri mümkün olduğunca azaltılacak şekilde reformlarla düzeltilmelidir.
- **Sübvansiyonlar dahil olmak üzere biyoçeşitlilik için zararlı teşvikler** – Zararlı teşvikler genellikle biyoçeşitliliğe zararlı sürdürülebilir olmayan davranışlara yol açan politika veya programlardan kaynaklanır; bunlar çoğu kez başka hedeflere ulaşmak için tasarlanmış politika veya programların öngörülme ve kasıtsız yan etkileridir. Muhtemelen zararlı teşvik türleri arasında üretim sübvansiyonları ve tüketici sübvansiyonları yer alır; toprak kullanım hakkı sistemleri ve çevresel kaynak yönetimi gibi kaynak kullanımını düzenleyen politika ve yasaların da zararlı etkileri olabilir.
- **Orantılı, hakkaniyetli, adil, etkili ve eşitlikçi bir şekilde** – Farklı ülkelerde, sübvansiyonlar dahil olmak üzere biyoçeşitliliğe zararlı farklı miktarlarda ve türlerde teşvikler vardır. Bu zararlı teşviklerin

bazıları, diğer toplumsal amaçlara ulaşmak için gerekli görülebilir. Teşviklerin azaltılması, ortadan kaldırılması veya kademeli olarak durdurulmasında bu hususlar dikkate alınmalıdır.

- **En zararlı teşvikler** – Hedef, en zararlı etkilere sahip teşvikler konusunda hareket geçilmesine öncelik vermektedir. Geçmiş çalışmalar, bu teşviklerin mutlaka en yüksek finansal gidere sahip teşvikler olmadığını göstermiştir.

- **Olumlu teşviklerin miktarını artırmak** – Olumlu teşvikler, biyoçeşitliliğe yararlı faaliyetleri desteklemek için tasarlanmış ekonomik, hukuki veya kurumsal önlemlerdir. Olumlu teşvikler, kamu veya hibe yardımıyla satın alınan araziler veya koruma anlaşmaları gibi hususları içerebilir.

C. Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin Diğer Unsurları ile Diğer Çerçeveler ve Süreçlerle Bağlantılar

- Hedef 18'e ulaşmaya yönelik eylemler Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi kısım C'de tanımlanan uygulama hususlarının tümünü dikkate almalıdır.

- Bu hedefe yönelik ilerleme, Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin A, B, C ve D amaçlarına ulaşmaya yardımcı olacak, ayrıca 5, 7, 9, 10, 16 ve 19 sayılı hedeflere yönelik ilerleme kaydedilmesine yardım edecektir. Buna karşılık, 14, 15, 20, 21, 22 ve 23 sayılı hedeflere yönelik ilerleme, bu hedefe yönelik ilerlemeyi destekleyecektir.

- Bu hedef, daha önce Aichi Biyoçeşitlilik Hedefi 3 kapsamında ele alınan hususları ele almaktadır.

- Hedef 8'in unsurları, hedef 12.c ve 14.6 dahil olmak üzere Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının hedeflerinde de ele alınmıştır.

D. Ulusal Hedef Belirleme İçin Kılavuz Sorular

- Ülkede, sübvansiyonlar dahil olmak üzere biyoçeşitliliğe zararlı hangi teşvikler mevcut? Bunlar biyoçeşitliliği nasıl etkiliyor? Bunların hangileri özellikle zararlı?

- Zararlı teşviklerin ortadan kaldırılması, kademeli olarak durdurulması veya reformlarla düzeltilmesi ile ilgili fırsatlar ve kısıtlamalar neler? Zararlı teşvikleri ele almanın potansiyel ekolojik, ekonomik ve sosyal maliyetleri ve faydaları neler?

- Biyoçeşitlilik için olumlu teşviklerin yardımıyla biyoçeşitlilikle ilgili hangi sorunlar ele alınabilir? Teşvikler, biyoçeşitliliğe yönelik başlıca tehditleri ele almak için nasıl kullanılabilir? Teşvikler, biyoçeşitlilik yararına olan eylemleri nasıl destekleyebilir?

- Etkilenebilecek olan paydaşlar hangileri? Bu aktörler nasıl dahil edilebilir ve ihtiyaçları nasıl dikkate alınabilir? Dikkate alınması gereken ödünleşmeler neler? Zararlı teşviklerin ortadan kaldırılması, kademeli olarak durdurulması veya reformlarla düzeltilmesinin savunuculuğunu da yapabilecek paydaşlar var mı?

- Belirlenen ulusal hedefe ulaşmak için hangi ilave kaynaklar (mali, insani ve teknik) gerekli olacak? İlave kaynaklar nasıl sağlanabilir? Bu kaynaklar için olası kökenler hangileri?

E. Göstergeler

Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesine yönelik izleme çerçevesi⁴⁹⁵, bu hedef için aşağıdaki göstergeleri tanımlamaktadır:

Başlık Göstergeleri:

- 18.1 Biyoçeşitliliğin korunmasını ve sürdürülebilir kullanımını desteklemek için mevcut olan olumlu teşvikler⁴⁹⁶

- 18.2 Ortadan kaldırılan, kademeli olarak durdurulan veya reformlarla düzeltilen biyoçeşitliliğe zararlı sübvansiyonların ve diğer teşviklerin değeri

Bileşen göstergeleri

- Yeniden yönlendirilen, başka amaçla kullanılmak üzere değiştirilen veya ortadan kaldırılan biyoçeşitliliğe zararlı sübvansiyonların ve diğer teşviklerin değeri

Tamamlayıcı göstergeler

- Biyoçeşitlilikle ilgili vergilerin bulunduğu ülkelerin sayısı
- Biyoçeşitlilikle ilgili ücret ve harçların bulunduğu ülkelerin sayısı
- Biyoçeşitlilikle ilgili ticareti yapılabilir ruhsat planlarının bulunduğu ülkelerin sayısı

⁴⁹⁵ <https://www.cbd.int/gbf/monitoring/>

⁴⁹⁶ <https://www.post-2020indicators.org/metadata/headline/18-1>

- Tarıma sağlanan devlet desteğinin çevre için potansiyel olarak zararlı unsurlarındaki eğilimler (üretici desteği tahmini)
- Devletin fosil yakıtı destek önlemlerinin sayısı ve değerindeki eğilimler
- Birim GSYİH başına fosil yakıtı sübvansiyonlarının miktarı (üretim ve tüketim)

F. Uygulamaya Yardımcı Olabilecek İlgili Kaynaklar

Değerlendirmeler

- OECD (2022): Biyoçeşitliliğe zararlı sübvansiyonların ve diğer teşviklerin tanımlanması ve değerlendirilmesi: Mevcut ulusal seviyedeki değerlendirmelerin karşılaştırmalı bir incelemesi ve iyi uygulama için içgörüler. OECD çevre çalışma raporları 206⁴⁹⁷
- OECD (2021): Biyoçeşitlilik için Ekonomik Araçların ve Finansın İzlenmesi⁴⁹⁸
- Kaynak Seferberliği: Aichi Biyoçeşitlilik Hedefi 3'ün tam uygulamasına yönelik kilometre taşlarına ulaşmada kaydedilen ilerleme (CBD/SBI/2/INF/15) (2018)⁴⁹⁹
- Batık Milyarlar Tekrar Ele Alınıyor. Küresel Deniz Balıkçılığındaki İlerleme ve Zorluklar (2009)⁵⁰⁰

Araçlar ve rehberlik

- Balıkçılık Sübvansiyonlarına ilişkin DTÖ Anlaşması (2022)⁵⁰¹
- CBD karar XII/3 (2014): Kaynak Seferberliği⁵⁰²
- Kaynak Seferberliği: Aichi Biyoçeşitlilik Hedefi 3'ün tam işler hale getirilmesine yönelik yöntemler (CBD/COP/12/INF/20) (2014)⁵⁰³

Hedef 19

Uluslararası finansman yoluyla 30 milyar dolar dahil olmak üzere, biyoçeşitlilik için tüm kaynaklardan yılda 200 milyar doları harekete geçirmek:

Ulusal biyoçeşitlilik stratejilerini ve eylem planlarını uygulamak amacıyla, Sözleşmenin 20. Maddesine uygun olarak ulusal, uluslararası, kamu ve özel kaynaklar dahil olmak üzere tüm kaynaklardan sağlanan mali kaynakların seviyesini etkili, zamanında ve kolay erişilebilir bir şekilde önemli ölçüde ve kademeli olarak artırmak ve aşağıdakileri de içeren adımları atarak 2030 yılına kadar yılda en az 200 milyar ABD dolarını harekete geçirmek:

- Resmi kalkınma yardımları dahil olmak üzere, gelişmiş ülkelere ve gelişmiş Taraf ülkelerin yükümlülüklerini gönüllü olarak üstlenen ülkelere geliştirmek olan ülkelere (bilhassa en az gelişmiş ülkeler ve geliştirmekte olan küçük ada Devletlerinin yanı sıra ekonomileri geçiş sürecinde olan ülkelere) aktarılan biyoçeşitlilikle ilgili toplam uluslararası mali kaynakların 2025 yılına kadar yılda en az 20 milyar ABD dolarına ve 2030 yılına kadar yılda en az 30 milyar ABD dolarına çıkarılması;
- Yerel kaynak seferberliğinin, ulusal gereksinimlere, önceliklere ve şartlara göre hazırlanan ve uygulanan ulusal biyoçeşitlilik finansman planları veya benzer araçlar yoluyla kolaylaştırılarak önemli ölçüde artırılması;
- Özel finansmanın kullanılması, karma finansmanın desteklenmesi, yeni ve ilave kaynaklar oluşturmaya yönelik stratejilerin uygulanması ve etki fonları ile diğer araçlar dahil olmak üzere özel sektörün biyoçeşitliliğe yatırım yapmaya teşvik edilmesi;

⁴⁹⁷ <https://www.oecd-ilibrary.org/>

⁴⁹⁸

<https://eur02.safelinks.protection.outlook.com/?url=https%3A%2F%2Fwww.oecd.org%2Fenvironment%2Fresources%2Fbiodiversity%2Ftracking-economic-instruments-and-finance-for-biodiversity-2021.pdf&data=05%7C01%7Cmarkus.lehmann%40un.org%7C33d2d10413a84f9c332008db4a6fff06%7C0f9e35db544f4f60bdcc5ea416e6dc70%7C0%7C0%7C638185617103200777%7CUnknown%7CTWFpbGZsb3d8eyJWIjojMC4wLjAwMDAiLCJQIjoiV2luMzIiLCJBTiI6IklhaWwiLCJXVCi6Mn0%3D%7C3000%7C%7C%7C&sdata=v0dpAaOD%2FOtwpr5Vz3I3ospqyWqCw%2BgYWmpLVmzMpY4%3D&reserved=0>

⁴⁹⁹ <https://www.cbd.int/doc/c/05c5/52fe/65185b15cb1dbbaf15a0f76c/sbi-02-inf-15-en.pdf>

⁵⁰⁰ <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/656021468176334381/the-sunken-billions-the-economic-justification-for-fisheries-reform>

⁵⁰¹ https://www.wto.org/english/tratop_e/rulesneg_e/fish_e/fish_e.htm

⁵⁰² <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-12/cop-12-dec-03-en.pdf>

⁵⁰³ <https://www.cbd.int/doc/meetings/cop/cop-12/information/cop-12-inf-20-en.pdf>

(d) Ekosistem hizmetleri için ödeme, yeşil tahviller, biyoçeşitlilik mahsupları ve kredileri ile fayda paylaşım mekanizmaları gibi - çevresel ve sosyal koruma önlemlerine sahip - yenilikçi planların özendirilmesi;

(e) Biyoçeşitliliği ve iklim krizlerini hedefleyen finansmanların ortak faydalarının ve sinerjilerinin optimize edilmesi;

(f) Yerli halkların ve yerel toplulukların gerçekleştirdiği eylemleri de içeren toplu eylemlerin, Toprak Ana odaklı eylemlerin[1] ve toplum temelli doğal kaynak yönetimi ile biyoçeşitliliğin korunmasına yönelik sivil toplum işbirliği ve dayanışması da dahil olmak üzere piyasa temelli olmayan yaklaşımların rolünün artırılması;

(g) Kaynak temini ve kullanımının etkinliğinin, verimliliğinin ve şeffaflığının artırılması.

[1] Toprak Ana odaklı eylemler: İnsan ve doğa arasında uyumlu ve tamamlayıcı ilişkilere yönelik eylemlerin uygulanmasına olanak veren, tüm canlı varlıkların ve topluluklarının sürekliliğini destekleyen ve Toprak Ananın çevresel işlevlerinin ticari meta haline getirilmemesini sağlayan ekoloji odaklı ve hak temelli yaklaşım.

A. Bu Hedef Neden Önemli?

Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi öncelikle ulusal ve alt-ulusal seviyelerdeki faaliyetler yoluyla uygulanacaktır, ayrıca bölgesel ve küresel seviyelerde destekleyici eylemler gerçekleştirilecektir. Ancak insani, teknik ve mali kaynaklar açısından Sözleşme'nin uygulanma kapasitesi birçok ülkede, özellikle de gelişmekte olan ülkelere sınırlıdır. Diğer uygulama araçları ile birlikte, Çerçevenin amaçlarına ve hedeflerine ulaşmak için yeterli mali kaynakların harekete geçirilmesi çok önemlidir.

B. Hedefin ve Unsurlarının Açıklaması

Bu hedefin ana odak noktası, ulusal biyoçeşitlilik stratejilerinin ve eylemlerinin uygulamasına yönelik mali kaynakların miktarını 2030'a kadar yılda 200 milyar dolara çıkarmaktır. Hedef, bu amaca ulaşmak için, bir dizi ayrı unsur belirlemektedir:

- **Tüm kaynaklardan** – Ulusal biyoçeşitlilik stratejilerini ve eylemlerini uygulamak için harekete geçirilen kaynaklar, tüm kaynaklardan sağlanmalıdır. Bunlar yerel, uluslararası, kamu ve özel kaynakları içerir.
- **Zamanında ve kolay erişilebilir şekilde** – Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin kapsadığı zaman dilimi akılda tutularak, Çerçevenin uygulanmasını desteklemeye yönelik kaynakların Taraflarca zamanında ve etkin olarak kullanılacakları bir şekilde sağlanması gereklidir. Hedefin bu unsuru, hedefin - kaynak temini ve kullanımının etkililiği, verimliliği ve şeffaflığının artırılmasını gerektiren - son unsuru ile bağlantılıdır.
- **Uluslararası mali kaynaklar** – Hedef, gelişmiş ülkelere ve gelişmiş Taraf ülkelerin yükümlülüklerini gönüllü olarak üstlenen ülkelere geliştirmekte olan ülkelere sağlanan uluslararası mali kaynakların artırılması gerektiğini belirtmektedir. Bu fonların 2025 yılına kadar yılda 20 milyar dolara ve 2030 yılına kadar yılda 30 milyar dolara ulaşması gereklidir. Resmi kalkınma yardımı, bunu başarmanın araçlarından biri olarak hedefte tanımlanmıştır. Ayrıca hedef, en az gelişmiş ülkeler ve geliştirmekte olan küçük ada Devletlerinin yanı sıra ekonomileri geçiş sürecinde olan ülkelerin ihtiyaçlarına özel bir dikkat gösterilmesi gerektiğini belirtmektedir.
- **Yerel kaynak seferberliği** – Hedef, yerel kaynak seferberliğinin önemli ölçüde artırılmasını gerektirmekte ve bu artışın ulusal biyoçeşitlilik finansman planları veya benzer araçların hazırlanması ve uygulanması yoluyla kolaylaştırılabileceğini belirtmektedir.
- **Özel sektör finansmanı** – Hedef, özel sektörün ulusal biyoçeşitlilik stratejilerine ve eylemlerine katkıda bulunmak için kullanılabileceği farklı mekanizmalar tanımlamaktadır. Bunlar arasında karma finansman, finansman stratejilerinin geliştirilmesi, etki fonları ve özel sektörün katılımını teşvik eden diğer araçlar yer almaktadır.
- **Yenilikçi finansman planları** – Hedef, kaynakların uygulama için harekete geçirilmesine yönelik araçlar olarak ekosistem hizmetleri için ödeme, yeşil tahviller, biyoçeşitlilik mahsupları ve kredileri ve

Fayda paylaşım mekanizmaları gibi yenilikçi finansman planları tanımlamaktadır. Bu unsur ayrıca söz konusu planların çevresel ve sosyal koruma önlemlerine sahip olması gerektiğini belirtmektedir.

○ **İklim finansmanı ile sinerji** – Biyoçeşitlilik kaybı ve iklim değişikliği ve bağlantılı toplumsal zorluklar. Bu zorlukları ele almak için harekete geçirilen kaynaklar potansiyel olarak sinerjiktir ve bu hedefe ulaşmaya yönelik eylemlerde dikkate alınması gereken verimlilik fırsatları sunmaktadır.

○ **Toplu eylem** – Toplu eylem, insan grupları tarafından ortak bir amaca veya hedefe yönelik olarak gerçekleştirilen eylemler anlamına gelir. Yerli halklar ve yerel topluluklar dahil olmak üzere birçok grup, biyoçeşitlilik için eylemler gerçekleştirmektedir. Bu eylemler mutlaka kaynaklar üretmemekle birlikte, bu hedefin bir parçası olarak dikkate alınması gereken bir değeri vardır. Bu, Toprak Ana odaklı eylemler ve diğer piyasaya dayanmayan biyoçeşitlilik yaklaşımları için de geçerlidir.

C. Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin Diğer Unsurları ile Diğer Çerçeveler ve Süreçlerle Bağlantılar

○ Hedef 19'a ulaşmaya yönelik eylemler Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi kısım C'de tanımlanan uygulama hususlarının tümünü dikkate almalıdır.

○ Bu hedef, Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin D Amacıyla doğrudan ilgilidir. Ayrıca, uygulama için gerekli kaynakların mevcut olmasını sağlayarak, çerçevenin diğer amaçlarına ulaşılmasını da dolaylı olarak destekleyecektir. Bu hedef, çerçevedeki tüm hedeflere ulaşılmasını da dolaylı olarak destekleyecektir. Buna karşılık, hedef 14, 15 ve 18'e ulaşmaya yönelik eylemler, bu hedefe yönelik ilerlemeyi destekleyecektir.

○ Bu hedefin unsurları, daha önce Aichi Biyoçeşitlilik Hedefi 20 tarafından ele alınmıştır.

○ Hedef 8'in unsurları, hedef 1.a, 10.b, 15.6, 15.b ve 17.3 dahil olmak üzere Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının hedeflerinde de ele alınmıştır.

D. Ulusal Hedef Belirleme İçin Kılavuz Sorular

○ Ülkeniz, iç mali kaynak akışları yoluyla gelişmekte olan ülkelere hangi mali kaynakları sağlıyor? Bunun ne kadarı resmi kalkınma yardımı olarak sağlanıyor? Bu, nasıl artırılabilir?

○ Ülkede bulunan biyoçeşitlilik finansmanının şu andaki miktarı ne kadar? Bu finansmanın yüzde kaçını ulusal bütçelerden geliyor? Yüzde kaçını diğer kaynaklardan geliyor?

○ Ülkenizdeki özel kaynaklar tarafından sağlanan mali kaynaklar neler? Bunlar nasıl güçlendirilebilir?

○ Ülkedeki ana biyoçeşitlilik finansmanı kaynakları neler? Olası ilave finansman kaynakları neler?

○ Ülkenizin ulusal biyoçeşitlilik stratejisini ve eylem planını uygulamak için hangi mali kaynaklar gerekli olacak? İlave fonlar nasıl sağlanabilir? Dahil olabilecek olan paydaşlar hangileri?

○ Ülkenizin biyoçeşitlilik için ulusal bir mali planı veya benzer bir aracı var mı?

E. Göstergeler

Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesine yönelik izleme çerçevesi⁵⁰⁴, bu hedef için aşağıdaki göstergeleri (göstergeleri) tanımlamaktadır:

Başlık göstergeleri:

○ D.1 Biyoçeşitliliğin ve ekosistemlerin korunmasına ve sürdürülebilir kullanımına yönelik resmi kalkınma yardımı dahil olmak üzere uluslararası kamu finansmanı⁵⁰⁵

○ D.2 Biyoçeşitliliğin ve ekosistemlerin korunması ve sürdürülebilir kullanımının yerel kamu finansmanı⁵⁰⁶

○ D.3 Biyoçeşitliliğin ve ekosistemlerin korunması ve sürdürülebilir kullanımının özel finansmanı (yerel ve uluslararası)⁵⁰⁷

Tamamlayıcı göstergeler:

⁵⁰⁴ <https://www.cbd.int/gbf/monitoring/>

⁵⁰⁵ <https://www.post-2020indicators.org/metadata/headline/D-1>

⁵⁰⁶ <https://www.post-2020indicators.org/metadata/headline/D-2>

⁵⁰⁷ <https://www.post-2020indicators.org/metadata/headline/D-3>

- Küresel Çevre Fonu yoluyla sağlanan ve biyoçeşitlilik odak bölgesine tahsis edilen finansmanın miktarı
- Toplam yerel bütçenin bir bölümü olarak doğrudan yabancı yatırım, resmi kalkınma yardımı ve Güney-Güney işbirliği
- OECD Kredi Veren raporlama sistemine bildirilen biyoçeşitlilikle ilgili finansmanın miktarı ve bileşimi
- Gelişmekte olan ülkelere taahhüt edilen mali ve teknik yardımın (Kuzey-Güney, Kuzey-Kuzey ve üçgen işbirliği yoluyla olanlar dahil) dolar cinsinden değeri
- Gelişmekte olan ülkelerdeki istatistiki kapasiteyi güçlendirmek için sağlanan tüm kaynakların dolar cinsinden değeri
- Biyoçeşitlilikle ilgili hayırsever finansmanının miktarı
- Deniz teknolojisi alanındaki araştırmalara tahsis edilmiş toplam araştırma bütçesinin oranı
- Gelişmekte olan ülkeler için çevresel olarak sağlıklı teknolojilerin geliştirilmesi, transferi, yayılması ve dağıtımını desteklemeye yönelik onaylanmış finansmanın toplam miktarı
- Ekosistem hizmetleri programları için ödemeler bulunan ülkelerin sayısı (ve araçların sayısı)

F. Uygulamaya Yardımcı Olabilecek İlgili Kaynaklar

Değerlendirmeler

- OECD (2022). "Biyoçeşitlilik ve kalkınma finansmanı: Ana eğilimler, 2011-20", OECD Kalkınma İşbirliği Çalışma Raporları, No. 110, OECD Publishing, Paris.⁵⁰⁸
- COP 14 tarafından oluşturulan CBD kaynak seferberliği panelinin raporları (2020)⁵⁰⁹
- OECD (2020). Küresel Biyoçeşitlilik Finansmanına Kapsamlı Bir Genel Bakış⁵¹⁰
- Paulson Enstitüsü, Doğa Koruma ve Cornell Atkinson Sürdürülebilirlik Merkezi (2020): Doğanın Finansmanı. Küresel biyoçeşitlilik finansmanı açığının kapatılması⁵¹¹

Araçlar ve rehberlik

- UNDP Biofin İnisiyatifi⁵¹²
- CBD Karar 14/15. Biyoçeşitlilik finansman mekanizmalarındaki koruma ilkeleri (2018)⁵¹³
- CBD Karar 14/16. Yerli halkların ve yerel toplulukların katkılarına ilişkin metodolojik rehberlik (2018)⁵¹⁴
- CBD Karar XII/3 Biyoçeşitlilik finansman mekanizmalarındaki koruma ilkelerine ilişkin gönüllü kılavuz ilkeler (2014)⁵¹⁵

Hedef 20

Biyoçeşitlilik için kapasite geliştirme, teknoloji transferi ve bilimsel ve teknik işbirliğini güçlendirmek:

Çerçevenin amaçları ve hedefleriyle orantılı olarak biyoçeşitliliğin korunmasına ve sürdürülebilir kullanımına yönelik ortak teknoloji geliştirmeyi ve ortak bilimsel araştırma programlarını teşvik ederek ve bilimsel araştırma ve izleme kapasitelerini güçlendirerek, özellikle gelişmekte olan ülkelerde etkin uygulamaya yönelik ihtiyaçları karşılamak amacıyla Güney-Güney, Kuzey-Güney ve üçgen işbirliği dahil olmak üzere kapasite oluşturma ve geliştirme, teknolojiye erişim ve teknoloji transferini güçlendirmek ve yenilikleri ve teknik ve bilimsel işbirliğini geliştirmek ve bunlara erişimi desteklemek.

A. Bu Hedef Neden Önemli?

Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin amaçlarına ve hedeflerine ulaşmak için, Tarafların ve diğer aktörlerin, kaynakları etkili bir şekilde önceliklendirmek, planlamak ve harekete geçirmek ve

⁵⁰⁸ https://www.oecd-ilibrary.org/development/biodiversity-and-development-finance_b04b14b7-en

⁵⁰⁹ <https://www.cbd.int/doc/c/2c34/9558/f1487764d65e89bafb74d8fa/sbi-03-05-en.pdf>

⁵¹⁰ <https://www.oecd.org/environment/resources/biodiversity/report-a-comprehensive-overview-of-global-biodiversity-finance.pdf>

⁵¹¹ https://www.paulsoninstitute.org/wp-content/uploads/2020/09/FINANCING-NATURE_Full-Report_Final-Version_091520.pdf

⁵¹² <http://www.biofin.org/>

⁵¹³ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-14/cop-14-dec-15-en.pdf>

⁵¹⁴ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-14/cop-14-dec-16-en.pdf>

⁵¹⁵ <https://www.cbd.int/decision/cop/?id=13366>

ulusal düzeyde ilgili stratejileri, programları ve faaliyetleri uygulamak ve izlemek üzere yeterli uzmanlığa (hem teknik hem de işlevsel kapasiteler dahil), bilgiye, araçlara, teknolojilere ve kurumsal kapasiteye sahip olmaları gereklidir. Biyoçeşitlilikle ilgili daha gelişmiş karar verme süreçleri, eylemler ve sonuçlar için çeşitli seviyelerdeki bireylerin, kurumların ve sistemlerin yeteneklerini, dayanıklılığını ve etkililiğini artırmak için kapasite geliştirme, teknik ve bilimsel işbirliği, teknoloji transferi ve yenilikler çok önemlidir.

B. Hedefin ve Unsurlarının Açıklaması

Bu hedefin nihai amacı, Tarafların ve diğer ilgili aktörlerin, uygulama için Çerçevenin amaç ve hedefleri ile orantılı olarak, gerekli kolaylaştırıcı şartlara, kapasiteye, bilgi birikimine, teknolojilere ve diğer araçlara sahip olmalarını sağlamaktır. Hedef, bu amaçla, aşağıdaki unsurları tanımlamaktadır:

- **Kapasite oluşturma ve geliştirme** – Etkili bir kolaylaştırıcı ortamın desteklenmesi ve bireylerin ve kurumların biyoçeşitlilik kaybının durdurulması ve tersine çevrilmesi görevinin yerine getirilmesine katkıda bulunma becerilerinin güçlendirilmesi, doğayı verimli ve etkili bir biçimde insanların ve gezegenin yararına bir iyileşme yoluna yönlendirmek için önemlidir. Bu, (1) bireylerin (politika yapıcılar, planlamacılar, uygulayıcılar ve halk dahil) bilgi, beceri, yetkinlik ve tutumlarının geliştirilmesi, (2) biyoçeşitlilik yönetişiminin geliştirilmesi, sektörler arası koordinasyon ve işbirliği, çoklu paydaş katılımı, ortaklık geliştirme, ağ geliştirme ve bilgi yönetimi yoluyla olanlar dahil olmak üzere Tarafların kurumsal kapasitelerinin güçlendirilmesi ve (3) politika ve düzenleyici çerçevelerin geliştirilmesi, kaynakların harekete geçirilmesi ve güçlendirilmesi ve siyasi desteğin artırılması yoluyla olanlar dahil olmak üzere kolaylaştırıcı ortamın güçlendirilmesi yoluyla sağlanabilir.
- **Teknolojilere erişim ve teknoloji transferi** – Birçok teknoloji, devam eden biyoçeşitlilik kaybının ele alınmasına yardımcı olma potansiyeline sahiptir. Ancak bu teknolojilere erişim ve bu teknolojilerin transferinin yanı sıra bunları kullanma ve bunlardan yararlanma becerileri, gelişmekte olan ülkelerin birçoğunda sınırlıdır. Bu, 2050 Vizyonuna ulaşmaya yönelik uygulama stratejisinin bir parçası olarak iyileştirilmelidir. İlgili teknolojilerin örnekleri arasında (1) jeo-mekansal teknoloji, uzaktan algılama ve coğrafi bilgi sistemleri dahil olmak üzere mekansal planlamaya ve biyoçeşitliliğin yönetimine yönelik teknolojiler, (2) DNA teknolojileri, foto kapanlar ve ses kayıt cihazları, halk tabanlı bilimde kullanılan akıllı telefon uygulamaları, istilacı yabancı tür izleyiciler, uydu teknolojileri gibi biyoçeşitliliği izlemeye yönelik teknolojiler, (3) erken uyarı sistemleri, karmaşık verilerin toplanmasına ve veri görselleştirmeye yönelik dijital teknolojiler gibi karar destek teknolojileri ve (4) yerli halkların ve yerel toplulukların, özgür, önceden ve bilgilendirilmiş rızalarıyla kullanılan yerli ve geleneksel teknolojileri, yenilikleri ve uygulamaları yer almaktadır.
- **Yenilikler geliştirmek ve bunlara erişim** – Biyoçeşitlilik için yeni, dönüştürücü ve yenilikçi çözümlerin geliştirilmesinin desteklenmesi ve bu çözümlere erişimin iyileştirilmesi gereklidir. Yenilik ekosistemindeki taraflar ve aktörler, araştırma ve geliştirme yatırımlarını biyoçeşitlilik zorluklarının ele alınmasına yönlendirmelidir. Yapay zeka gibi yeni ortaya çıkan teknolojilerin yanı sıra yerli halkların ve yerel toplulukların yenilikleri ve uygulamalarından bu halk ve toplulukların özgür, önceden ve bilgilendirilmiş rızalarıyla yararlanmak, biyoçeşitliliğin korunması, sürdürülebilir kullanımı ve değerlendirilmesini ve genetik kaynakların kullanımından kaynaklanan faydaların adil ve eşitlikçi paylaşımını iyileştirmek için yeni fırsatlar sunabilir.
- **Teknik ve bilimsel işbirliği** – Taraflar ve ortaklar, işbirliği yoluyla kullanılmalrı durumunda bilgi, veri, uzmanlık, kaynaklar, teknolojiler ve teknik bilgi birikiminin birlikte oluşturulması ve/veya alışverişi için fırsatlar sunan bol miktarda bilimsel ve teknik uzmanlığa ve geleneksel bilgi ve teknolojilere sahiptir. Söz konusu işbirliği Güney-Güney, Kuzey-Güney ve üçgen işbirliği, ortak teknoloji geliştirme girişimleri, ortak bilimsel araştırmalar, ayrıca insan kaynaklarının geliştirilmesi, kurum geliştirme, personelin ortak eğitimi ve uzman alış verişi yoluyla bilimsel araştırma ve izleme kapasitelerinin güçlendirilmesi sayesinde gerçekleşebilir.

C. Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin Diğer Unsurları ile Diğer Çerçeveler ve Süreçlerle Bağlantılar

- Hedef 20'ye ulaşmaya yönelik eylemler Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi kısım C'de tanımlanan uygulama hususlarının tümünü dikkate almalıdır.

- Bu hedefe yönelik ilerleme, Çerçevenin tüm amaçlarına ve hedeflerine doğrudan katkıda bulunur.
- Hedef 20'nin unsurları, daha önce Aichi Biyoçeşitlilik Hedefi 19'da ele alınmıştır.
- Hedef 20'nin unsurları, hedef 17.6, 17.7, 17.9, 17.16 ve 17.18 dahil olmak üzere Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının hedeflerinde de ele alınmıştır.

D. Ulusal Hedef Belirleme İçin Kılavuz Sorular

- Ülke, biyoçeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı bakımından yakın zamanda bir ulusal kapasite öz-değerlendirmesi gerçekleştirdi mi?
- Ulusal uygulama için bireysel, kurumsal ve kolaylaştırıcı ortam seviyelerindeki en öncelikli kapasite ihtiyaçları ve boşlukları neler?
- Ülke, kendi ulusal hedeflerine ulaşmak ve ayrıca küresel amaç ve hedeflere katkıda bulunmak amacıyla farklı sektörler için ne tür teknolojiler geliştirmesi, erişmesi, aktarması ve yayması gerekiyor?
- Ülkenin ulusal biyoçeşitlilik strateji ve eylem planında biyoçeşitlilik için bir kapasite geliştirme planı veya kapasite konusunda spesifik bir bileşen var mı?
- Teknoloji transferinin ve teknik ve bilimsel işbirliğinin geliştirilmesindeki fırsatlar ve kısıtlamalar neler? Etkilenebilecek olan paydaşlar hangileri? Bu aktörler nasıl dahil edilebilir ve ihtiyaçları nasıl dikkate alınabilir?
- Ulusal hedefe ulaşmak için hangi ilave kaynaklar (mali, insani ve teknik) gerekli olacak? İlave kaynaklar nasıl sağlanabilir? Bu kaynaklar için olası kökenler hangileri?

E. Göstergeler

Bu hedefe ilişkin göstergeler henüz tanımlanmamıştır.

F. Uygulamaya Yardımcı Olabilecek İlgili Kaynaklar

Araçlar ve rehberlik

- Kapasite oluşturma ve geliştirme kaynakları⁵¹⁶
- UBSEP Forumu⁵¹⁷
- SKA Bilgi Platformu⁵¹⁸
- Sürdürülebilir Okyanus İnisiyatifi Eğitim Modülü: Bütünleşik Kıyı Yönetimine yönelik Kapasite İhtiyaçlarının Ele Alınması⁵¹⁹
- Sürdürülebilir Okyanus İnisiyatifi Eğitim Modülü: Aichi Biyoçeşitlilik Hedeflerine Ulaşmak ve Deniz ve Kıyı Yönetişimini İyileştirmek için Ulusal Ve Yerel Kapasitenin Geliştirilmesi⁵²⁰
- Sürdürülebilir Okyanus İnisiyatifi Eğitim Modülü: Eğitim Tasarlama ve Geliştirme için Temel Unsurlar⁵²¹
- CBD Karar 15/8. Kapasite oluşturma ve geliştirme için uzun vadeli stratejik çerçeve (2022)⁵²²

Hedef 21

Biyoçeşitlilik eylemlerine yol göstermek için bilgilerin mevcut ve erişilebilir olmasını sağlamak:

Biyoçeşitliliğin etkili ve eşitlikçi yönetimine ve entegre ve katılımcı yönetimine yol göstermek ve iletişimi, farkındalık oluşturmaya, eğitimi, izlemeyi, araştırmayı ve bilgi yönetimini güçlendirmek için mevcut en iyi verilerin, bilgi birikiminin ve bilgilerin karar vericiler, uygulayıcılar ve halk için erişilebilir olmasını sağlamak; bu bağlamda yerli halkların ve yerel toplulukların geleneksel bilgi birikimi, yenilik,

⁵¹⁶ <https://www.cbd.int/cb/learning-approches-tools/>

⁵¹⁷ <https://www.learningfornature.org/en/nbsap-forum/>

⁵¹⁸ https://sdgs.un.org/topics?name=&field_goals_target_id=12

⁵¹⁹ https://www.cbd.int/marine/soi/soi-training-modules/SOI-module-Addressing-Integrated-Coastal-Management-Capacity-Needs_Training-Guide-en.pdf

⁵²⁰ https://www.cbd.int/marine/soi/soi-training-modules/SOI-module-Aichi-Biodiversity-Targets_Training-Guide-en.pdf

⁵²¹ https://www.cbd.int/marine/soi/soi-training-modules/SOI-module-Designing-and-Developing-Training_Training-Guide-en.pdf

⁵²² <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-15/cop-15-dec-08-en.pdf>

uygulama ve teknolojilerine sadece ulusal mevzuata uygun olarak ve bu halk ve toplulukların özgür, önceden ve bilgilendirilmiş rızaları[1] ile erişilmelidir.

[1] Özgür, önceden ve bilgilendirilmiş rıza terimi, “önceden ve bilgilendirilmiş rıza” veya “özgür, önceden ve bilgilendirilmiş rıza” veya “onay ve dahil olma” üçlü terminolojisine işaret etmektedir.

A. Bu Hedef Neden Önemli?

Tüm ülkeler biyoçeşitliliğe yönelik tehditleri tanımlamak ve ihtiyaçları ve öncelikleri belirlemek, kanıtlara dayanan kararlar ve eylemler planlamak ve gerçekleştirmek, biyoçeşitliliğin korunmasına ve sürdürülebilir kullanımına ve genetik kaynakların kullanılmasından elde edilen faydaların adil ve eşitlikçi paylaşımına yönelik ölçütler belirlemek ve bu hususlardaki ilerlemeyi izlemek ve rapor etmek için verilere, bilgilere ve bilgi birikimine ihtiyaç duyar. Biyoçeşitlilikle ilgili erişilebilir veriler, bilgiler ve bilgi birikimi başlangıç noktaları oluşturmak, ilerlemeyi düzenli olarak değerlendirmek ve gerekli adımları atmak için çok önemlidir. Bu husus, Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin tüm amaçları ve hedefleri için sonuçları olan ortak bir husustur.

B. Hedefin ve Unsurlarının Açıklaması

Bu hedefin temel amacı, mevcut en iyi biyoçeşitlilik verileri, bilgileri ve bilgi birikiminin, uygulamadaki ilerlemenin izlenmesi, incelenmesi ve raporlanmasının yanı sıra bilgiye dayanan biyoçeşitlilik politikası, planlaması ve karar verme süreçlerini desteklemek üzere karar vericiler ve diğer ilgili aktörler için kolayca bulunabilir olmasını sağlamaktır. Hedef, bunun nasıl ve hangi amaçlarla sağlanması gerektiği hususunda daha fazla belirlilik sağlayan bazı unsurlar içermektedir.

- **İlgili biyoçeşitlilik verilerine, bilgilerine ve bilgi birikimine iyileştirilmiş erişilebilirlik** – Karar vericiler, uygulayıcılar ve halk, ilgili verilere, bilgilere ve bilgi birikimine zamanında, kolay ve etkili bir şekilde ve uygun formatlarda erişebilmelidir. İyileştirilmiş erişilebilirlik, mevcut veriler, araçlar ve platformlar arasındaki standardizasyon ve birlikte çalışabilirlik seviyesinin yükseltilmesi, mevcut bilgilerin dijitalleştirilmesi ve daha zahmetsiz erişimi kolaylaştırmak ve desteklemek amacıyla açık erişim ve açık veriler gibi politikaların devreye alınması dahil olmak üzere farklı yollarla sağlanabilir.
- **İletişim, farkındalık oluşturma, eğitim** – Biyoçeşitlilik verileri, bilgileri ve bilgi birikimi, etkili iletişim, farkındalık ve eğitim önlemleri için temel unsurlardır. Biyoçeşitliliğin farklı değerlerinin anlaşılması, farkında olunması ve değerinin bilinmesi, bireylerin gerekli değişiklikleri yapma ve eylemleri gerçekleştirme istekliliğini destekler ve devletlerin ve diğer aktörlerin harekete geçmeye yönelik “siyasi iradelerini” artırır.
- **Bilgi birikimi yönetimi** – Bilgi yönetimi, ilgili veri, bilgi ve bilgi birikiminin oluşturulması, keşfedilmesi, toplanması, düzenlenmesi, şekillendirilmesi, saklanması, paylaşılması ve kullanılmasına yönelik süreçlere işaret eder. Bu konudaki kapasiteleri artırmaya yönelik çabalar gösterilmesi gereklidir. Söz konusu çabalar kurumsal kapasitenin artırılmasına, ilgili dijital teknolojilere erişimin kolaylaştırılmasına ve bu teknolojiler konusunda eğitim verilmesine ve veri, bilgi ve bilgi birikimi yönetiminin kurumsallaştırılmasına yönelik çabaları içerebilir.
- **İzleme** – Göstergelerin kullanımı dahil olmak üzere etkili izleme, yüksek kaliteli veri, bilgi ve bilgi birikiminin mevcut olmasına bağlıdır. Hem ulusal hem de uluslararası biyoçeşitlilik izleme ihtiyaçlarını ve taahhütlerini destekleyebilecek ulusal biyoçeşitlilik bilgi sistemleri ve biyoçeşitlilik gözlem merkezleri ve ağıları kurulması veya mevcut olanların güçlendirilmesi gereklidir.
- **Araştırma** – Hedeflerin çoğuna ulaşmak için gerekli veri, bilgi ve bilgi birikimini oluşturmak için araştırma ve yenilikler konusunda daha fazla destek gerekecektir. Bu, biyoçeşitlilik bilgi birikimi boşluklarını ve biyoçeşitlilik çalışmaları ve izlemelerinin coğrafi ve taksonomik odağındaki önemli dengesizlikleri ele almaya yönelik araştırmaları içerir. Bilgi boşluklarının analiz edilmesi ve eksik bilgileri elde etmek ve biyoçeşitlilik planlaması, karar verme, izleme ve raporlama süreçleri için mevcut olan biyoçeşitlilik bilgilerinin miktarını ve niteliğini artırmak üzere araştırma projeleri ve kılavuz ilkeler oluşturulması gereklidir.
- **Yerli halkların ve yerel toplulukların bilgi birikimi, yenilikleri, uygulamaları ve teknolojileri** – Birçok yerli halk ve yerel toplum, biyoçeşitlilik konusunda benzersiz geleneksel bilgi birikimlerine sahiptir. Benzer şekilde, bunların birçoğu biyoçeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı ile ilgili yenilikler, uygulamalar ve teknolojiler geliştirmiştir. Söz konusu bilgi birikimi ile yenilikler, uygulamalar

ve teknolojilere, sadece yerli halkların ve yerel toplulukların özgür, önceden ve bilgilendirilmiş rızalarıyla ve ulusal mevzuata uygun olarak erişilmelidir.

C. Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin Diğer Unsurları ile Diğer Çerçeveler ve Süreçlerle Bağlantılar

- Hedef 21'e ulaşmaya yönelik eylemler Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi kısım C'de tanımlanan uygulama hususlarının tümünü dikkate almalıdır.
- Bu hedef, Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin tüm amaç ve hedeflerine ulaşılması ile alakalıdır.
- Hedef 21, daha önce Aichi Biyoçeşitlilik Hedefleri 18 ve 19'da kapsamında ele alınan hususları ele almaktadır.
- Hedef 21'in unsurları, Hedef 14.a, 17.6, 17.7 ve 17.18 dahil olmak üzere Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının hedeflerinde de ele alınmıştır.

D. Ulusal Hedef Belirleme İçin Kılavuz Sorular

- Ülkenizde hangi biyoçeşitlilik verileri, bilgileri ve bilgi birikimi mevcut? Verilere, bilgilere ve bilgi birikimine kim sahip? Başlıca boşluklar neler? Hangi veri, bilgi ve bilgi birikimine sahip olmak çok önemli olacak?
- Ülkede biyoçeşitlilik konusunda veri, bilgi ve bilgi birikimi oluşturmak için hangi programlar mevcut? Bunlar ne kadar etkili oldu? Bunların etkililiği nasıl geliştirilebilir?
- Ülkede, biyoçeşitlilik verileri, bilgileri ve bilgi birikiminin yönetilmesi ve paylaşılması için hangi mekanizmalar mevcut? Bu mekanizmalar geleneksel bilgi birikimini, yenilikleri, uygulamaları ve teknolojileri nasıl ele alıyor? Bunlar ne kadar etkili oldu? Bilgi ve veriler nasıl daha etkili bir biçimde paylaşılabilir? Bilgi ve verilerin paylaşılmasındaki sınırlamalar nelerdi?
- Biyoçeşitlilik verileri, bilgileri ve bilgi birikimi, iletişim, farkındalık oluşturma ve eğitim amaçları için nasıl kullanılıyor? Bu, ne kadar etkili oldu? Bunların etkililiği nasıl geliştirilebilir?
- Biyoçeşitlilik verileri, bilgileri ve bilgi birikimi, biyoçeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımının yönetimine ve katılımcı yönetimine yön vermek için karar vericiler, uygulayıcılar ve halk tarafından ne kadar etkin kullanılıyor? Bunların etkililiği nasıl geliştirilebilir?
- Mevcut biyoçeşitlilik verilerine, bilgilerine ve bilgi birikimine erişimdeki başlıca kısıtlamalar neler? Erişilebilirliği iyileştirmek için hangi adımlar atılabilir?
- Bilgi birikimi oluşturma, keşfetme, toplama, düzenleme, entegre etme, görselleştirme, paylaşma ve kullanmaya yönelik ilgili teknolojilere erişmek ve bunları kullanmak için hangi adımlar atıldı? Bu konuda ulusal kapasiteleri güçlendirmek için başka hangi adımlar atılabilir?
- Ulusal hedefe ulaşmak için hangi ilave kaynaklar (mali, insani ve teknik) gerekli olacak? İlave kaynaklar nasıl sağlanabilir? Bu kaynaklar için olası kökenler hangileri?

E. Göstergeler

Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesine yönelik izleme çerçevesi⁵²³, bu hedef için aşağıdaki göstergeleri tanımlamaktadır:

Başlık göstergeleri:

- 21.1 Küresel biyoçeşitlilik çerçevesinin izlenmesine yönelik biyoçeşitlilik bilgilerine ilişkin gösterge

Bileşen göstergeleri:

- Tür Durum Endeksi
- Toplumsal cinsiyet eşitliği ve insan hakları dahil olmak üzere (i) küresel vatandaşlık eğitiminin ve (ii) sürdürülebilir kalkınma eğitiminin aşağıdakilerin tüm seviyelerinde ne ölçüde yaygınlaştırıldığı: (a) ulusal eğitim programı, (b) müfredat, (c) öğretmen eğitimi ve (d) öğrenci değerlendirmeleri

Tamamlayıcı göstergeler:

- Yaşayan Gezegen Endeksi veri tabanındaki kayıtların ve türlerin sayısındaki artış
- Küresel Biyoçeşitlilik Bilgi Aracı yoluyla erişilebilen tür görülme kayıtlarındaki artış
- OBIS yoluyla erişilebilen deniz türleri görülme kayıtlarındaki artış
- IUCN Tehdit Altındaki Türler Kırmızı Listesi yoluyla değerlendirilen bilinen türlerin oranı

⁵²³ <https://www.cbd.int/gbf/monitoring/>

- IUCN Tehdit Altındaki Türler Kırmızı Listesindeki değerlendirmelerin sayısı
- Dünya Hayvanat Bahçeleri ve Akvaryumlar Birliği (WAZA) biyo-okuryazarlık anketi (Küresel hayvanat bahçesi ve akvaryumlar ziyaretçilerinin biyoçeşitlilik okuryazarlığı)
- Tür Durum Bilgi Endeksi

F. Uygulamaya Yardımcı Olabilecek İlgili Kaynaklar

Araçlar ve rehberlik

- Sözleşmeler Takas Mekanizması Portalı⁵²⁴
- Biyogüvenlik Takas Mekanizması⁵²⁵
- Erişim ve Fayda Paylaşımı Takas Mekanizması⁵²⁶
- Ulusal CHM'ler⁵²⁷
- Biyoçeşitlilik e-Öğrenme platformları⁵²⁸
- Biyo-köprü İnisiyatifi Platformu (eşleştirme) platformu⁵²⁹
- Orman Ekosistemi Restorasyon İnisiyatifi (FERI)⁵³⁰
- Sürdürülebilir Okyanus İnisiyatifi⁵³¹
- Barış ve Biyoçeşitlilik Diyalogu İnisiyatifi⁵³²
- CBD Karar İzleme Aracı⁵³³
- Biyolojik Çeşitliliğin Korunması ve Sürdürülebilir Kullanımı ile ilgili Geleneksel Bilgi Birikiminin İadesine Yönelik Rutzoliirisaxik Gönüllü Kılavuz İlkeleri (Karar 14/12) (2018)⁵³⁴
- Yerli halklar ve yerel toplulukların bilgi birikimi, yenilikleri ve uygulamalarına erişim, bu halkların ve toplulukların biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı ile ilgili bilgi birikimi, yenilikler ve uygulamalarının kullanımından doğan faydaların adil ve eşitlikçi paylaşımı ve geleneksel bilgi birikiminin yasa dışı sahiplenilmesinin rapor edilmesi ve önlenmesi için, ulusal koşullara bağlı olarak, yerli halkların “önceden ve bilgilendirilmiş rızasını”, “özgür, önceden ve bilgilendirilmiş rızasını” veya “onay ve dahil olmasını” sağlamayı amaçlayan mekanizmaların, mevzuatın veya diğer uygun inisiyatiflerin geliştirilmesine yönelik Mo'otz Kuxtal Gönüllü Kılavuz İlkeleri (Karar XIII/18) (2016)⁵³⁵
- Yerli ve Yerel Toplulukların Kültürel ve Entelektüel Mirasına Saygı Gösterilmesini Sağlamaya Yönelik Tkarihwaie:ri Etik Davranış Kuralları (Karar X/42) (2010)⁵³⁶

Hedef 22

Herkes için karar verme süreçlerine katılım ve adalet ve biyoçeşitlilikle ilgili bilgilere erişim sağlamak:

Kültürlerine ve toprakları, bölgeleri, kaynakları ve geleneksel bilgi birikimleri üzerindeki haklarına saygı göstererek, kadınlar ve genç kızlar, çocuklar ve gençler ile engelliler dahil olmak üzere yerli halkların ve yerel toplulukların eksiksiz, eşitlikçi, kapsayıcı, etkili ve toplumsal cinsiyete duyarlı bir şekilde temsil

⁵²⁴

https://chm.cbd.int/?_gl=1*9v8m75*_ga*ODQ3NzM4NTcxLjE3MTQ2NTE3Njc.*_ga_7S1TPRE7F5*MTcxNDcyOTE1Ny4yLjEuMTcxNDczOTMwMy42MC4wLjA.

⁵²⁵

https://bch.cbd.int/?_gl=1*9v8m75*_ga*ODQ3NzM4NTcxLjE3MTQ2NTE3Njc.*_ga_7S1TPRE7F5*MTcxNDcyOTE1Ny4yLjEuMTcxNDczOTMwMy42MC4wLjA.

⁵²⁶

https://absch.cbd.int/?_gl=1*jvtzgb*_ga*ODQ3NzM4NTcxLjE3MTQ2NTE3Njc.*_ga_7S1TPRE7F5*MTcxNDcyOTE1Ny4yLjEuMTcxNDczOTMwMy42MC4wLjA.

⁵²⁷

<https://demo.chm-cbd.net/>

⁵²⁸

<https://www.cbd.int/cb/E-learning/>

⁵²⁹

<https://www.cbd.int/biobridge/platform>

⁵³⁰

<https://www.cbd.int/restoration/feri>

⁵³¹

<https://www.cbd.int/soi/>

⁵³²

<https://www.cbd.int/peace/about/>

⁵³³

<https://www.cbd.int/decisions/>

⁵³⁴

<https://www.cbd.int/traditional/tk/voluntaryguidelines.shtml>

⁵³⁵

<https://www.cbd.int/traditional/mootzkuxtal.shtml>

⁵³⁶

<https://www.cbd.int/traditional/code.shtml>

edilmelerini, karar alma süreçlerine katılımlarını, adalete ve biyoçeşitlilikle ilgili bilgilere erişimlerini sağlamak ve çevresel insan hakları savunucularının tam olarak korunmalarını sağlamak.

A. Bu Hedef Neden Önemli?

Yerli halklar ve yerel topluluklar, doğa konusunda kendi geleneksel bilgi birikimlerine, uygulamalarına ve yeniliklerine dayanan kültürel ve bütünsel bir anlayışa sahiptir. Biyoçeşitliliğe ilişkin bu bilgiler ve anlayış ise biyoçeşitliliğin korunmasında ve sürdürülebilir kullanımında çok önemli bir rol oynamaktadır. Yerli ve yerel toplulukların yerel ekosistemlere ilişkin içgörülerini, kaynak yönetimi teknikleri, geleneksel avcılık ve balıkçılık ve seçmeli hasat gibi sürdürülebilir kullanım dahil olmak üzere kültürel değerleri ve geleneksel yönetim sistemlerini entegre eden koruma inisiyatiflerinin geliştirilmesinde temel bir rol oynar. Ayrıca bu halk ve toplulukların toprakları, yüksek biyoçeşitlilik yoğunluklarına sahip ormanlar ve sulak alanlardan dağlara ve kıyı alanlarına kadar uzanan farklı ekosistemleri kapsamakta ve çoğu kez tarımsal ormancılık, dönüşümlü tarım ve toplum temelli koruma yönetim sistemleri dahil olmak üzere sürdürülebilir toprak kullanımını desteklemektedir. Yerli halkların ve yerel toplulukların biyoçeşitliliğin korunmasına dahil edilmesi ve bakış açılarının ve uzmanlıklarının tanınması, bağlama özgü ve etkili koruma stratejilerinin geliştirilmesine katkıda bulunabilir.

Hedef ayrıca, sosyal eşitliğin desteklenmesine çocukların, gençlerin ve engellilerin dahil edilmesinin yanı sıra kadınların ve genç kızların anlamlı katılımının ve bu grupların biyoçeşitliliğin korunmasına aktif olarak katkıda bulunmak üzere güçlendirilmesinin önemini de tanımaktadır. Ayrıca hedef, çevre ihlallerini izleyip halka açıklayarak, sürdürülebilir uygulamaları destekleyerek ve koruma çabalarına insan hakları temelli bir yaklaşımı savunarak biyoçeşitliliğin korunması çabalarında en ön safta yer alan çevresel insan hakları savunucularının korunması gerekliliğini de vurgulamaktadır.

B. Hedefin ve Unsurlarının Açıklaması

Hedef 22, yerli halkların ve yerel toplulukların, biyoçeşitlilikle ilgili karar verme süreçlerinde tam, eşitlikçi ve kapsayıcı temsilini ve bu süreçlere katılımlarını sağlamanın yanı sıra biyoçeşitliliğin korunmasına kapsayıcı, katılımcı ve hak temelli yaklaşımları desteklemeyi amaçlar. Bu hedef, bu amaca ulaşmak için, bazı unsurlar tanımlamaktadır:

- **Yerli halkların ve yerel toplulukların katılımı** – Hedefin bu bölümü, yerli halkların ve yerel toplulukların karar verme süreçlerine aktif olarak dahil olmaları ve katılmalarının sağlanması gerekliliğine işaret etmektedir. Bu halk ve toplulukların yaşam tarzlarını, geleneklerini ve kaynaklarını etkileyen kararlara katılma hakkını kabul etmektedir.
- **Adalete ve bilgiye erişim** – Yargı sistemlerine ve çevresel konulara ilişkin bilgilere güçlendirilmiş erişim, yerli halkların ve yerel toplulukların eksiksiz, eşitlikçi ve kapsayıcı temsilini ve katılımını sağlamanın ve çevresel insan hakları savunucularını korumanın temel bir unsurudur. Hedefin bu bölümü, karar verme süreçlerinde şeffaflık, hesap verebilirlik ve katılım sağlamaya yönelik önlemlerin devreye alınmasını gerektirir.
- **Yerli halkların ve yerel toplulukların kültürleri, toprakları, bölgeleri, kaynakları ve geleneksel bilgi birikimleri üzerindeki hakları** – Hedefin bu bölümü, yerli halkların ve yerel toplulukların kendi topraklarına, bölgelerine ve kaynaklarına sahip olma ve bunları kullanma, geliştirme ve kontrol etme haklarına saygı duyulması dahil olmak üzere, Birleşmiş Milletler Yerli Halklar Hakları Bildirgesi ve insan hakları hukuku gibi diğer uluslararası çerçevelerde ana hatlarıyla belirlenen şekilde, bu halkların ve toplulukların haklarının tanınması ve savunulması ile ilgilidir.
- **Kadınların ve genç kızların, çocukların ve gençlerin ve engelli kişilerin hakları** – Savunmasız koşullarda yaşayan bireyler çoğu kez haklarından yararlanamamakta veya biyoçeşitliliğe ve kaynaklara erişememektedir. Bu, çoğu yerde kadınları ve genç kızları, çocukları ve gençleri ve engelli kişileri kapsamaktadır. Bu hedef, bu gruplara dahil olan kişilerin diğerleri ile aynı haklardan ve erişimden yararlanmalarının sağlanmasına yönelik önlemler gerektirmektedir.
- **Çevresel insan hakları savunucularının tam olarak korunması** – Hedefin bu bölümü, çevreyi korumak, çevresel adaleti savunmak ve yerli halkların ve yerel toplulukların haklarını savunmak için çalışan bireyleri veya grupları korumak amacıyla alınabilecek önlemlere işaret etmektedir. Çevresel insan hakları savunucularının korunmasına ilişkin temel hususlar aşağıdakileri içerir, ancak bunlarla sınırlı değildir: hukuki koruma ve etkili çözüm yolları ve intikam ve misilleme olmadan haklarını

kullanabilmelerini sağlamak ve çevresel insan hakları savunucularının önemli rolüne ilişkin farkındalığı artırmak.

C. Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin Diğer Unsurları ile Diğer Çerçeveler ve Süreçlerle Bağlantılar

- Hedef 22'ye ulaşmaya yönelik eylemler Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi, kısım C⁵³⁷'de tanımlanan uygulama hususlarını dikkate almalıdır.
- Hedef 22'ye yönelik ilerleme, tüm amaçlara ve hedeflere ulaşmayı doğrudan destekleyecektir. Bununla birlikte, bu hedefe yönelik ilerleme, 1⁵³⁸, 3⁵³⁹, 5⁵⁴⁰, 9⁵⁴¹, 13⁵⁴², 21⁵⁴³ ve 23⁵⁴⁴ sayılı hedeflere ulaşılması ile özellikle alakalıdır. Buna karşılık, 21⁵⁴⁵ ve 23⁵⁴⁶ sayılı hedeflere yönelik ilerleme, bu hedefe yönelik ilerlemeyi destekleyecektir.
- Hedef 22, Aichi Biyoçeşitlilik Hedefi 18⁵⁴⁷ tarafından da ele alınan hususları ele almaktadır.
- Hedef 22'nin unsurları, hedef 1.4⁵⁴⁸, 5.5, 5.a⁵⁴⁹, 10.2, 10.3⁵⁵⁰, 16.3, 16.7 ve 16.10⁵⁵¹ dahil olmak üzere Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının hedeflerinde de ele alınmıştır.

D. Ulusal Hedef Belirleme İçin Kılavuz Sorular

- Yerli halkların ve yerel toplulukların karar verme süreçlerine katılımını sağlamak için hangi süreçler ve mekanizmalar mevcut veya devreye alınması gerekiyor?
- Yerli halkların ve yerel toplulukların kendi toprakları, bölgeleri ve kaynakları üzerindeki haklarını korumak için hangi yasal, düzenleyici ve politika önlemleri devreye alınabilir?
- Yerli ve geleneksel bölgelerin alan temelli korumada tanınması amacıyla hangi mekanizmaların devreye alınması gerekiyor?
- Biyoçeşitlilikle ilgili karar verme süreçlerinde toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların ve genç kızların bu süreçlere katılımı nasıl teşvik edilebilir? Çocukların ve gençlerin katılımı nasıl sağlanabilir? Engelli kişilerin katılımı nasıl sağlanabilir?
- Çevresel insan hakları savunucularının tam korunmasını sağlamak için hangi önlemler mevcut? Mevcut mekanizmalar, insan hakları savunucularına yönelik tehditleri ve saldırıları nasıl ele alıyor ve bunlara nasıl müdahale ediyor? Bunların etkililiği nasıl geliştirilebilir?
- Çevresel insan hakları savunucularına zamanında ve doğru bilgiler verilmesini ve adalete erişimlerini sağlamak için hangi mekanizmalar benimsenebilir?

E. Göstergeler

Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesine yönelik izleme çerçevesi⁵⁵², bu hedef için aşağıdaki göstergeleri tanımlamaktadır:

Bileşen göstergeleri:

- Toplam yetişkin nüfusunda güvenli toprak kullanım hakkına sahip olanlar içinde (a) yasal olarak kabul edilen belgeler sahip olanların ve (b) toprağa ilişkin haklarını güvenli olarak algılayanların cinsiyete ve kullanım hakkı türüne göre oranı.

Tamamlayıcı göstergeler:

⁵³⁷ <https://www.cbd.int/gbf/introduction>

⁵³⁸ <https://www.cbd.int/gbf/targets/1>

⁵³⁹ <https://www.cbd.int/gbf/targets/3>

⁵⁴⁰ <https://www.cbd.int/gbf/targets/5>

⁵⁴¹ <https://www.cbd.int/gbf/targets/9>

⁵⁴² <https://www.cbd.int/gbf/targets/13>

⁵⁴³ <https://www.cbd.int/gbf/targets/21>

⁵⁴⁴ <https://www.cbd.int/gbf/targets/23>

⁵⁴⁵ <https://www.cbd.int/gbf/targets/21>

⁵⁴⁶ <https://www.cbd.int/gbf/targets/23>

⁵⁴⁷ <https://www.cbd.int/aichi-targets/target/18>

⁵⁴⁸ <https://sdgs.un.org/goals/goal1>

⁵⁴⁹ <https://sdgs.un.org/goals/goal5>

⁵⁵⁰ <https://sdgs.un.org/goals/goal10>

⁵⁵¹ <https://sdgs.un.org/goals/goal16>

⁵⁵² <https://www.cbd.int/gbf/related/monitoring>

- Cinsiyet, yaş, engelli kişiler ve nüfus gruplarına göre, ulusal dağılımlara kıyasla, (a) yasama organları, (b) kamu hizmetleri ve (c) yargı organları dahil olmak üzere ulusal ve yerel kurumlardaki mevkilerin yüzdesi.
- Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlendirilmesine yönelik kamu tahsislerini izleme ve halka açıklama sistemlerine sahip ülkelerin sayısı.
- Tarım arazileri üzerinde mülkiyet veya güvenli kullanım haklarına sahip olan toplam tarımsal nüfusun cinsiyete göre oranı ve (b) kullanım hakkı türüne göre, tarımsal arazi mülkiyet veya hak sahipleri arasında kadınların payı
- Yasal çerçevenin (örfi hukuk dahil), kadınların arazi mülkiyeti ve/veya kontrolü konusunda eşit haklara sahip olmalarını garanti ettiği ülkelerin sayısı.
- Saha seviyesinde bir yönetim ve eşitlik değerlendirmesini (SAGE) tamamlamış koruma alanlarının sayısı
- Ülke ve cinsiyete göre ayrıştırılmış olarak yılda öldürülen çevresel insan hakları savunucularının sayısındaki eğilimler; öldürülen yerli çevresel insan hakları savunucularının sayısı.
- Cinsiyete ve kullanım hakkı türüne göre yerli halklar ve yerel toplulukların geleneksel bölgelerindeki toprak kullanım hakkı
- Cinsiyet, yaş, engellilik ve nüfus grubuna göre, karar verme süreçlerinin kapsayıcı ve duyarlı olduğunu düşünen nüfusun oranı.

Karar 15/6'da tanımlanan göstergelere ek olarak, XIII/28 ve 15/22 sayılı kararlarda geleneksel bilgilere yönelik dört gösterge benimsenmiştir:

- Dil çeşitliliği ve yerli dilleri konuşanların sayısındaki eğilimler;
- Yerli halklar ve yerel toplulukların geleneksel bölgelerinde toprak kullanım değişimleri ve toprak kullanım hakkındaki eğilimler.
- Geleneksel mesleklerin yapılmasındaki eğilimler ve
- Yerli halkların ve yerel toplulukların katılımı ve Stratejik Planın ulusal uygulamasındaki koruma tedbirleri yoluyla, geleneksel bilgilere ve uygulamalara gösterilen saygı derecesindeki eğilimler.

F. Uygulamaya Yardımcı Olabilecek İlgili Kaynaklar

Araçlar ve Rehberlik

- BM Yerli Sorunları Daimi Forumu çalışmaları⁵⁵³
- Yerli Halkların Hakları Uzman Mekanizması, yerli halkların hakları konusunda çalışmalar sağlıyor⁵⁵⁴
- Yerli Halkların Hakları Özel Raportörü, yıllık tematik raporlar hazırlıyor⁵⁵⁵
- Geleneksel Sürdürülebilir Kullanımına ilişkin Eylem Planı⁵⁵⁶
- Sürdürülebilir Okyanus İnisiyatifi Eğitim Modülü: Paydaş Katılımı ve İletişimi⁵⁵⁷
- Sürdürülebilir Okyanus İnisiyatifi Eğitim Modülü: Paydaş Katılımına Stratejik Yaklaşımlar⁵⁵⁸
- Biyolojik ve Kültürel Çeşitlilik arasındaki Bağlantılara İlişkin Ortak Çalışma Programı (2022)⁵⁵⁹
- FPIC'i sağlamayı amaçlayan mekanizmaların, mevzuatın veya diğer uygun inisiyatiflerin geliştirilmesine yönelik Mo'otz Kuxtal Gönüllü Kılavuz İlkeleri (2019)⁵⁶⁰
- Geleneksel Bilgi Birikiminin İadesine Yönelik Rutzolijirixaxik Gönüllü Kılavuz İlkeleri (2018)⁵⁶¹

⁵⁵³ <https://social.desa.un.org/issues/indigenous-peoples/unpfii/studies-and-reports-by-members-of-the-permanent-forum>

⁵⁵⁴ <https://www.ohchr.org/en/hrc-subsidaries/expert-mechanism-on-indigenous-peoples/annual-reports>

⁵⁵⁵ <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-indigenous-peoples/annual-thematic-reports>

⁵⁵⁶ <https://www.cbd.int/doc/publications/cbd-csu-en.pdf>

⁵⁵⁷ https://www.cbd.int/marine/soi/soi-training-modules/SOI-module-ICM-Stakeholder-Involvement-and-Communication_Training-Guide-en.pdf

⁵⁵⁸ https://www.cbd.int/marine/soi/soi-training-modules/SOI-module-Strategic-Stakeholder-Involvement_Training-Guide-en.pdf

⁵⁵⁹ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-15/cop-15-dec-22-en.pdf>

⁵⁶⁰ <https://www.cbd.int/doc/publications/8j-cbd-mootz-kuxtal-en.pdf>

⁵⁶¹ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-14/cop-14-dec-12-en.pdf>

- Madde 8(j) ve diğer ilgili hükümler bağlamında ilgili temel terimler ve kavramlar sözlüğü (2018)⁵⁶²
- UNEP/CBD/SBSTTA/20/INF/21: Geleneksel bilgilerin EBSA'ların açıklamasına ve tanımlamasına dahil edilmesine ilişkin eğitim kılavuzu (2016)⁵⁶³
- UNEP/CBD/SBSTTA/16/INF/10: Yerli halkların ve yerel toplulukların geleneksel, bilimsel, teknik ve teknolojik bilgilerinin entegre edilmesine yönelik spesifik unsurlar ile ekolojik veya biyolojik açıdan önemli alanların (ESBA'lar) tanımlanmasının yanı sıra deniz koruma alanlarının oluşturulmasına ve yönetimine ilişkin bilimsel kriterlerin uygulanmasına yönelik sosyal ve kültürel kriterler ile diğer hususların tanımlanması (2012)⁵⁶⁴
- Kültürel ve Entelektüel Mirasa Saygı Gösterilmesini Sağlamaya Yönelik Tkarihwaie'ri Etik Davranış Kuralları (2011)⁵⁶⁵
- Kültürel, Çevresel ve Sosyal Etki Değerlendirmelerinin Yapılmasına yönelik Akwé: Kon Gönüllü Kılavuz İlkeleri (2004)⁵⁶⁶

Hedef 23

Biyçeşitlilik eylemleri için toplumsal cinsiyet eşitliği ve toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşım sağlamak:

Tüm kadınların ve genç kızların eşit haklara ve toprağa ve doğal kaynaklara eşit erişime sahip olduklarını ve biyçeşitlilikle ilgili tüm eylem, görev, politika ve karar verme kademelerine eksiksiz, eşitlikçi, anlamlı ve bilgilendirilmiş şekilde katılabileceklerini ve liderlik edebileceklerini kabul ederek, çerçevenin uygulanmasında - tüm kadınların ve genç kızların Sözleşme'nin üç hedefine katkıda bulunmak için eşit olanaklara ve kapasiteye sahip oldukları toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşım yoluyla - toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak.

A. Bu Hedef Neden Önemli?

Birçok ülkedeki toplumsal cinsiyet rolleri, kadınların karar verme süreçlerine katılma becerisini ve toprak, biyolojik kaynaklar ve diğer üretim varlıklarına erişimlerini ve kontrollerini etkileyerek biyçeşitliliğin korunmasına ve sürdürülebilir kullanımına etki etmektedir. Biyçeşitlilikle ilgili karar verme süreçlerinde toplumsal cinsiyet boyutlarının dikkate alınması, biyçeşitlilik ve toplumsal cinsiyet eşitliği için olumlu sonuçlar doğurabilir. Kadınlar, doğal kaynakların yönetilmesinde ve sürdürülebilir tarım, ormancılık ve balıkçılığın teşvik edilmesinde çoğu kez hayati bir rol oynar. Kadınlar kaynaklara, toprağa, eğitime, sağlığa ve ekonomik fırsatlara erkeklerle eşit erişime sahip olduklarında, karar verme süreçlerine daha iyi katılabilir ve çevrenin korunmasını daha iyi savunabilirler.

B. Hedefin ve Unsurlarının Açıklaması

Bu hedefin odak noktası, toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşım yoluyla Çerçevenin uygulanmasında toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaktır. Toplumsal cinsiyete duyarlılık, programların, politikaların ve kurumların, toplumsal cinsiyet kimliklerine bağlı olarak insanların farklı ihtiyaçlarını ve deneyimlerini dikkate almalarını sağlama sürecidir. Bu kavram, toplumsal cinsiyetleri nedeniyle ayrımcılığa uğrayan veya dezavantajlı olanlar dahil olmak üzere, insanların farklı ihtiyaçlarına ve gerçekliklerine duyarlı bir toplum oluşturmayı amaçlar. Hedef, bu amaca ulaşmaya yardımcı olacak unsurlar tanımlamaktadır:

- **Eşit olanaklar, kapasite ve haklar** – Eşitlik, toplumsal cinsiyetleri ne olursa olsun herkesin, toprak ve doğal kaynaklar dahil olmak üzere kaynaklar üzerinde eşit haklara, olanaklara ve erişime sahip olmaları fikri anlamına gelir. Toplumsal cinsiyet nedeniyle bireylerin tam potansiyellerini gerçekleştirmelerini engelleyebilecek ayrımcılık ve önyargılar ortadan kaldırılmalıdır.
- **Tüm eylem kademelerine katılım ve liderlik** – Kadınlara, karar verme süreçlerine katılım veya liderlik rolleri üstlenme konularında çoğu kez erkekler ile aynı olanaklar sağlanmamaktadır. Analizler, biyçeşitlilik konusunda etkili adımlar atma fırsatlarının, kadınların bunlara yetersiz katılımı nedeniyle

⁵⁶² <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-14/cop-14-dec-12-en.pdf>

⁵⁶³ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-14/cop-14-dec-13-en.pdf>

⁵⁶⁴ <https://www.cbd.int/doc/meetings/sbstta/sbstta-20/information/sbstta-20-inf-21-en.pdf>

⁵⁶⁵ <https://www.cbd.int/traditional/code.shtml>

⁵⁶⁶ <https://www.cbd.int/decision/cop?id=7753>

kaçırıldığını göstermektedir. Kadınların biyoçeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı ile ilgili karar verme süreçlerine katılımları ve bu süreçlerde temsil edilmeleri teşvik edilmelidir. Bu, kadınları karar verme organlarında, toplum toplantılarında ve diğer karar verme forumlarında temsil edilmelerinin sağlanmasını kapsar.

- **Eşit haklar ve toprağa ve doğal kaynaklara eşit erişim** – Kadınlar çoğu kez biyoçeşitliliğin başlıca koruyucularıdır; kadınlar güvenli toprak kullanım hakkına sahip olduklarında, biyoçeşitliliği muhafaza eden ve ekosistemleri koruyan sürdürülebilir toprak kullanımı uygulamaları ile uğraşmaları daha olasıdır. Ayrıca toprağa sahip olan ve kontrol eden kadınlar ailelerin geçimini daha iyi sağlamakta, geçim kaynaklarını güvenceye almakta ve toplumlarına yatırım yapmaktadır; bu da daha iyi sağlık ve eğitim sonuçları sağlamaktadır. Bu, arazi tescili ve mülkiyeti ve uygulamaları ile ilgili kurallar dahil olmak üzere yasalar ve politikalar ile kültürel normlarda değişiklikler yapılmasını gerektirebilir.

C. Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin Diğer Unsurları ile Diğer Çerçeveler ve Süreçlerle Bağlantılar

- Hedef 23'e ulaşmaya yönelik eylemler, Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi, kısım C⁵⁶⁷'de tanımlanan uygulama hususlarının tümünü dikkate almalıdır.
- Bu hedefe yönelik ilerleme, Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin A ve B amaçlarına ulaşılmasına katkıda bulunacaktır. Ayrıca bu hedefe yönelik ilerleme, tüm hedeflere, özellikle hedef 9,⁵⁶⁸ 10⁵⁶⁹ ve 11⁵⁷⁰'e ulaşmaya da katkıda bulunacaktır.
- Bu hedefin unsurları, daha önce Aichi Biyoçeşitlilik Hedefi 14⁵⁷¹'te ele alınmıştır.
- Hedef 8'in unsurları, hedef 5.1, 5.5 ve 5.c⁵⁷² dahil olmak üzere Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının hedeflerinde de ele alınmıştır.

D. Ulusal Hedef Belirleme İçin Kılavuz Sorular

- Toplumsal cinsiyet eşitliğini ve biyoçeşitliliğe toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşım sağlamak için hangi süreçler veya mekanizmalar mevcut? Bunlar, toprağa ve kaynaklara erişimi nasıl ele alıyor? Bunlar, karar verme süreçlerini nasıl etkiliyor? Bunlar ne kadar etkili oldu? Hangi ilave süreçlere ve mekanizmalara ihtiyaç duyulabilir?
- Toplumsal cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesiyle ilgili fırsatlar ve kısıtlamalar neler? Etkilenebilecek olan aktörler hangileri? Bu aktörler nasıl dahil edilebilir ve ihtiyaçları nasıl dikkate alınabilir?
- Kadınların ve genç kızların toprağa ve kaynaklara erişimini sağlamak için hangi mekanizmalar mevcut? Bunlar nasıl geliştirilebilir veya güçlendirilebilir?
- Ulusal hedefe ulaşmak için hangi ilave kaynaklar (mali, insani ve teknik) gerekli olacak? İlave kaynaklar nasıl sağlanabilir? Bu kaynaklar için olası kökenler hangileri?

E. Göstergeler

Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesine yönelik izleme çerçevesi⁵⁷³, bu hedef için aşağıdaki göstergeleri tanımlamaktadır:

Bileşen göstergeleri:

- (a) ulusal parlamentolarda ve (b) yerel yönetimlerde kadınların oturduğu koltukların oranı
- Toplumsal cinsiyet eylem planının ulusal uygulamasına ilişkin gösterge
- Toplam yetişkin nüfusunda güvenli toprak kullanım hakkına sahip olanlar içinde (a) yasal olarak kabul edilen belgeler sahip olanların ve (b) toprağa ilişkin haklarını güvenli olarak algılayanların cinsiyete ve kullanım hakkı türüne göre oranı

Tamamlayıcı göstergeler:

- Cinsiyet, yaş, engelli kişiler ve nüfus gruplarına göre, ulusal dağılımlara kıyasla, (a) yasama organları, (b) kamu hizmetleri ve (c) yargı organları dahil olmak üzere ulusal ve yerel kurumlardaki mevkilerin yüzdesi

⁵⁶⁷ <https://www.cbd.int/gbf/introduction>

⁵⁶⁸ <https://www.cbd.int/gbf/targets/9>

⁵⁶⁹ <https://www.cbd.int/gbf/targets/10>

⁵⁷⁰ <https://www.cbd.int/gbf/targets/11>

⁵⁷¹ <https://www.cbd.int/aichi-targets/target/14>

⁵⁷² <https://sdgs.un.org/goals/goal15>

⁵⁷³ <https://www.cbd.int/gbf/related/monitoring>

- Tarım arazileri üzerinde mülkiyet veya güvenli haklara sahip olan toplam tarımsal nüfusun cinsiyete göre oranı ve (b) kullanım hakkı türüne göre, tarımsal arazi mülkiyet veya hak sahipleri arasında kadınların payı
- Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlendirilmesine yönelik kamu tahsislerini izleme ve halka açıklama sistemlerine sahip ülkelerin sayısı
- Saha seviyesinde bir yönetim ve eşitlik değerlendirmesini (SAGE) tamamlamış koruma alanlarının sayısı
- Cinsiyet, yaş, engellilik ve nüfus grubuna göre, karar verme süreçlerinin kapsayıcı ve duyarlı olduğunu düşünen yüzdesi
- Yasal çerçevenin (örfi hukuk dahil), kadınların arazi mülkiyeti ve/veya kontrolü konusunda eşit haklara sahip olmalarını garanti ettiği ülkelerin oranı

F. Uygulamaya Yardımcı Olabilecek İlgili Kaynaklar

Değerlendirmeler

- [FAO \(2023\). Tarımsal gıda sistemlerinde kadınların durumu](#)⁵⁷⁴
- [Toplumsal cinsiyete duyarlı bir 2020-sonrası biyoçeşitlilik çerçevesi geliştirmek: Taslak 2020-sonrası izleme çerçevesindeki toplumsal cinsiyet hususları hakkında bilgi \(CBD/WG2020/3/INF/10\) \(2021\)](#)⁵⁷⁵

Araçlar ve rehberlik

- [FAO ülke toplumsal cinsiyet değerlendirmeleri](#)⁵⁷⁶
- [Biyoçeşitlilik hedeflerinde toplumsal cinsiyet hususlarının ve eylemlerinin ele alınması](#)⁵⁷⁷
- [Toplumsal cinsiyet ve biyoçeşitlilikte en iyi uygulamalar \(2022\)](#)⁵⁷⁸
- [Toplumsal Cinsiyet Eylem Planı \(Karar 15/11\) \(2022\)](#)⁵⁷⁹
- [2020-sonrası küresel biyoçeşitlilik çerçevesinde kadınların haklarının geliştirilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliği ve biyoçeşitliliğin geleceği \(2021\)](#)⁵⁸⁰
- [FAO. Toplumsal cinsiyete duyarlı değer zincirleri geliştirilmesi \(2020\)](#)⁵⁸¹
- [Toplumsal cinsiyetin yaygınlaştırılması ve biyoçeşitliliğin korunması \(2018\)](#)⁵⁸²
- [FAO. SKA Göstergesi 5.a.2 - Kadınların toprak sahipliğine ve/veya kontrolüne ilişkin yasal haklarının sağlanması \(2018\)](#)⁵⁸³
- [FAO. Kadınlar ve erkekler için toprağın yönetilmesi \(2017\)](#)⁵⁸⁴
- [CBD Teknik Seri No. 49: Toplumsal Cinsiyetin Ulusal Biyoçeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planlarında Yaygınlaştırılması için Kılavuz İlkeler \(2010\)](#)⁵⁸⁵

⁵⁷⁴ <https://openknowledge.fao.org/handle/20.500.14283/cc5343en>

⁵⁷⁵ <https://www.cbd.int/doc/c/8337/54d0/e2d6a7945edc4e58a58ac6b8/sbi-03-inf-42-en.pdf>

⁵⁷⁶ <https://www.fao.org/gender/resources/country-assessments/en>

⁵⁷⁷ https://www.cbd.int/gender/doc/cbd-towards2020-gender_integration-en.pdf

⁵⁷⁸ <https://www.cbd.int/gender/publications/CBD-Best-practices-Gender-Biodiversity-en.pdf>

⁵⁷⁹ <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-15/cop-15-dec-11-en.pdf>

⁵⁸⁰ https://www.women4biodiversity.org/publication/Advancing_Women-ENGLISH_Report.pdf

⁵⁸¹ <https://elearning.fao.org/course/view.php?id=543>

⁵⁸² <https://www.learningfornature.org/en/courses/gender-mainstreaming-and-biodiversity-conservation/#learn-dash-course-content>

⁵⁸³ <https://elearning.fao.org/course/view.php?id=364>

⁵⁸⁴ <https://elearning.fao.org/course/view.php?id=198>

⁵⁸⁵ https://www.cbd.int/programmes/cross-cutting/gender/cbd_ts49_gender_guidelines.pdf

HUDOTO

Hukuk, Doğa ve Toplum Vakfı